

Måndagen den 27 maj

Kl. 11.00

Måndagen den
27 maj 1974Allmänna pensions-
fondens aktieplaceringar, m. m.

§ 1 Justerades protokollen för den 15, 16 och 17 innevarande månad.

§ 2 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts proposition nr 95 till justitieutskottet.

§ 3 Föredrogs, men bordlades åter försvarsutskottets betänkande nr 24, socialförsäkringsutskottets betänkanden nr 19–21, socialutskottets betänkanden nr 22, 24 och 25, kulturutskottets betänkande nr 14 samt näringsutskottets betänkanden nr 36, 40 och 41.

§ 4 Allmänna pensionsfondens aktieplaceringar, m. m.

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 37 i anledning av motioner med förslag till ändrade bestämmelser angående allmänna pensionsfondens aktieplaceringar, m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1974:1120 av herr Bohman m. fl. (m) vari, såvitt nu var i fråga, hemställdts (punkten 5) att riksdagen skulle anta ett vid motionen fogat förslag till lag om ändring i reglementet (1959:293) angående allmänna pensionsfondens förvaltning, innebärande att för riskbärande placeringar fick användas högst 500 miljoner kronor av fondens medel, att fjärde fondstyrelsen inte fick förvärva aktier i företag i större andel än som motsvarade högst 5 procent av röstetalet för samtliga aktier och att styrelsens verksamhet årligen skulle underställas riksdagens granskning,

1974:1488 av herr Fälldin m. fl. (c) vari hemställdts att riksdagen beslutade

1. att för fjärde AP-fonden liksom för försäkringsbolagen skulle gälla att aktier inte fick förvärvas till större andel i varje särskilt bolag än att röstetalet för aktierna utgjorde högst 5 procent av röstetalet för samtliga aktier,

2. att utvidgning av rambeloppet för fjärde AP-fondens aktieplaceringar utöver beslutade 500 miljoner kronor fick ske först efter riksdagens medgivande i varje särskilt fall,

3. att fjärde AP-fondens verksamhet årligen skulle underställas riksdagens granskning på sätt kapitalmarknadsutredningen förordade enligt vad som anförts i motionen samt

1974:1500 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari, såvitt nu var i fråga,

Måndagen den
27 maj 1974

*Allmänna pensions-
fondens aktiepla-
ceringar, m. m.*

hemstälts att riksdagen beslutade

1. att hos regeringen hemställa om ett program för skapande av statliga basindustrier finansierade med medel ur AP-fonderna,

2. att anta ett i motionen framlagt förslag till lag om ändring i reglementet (1959:293) angående allmänna pensionsfondens förvaltning, innebärande bl. a. att fjärde fondstyrelsen efter beslut av riksdagen hade att placera de under styrelsens förvaltning stående medlen för nyetablering av statligt ägda basindustrier.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. i anledning av motionen 1974:1120 punkten 5 och motionen 1974:1488 samt med avslag på motionen 1974:1500 punkten 2 anta av utskottet framlagt förslag till lag om ändring i reglementet (1959:293) angående allmänna pensionsfondens förvaltning, innebärande att utvidgningar av ramen för fjärde fondstyrelsens aktieköp efter framställning av fondstyrelsen till regeringen skulle beslutas av riksdagen,

2. hos Kungl. Maj:t begära att en årlig redovisning med början år 1975 av fjärde fondstyrelsens placeringar och övriga verksamhet lämnades till riksdagen i samband med överlämnandet av statsverkspropositionen,

3. som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i övrigt anfört,

4. avslå motionen 1974:1500 punkten 1.

Reservationer hade avgivits

1. av herrar Regnéll (m) och Hovhammar (m) som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen skulle

a) med bifall till motionen 1974:1120 punkten 5 och motionen 1974:1488 samt med avslag på motionen 1974:1500 punkten 2 anta av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring i reglementet (1959:293) angående allmänna pensionsfondens förvaltning,

b) avslå motionen 1974:1500 punkten 1,

2. av herr Svensson i Malmö (vpk) som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen skulle

a) med bifall till motionen 1974:1500 punkten 2 samt med avslag på motionen 1974:1120 punkten 5 och motionen 1974:1488 anta av reservanten framlagt förslag till lag om ändring i reglementet (1959:293) angående allmänna pensionsfondens förvaltning,

b) med bifall till motionen 1974:1500 punkten 1 hos Kungl. Maj:t hemställa om ett program för skapande av statliga basindustrier finansierade med medel ur allmänna pensionsfonden.

Till betänkandet hade fogats särskilda yttranden

1. av herrar Börjesson i Glömminge, Gustafsson i Byske och Petersson i Ronneby samt fru Oskarsson (samtliga c),

2. av herr Nyquist (fp).

Herr REGNÉLL (m):

Herr talman! För ganska jämnt ett år sedan debatterade kammaren samma ärende som nu är aktuellt. Den förnyade aktualiteten har kommit till stånd genom att dels moderaterna, dels centerpartisterna under allmänna motionstiden i år krävde omprövning av fjolårets beslut.

Efter den modell som nu tycks vara så omtyckt blev frågan föremål för överläggningar utanför den normala ärendeordningen. Socialdemokrater och centerpartister gjorde upp under former som delvis var ganska uppseendeväckande. Fjolårets debatt fyller inte mindre än 150 sidor i kammarens protokoll. I dag ser debatten, att döma av antalet förhandsanmälda talare, ut att bli av betydligt mindre omfattning.

För oss i moderata samlingspartiet behövs inga långa förklaringar, och framför allt har vi inte behov av några bortförklaringar. Vår linje har varit rak alltifrån reaktionen mot regeringsförslaget i fjol, via partimotionen i år och fram till reservationen under näringsutskottets betänkande nr 37, till vilken jag nu ber att få yrka bifall.

Övriga partier, regeringspartiet lika väl som centern och folkpartiet, har däremot på väsentliga punkter förskjutit sina positioner. Förklaringen – eller bortförklaringarna – får lämnas av vederbörande själva. Jag skall inte kommentera dem.

I fjolårets debatt erinrade jag om ett löfte uttalat av statsminister Erlander när beslutet om AP-fonderna fattades. Fonderna skulle inte, utlovade han, vara ett instrument för att flytta fram "samhällets maktpositioner" utan endast användas för att trygga de gamlas försörjning. Den inställningen har man nu gått helt ifrån. Ansvariga politiker har utan omsvep förklarat att AP-fonderna just skall användas för att öka samhällsinflytandet i företagen. Omsorgen om de gamlas försörjning har fått träda tillbaka för maktpolitiska strävanden. I fjol tillät jag mig att formulera det som så att typiskt nog handläggs frågan nu inte av socialförsäkringsutskottet utan av näringsutskottet.

Hade man på något sätt kunnat göra gällande att fjärde AP-fondens aktieköp skulle leda till bättre eller tryggare pensioner för de försäkrade, så är jag övertygad om att alla partier enigt slutit upp kring förslaget.

Men, som sagt, det rör sig inte om att trygga pensioner. Det är fråga om att greppa kring näringslivet. I fjol sades i regeringsförslaget rent ut att riksdagen skulle hålla fingrarna borta i sammanhanget. Andra händer skulle dra i trådarna. Att socialdemokraterna nu delvis slagit till reträtt på den punkten är tacknämligt. Det är väl också ett besked om att vår kritik från i fjol var välgrundad – den tycks nu ha gått hem.

Så några ord om de praktiska konsekvenserna av fjärde AP-fondens aktieplaceringar.

I den socialdemokratiska propagandan har det gjorts gällande att fjärde AP-fondens aktieköp skulle tillföra näringslivet nytt riskkapital, och det låter mycket bra. Det lät mycket bra i ett läge när man hade en stagnerande investeringsvilja som i fjol. Det låter kanske litet mindre anpassat till dagens läge, när man vet att riksbanken funnit det angeläget att strama åt kreditmöjligheterna och på det sättet hålla tillbaka näringslivets investeringar. Men det är ett grumligt fänkande bakom påståendet att aktieköp genom fjärde AP-fonden skulle tillföra närings-

Nr 89

Måndagen den
27 maj 1974

*Allmänna pensions-
fondens aktiepla-
ceringar, m. m.*

livet nytt riskkapital. Om fonden köper t. ex. 1 000 ASEA-aktier och efter dagens kurs betalar ungefär 100 000 kronor för dessa till ett försäkringsbolag, som plockar fram dem ur sin portfölj, får ju ASEA inte ett öre mer att investera. Vad som händer genom sådana aktieköp är att fonden får mindre pengar att låna ut till stat, kommun, byggnadsverksamhet eller vad det kan vara som annars hade kommit i fråga – det är innebörden av transaktionen. De som är medvetna om detta – vilket varje ekonomiskt initierad måste vara – faller som en bakre försvarslinje tillbaka på fondens tilltänkta engagemang för s. k. riktade emissioner, alltså kapitaltillskott där de tidigare aktieägarna avstått från den företrädesrätt som de normalt har att teckna nya aktier.

Men i frågan om dessa riktade emissioner är det ännu mera klart att det inte är omtanke om fonden och om pensionärerna som är det avgörande, utan vad som är av intresse för dem som talar om dessa emissioner är att få ett avgörande inflytande inom ett företag, som inte sett någon möjlighet att inom den tidigare aktieägarkretsen eller på marknaden i övrigt förse sig med erforderligt kapital. Och vilka företag är det som kan tänkas komma i den situationen? Jo, det är de som av tidigare ägare eller av den fria marknaden bedöms som ointressanta, som riskfyllda. Där tänker man sig nu att fonden skall gå in och placera pensionärernas medel.

Jag har svårt att tänka mig att ett sådant förslag, om det hade förts fram av en borgerlig regering, inte hade utsatts för en stark kritik av socialdemokrater. Man hade sagt: Här spekuleras det med pensionärernas och arbetstagarnas pengar, inte bara inom ramen för den aktiespekulation som en normal placerare tillåter sig utan rent av med sikte på att ta upp sådant material som marknaden i övrigt bedömer som ointressant.

Det skulle vara mycket att säga om detta, herr talman, men att läsa in det i kammarprotokollet för 1974 är det kanske ingen mening med. Det står nämligen att läsa i kammarprotokollet från 1973; då talesmän för moderata samlingspartiet framförde sina synpunkter på det principiella planet och på det praktiska planet. Jag återvänder därför till vad jag började med att säga:

Vi står kvar vid vår tidigare ståndpunkt, och vi är glada att den delvis har vunnit anslutning genom den reträtt som socialdemokraterna har företagit. Men där återstår mera att ändra, mera att kritisera. Det är bakgrunden till reservationen 1, till vilken jag redan yrkat bifall.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (c):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande nr 37 föreligger ett förslag till ändrade bestämmelser angående allmänna pensionsfondens aktieplaceringar genom den fjärde fondstyrelsen. Man kan säga att förslaget är uppdelat i tre punkter. Dels är det fråga om att meddelande skall lämnas till riksdagen varje år om fondens förhållanden, dels gäller det hur stort belopp som får användas genom regeringens eget godkännande, dels handlar det också om hur mycket aktier fonden skall få förvärva i det enskilda fallet.

I den första frågan har enighet nåtts om att redovisning till riksdagen skall ske i samband med överlämnandet av statsverkspropositionen varje nyår.

I det andra fallet föreslås – och det anser vi inom centern vara av utomordentligt stor betydelse – att det gamla beslutet ändras. Det innebar, enligt vad man kan utläsa av texten, att regeringen på fondens begäran utan att fråga riksdagen kunde medge köp till obegränsade belopp – både miljarder och tiotals miljarder. Detta har vi inte ansett vara riktigt; det står enligt vår mening i strid med de vanliga demokratiska reglerna för fördelning av ansvaret här i landet. Inom utskottet har vi kommit överens om en begränsning av det belopp som regeringen ensam kan bestämma om till 500 miljoner kronor. Vill regeringen satsa mer, måste den gå till riksdagen. Det tycker jag är ett mycket gott förslag.

Den här begränsningen har mycket enkelt åstadkommits genom ett förslag till lag om ändring i reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning. I 1 § talas det nu om ”femhundra miljoner kronor eller det belopp som Konungen på förslag av fondstyrelsen bestämmer”. Enligt den nya ordalydelsen blir det fråga om ”femhundra miljoner kronor eller det högre belopp som riksdagen bestämmer i anledning av fondstyrelsens förslag till regeringen”.

När det gäller det tredje avsnittet – hur mycket aktier som skall få köpas i det enskilda fallet – har enighet inte kunnat uppnås emellan centerpartiet, och socialdemokraterna. Med hänvisning till att fjärde fondstyrelsen har varit verksam endast en kort tid har utskottet skjutit på denna fråga tills ytterligare erfarenheter har vunnits. Därefter skall alltså placeringsprinciperna tas upp till ny prövning.

Utskottet har också angett att kapitalmarknadsutredningens arbete fortsätter. Denna utredning har ju som en av sina huvuduppgifter att pröva om nuvarande former för kanalisering av medel från allmänna pensionsfonden till näringslivet är till fyllest.

Eftersom fullständig enighet inte nåtts har särskilda yttranden avgetts, dels av centerpartiet, dels av folkpartiet. Vi framhåller i vårt särskilda yttrande hur nödvändigt det är att kapital tillförs näringslivet och att det tillföres från pensionsfonden. Vi understryker det viktiga i att riksdagen får skärpt kontroll över fjärde fondstyrelsens möjligheter till placeringar, och vi varnar för centralisering och maktkoncentration, som vi menar att det här nya beslutet motverkar. Meningsmotsättningarna kvarstår om förslaget till en begränsning i det enskilda fallet till fem procent av företagens aktier. Vi anser att man skall kunna slussa kapital till de mindre företagen genom mellanhandsinstitut.

Den föregående talaren, herr Regnell, säger att utskottsbetänkandet tillkom under egendomliga former. Ja, formerna för betänkandets tillkomst var väl inte så särskilt uppseendeväckande. Han säger att positionerna i den här frågan har förskjutits inom centern och folkpartiet. Det har de väl också hos moderaterna; de hade väl inte anledning att skriva av centerns motion från 1973 om det inte var så att de ansåg att även de skulle förskjuta sina positioner.

Jag anser, herr talman, med tanke på det läge som den här frågan har befunnit sig i, att utskottsbetänkandet är ett gott framsteg i fråga om att ge riksdagen ett säkert och fast grepp om var fjärde AP-fondstyrelsens placeringar skall göras.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Måndagen den
27 maj 1974

*Allmänna pensions-
fondens aktiepla-
ceringar, m. m.*

Herr WIRTÉN (fp):

Herr talman! Vi har från folkpartiet, som herr Börjesson i Glömminge påpekade, fogat ett särskilt yttrande till näringsutskottets betänkande nr 37. I detta redovisas ett sammandrag av våra principiella invändningar mot den fjärde AP-fonden så som de framfördes i 1973 års debatt. Jag skall därför, herr talman, i dag vara mycket kortfattad. Jag vill bara redovisa de två omständigheter som framför allt gjorde att vi 1973 hade en kritisk hållning i den här frågan.

Den första omständigheten var den skärpning som regeringen gjorde av kapitalmarknadsutredningens förslag. Man flyttade över beslutsrätten från riksdag till regering i fråga om hur stora medel som får utnyttjas för aktieköp. Vidare skulle man inte ha redovisning till riksdagen. Procent-spärren för hur mycket aktier den fjärde AP-fonden skulle få inköpa lyftes undan, och man gjorde inte någon begränsning för investmentbolag.

Den andra omständigheten var att flera socialdemokratiska politiker uttalade sin motivering för ändringen på ett sätt som gjorde att vi ifrågasatte vad målet med riksdagsbeslutet skulle vara. Jag vill bara erinra om att finansministern sade: "Nu står vi inför uppgiften att via fonderna skaffa samhället direkt inflytande i företagen." Och det vore lätt att återge flera andra sådana yttranden som visar att man hade ganska långsytande mål för den här verksamheten.

Vi har från folkpartiets sida under många år deklarerat att vi vill utveckla blandekonomin med en socialliberal marknadshushållning inom de ramar som dras upp av statsmakterna. Vi är däremot oroad av den utveckling där centrala myndigheter och maktcentra skaffar sig allt fler och allt effektivare medel att dirigera och styra de enskilda produktionsenheterna. Vi tror att det är en bättre väg att i stället se till att företagsledning och anställda får större möjligheter till samråd och gemensamt ansvarstagande för sitt verksamhetsområde. Besluten bör med andra ord fattas så nära de berörda människorna som möjligt. Toppstyrning måste undvikas.

Den utveckling mot ökad maktkoncentration som vi befarar lätt följer i den fjärde AP-fondens spår har lett fram till vårt principiella motstånd. Vi tror inte att det är en bra metod när statsmakten styr företagen inifrån.

Nu beslutade riksdagen, som här redan har sagts, trots vårt motstånd att inrätta den fjärde AP-fonden vid föregående års riksdag. Fondstyrelsen har tillsatts och verkar sedan årets början, och vi tycker inom folkpartiet att det är en god regel att inte riva upp beslut som fattats i demokratisk ordning. Det kan lätt leda till en kvartalspolitik som rycker sönder all ordnad verksamhet, om man inte skulle respektera den regeln. I varje fall menar vi att det bör vinnas tillräcklig erfarenhet innan ändring av ett så här viktigt beslut görs. Folkpartiet har därför inte till årets riksdag motionerat om slopande av den fjärde AP-fonden. Vi tycker däremot att det är bra att, som näringsutskottet nu föreslår, inga nya AP-pengar får föras över till den fjärde AP-fonden utan riksdagens beslut. Det är också bra, tycker vi, att riksdagen i nästa års statsverksproposition får en redovisning av fjärde AP-fondens aktieplaceringar under 1974 och

fondens övriga verksamhet.

Från folkpartiets sida har vi inte i och för sig ifrågasatt behovet av att utnyttja AP-fonderna i näringslivets investeringsverksamhet. Tvärtom har vi under flera år i motioner påpekat att återlån av inbetalda ATP-avgifter bör underlättas. Vi har vidare sagt att AP-fondernas pengar i ökad omfattning bör komma näringslivet till del via lämpliga mellanhandsinstitut och att besluten bör fattas i decentraliserade former. Det här är inte minst viktigt för de mindre och medelstora företagen.

Tidigare i år har näringsutskottet i sitt betänkande nr 13 påpekat att kapitalmarknadsutredningen har sin uppmärksamhet riktad på de frågor jag nu nämnt. Utskottet strök också i det betänkandet under betydelsen av att utredningen snabbt framlägger förslag, och jag hoppas verkligen att så skall bli fallet.

Vi menar att även det här utredningsarbetet bör avvaktas och resultatet komma på riksdagens bord innan den fjärde AP-fondens placeringsprinciper tas upp till förnyad prövning, och vi kommer därför, herr talman, att vid voteringen lägga ner våra röster.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Frågan om AP-fonderna är ett exempel på det mycket märkliga skuggspel som i det nutida parlamentariska livet så ofta ersätter den verkliga maktpolitiken. Vart och ett av de fyra samhällsbevarande partierna utför sina speciella manövrer, anklagar de andra för mer eller mindre konstruerade syften och söker med skilda former av dubbelspel tillgodogöra sig opinioner.

Först i detta underliga spel har vi moderaterna. Några månader efter AP-beslutet motionerar de om dess upprivande. Moderaterna vet mycket väl att en sådan linje leder till ökad oenighet mellan de borgerliga partierna. Med sin motion provocerar moderaterna i verkligheten oenighet. Men frestelsen att värva röster på högerkanten och hävda sig gentemot det växande centerpartiet väger tyngre för moderaterna än borgerlig enhet och borgerlig regering. Moderaterna behöver ingen borgerlig regering; däremot behöver de en regering som de kan anklaga för socialistiska konspirationer. Skenbart och subjektivt framstår moderaterna som det mest borgerliga partiet. Objektivt spelar de i verkligheten regeringen i händerna och skadar den borgerliga saken. De utför ett raffinerat samspel med regeringen. Å ena sidan lever de upp till den roll av reaktionär buse, som regeringen behöver för att kunna vädja till sina sympatisörers vacklande lojalitet. Å andra sidan säljer de den borgerliga enheten för att kunna profilera sig själv som högerparti. För att kunna göra det behöver de myten om den socialistiska konspirationen, dvs. de har samma mytbehov som regeringen.

För det andra ha vi centerpartiet. Stressade av moderaternas motion har också centern gjort en framstöt. I dagens utskottskompromiss har man vacklat och retirerat. Moderaternas provokation har lyckats, och den skulle ha lyckats ännu bättre om det inte varit för Gunnar Hedlund. Centern har missuppfattat en framtida borgerlig regerings livsvillkor, tycks det. Och det livsvillkoret är att centern binder moderaterna vid sin triumfvagn och helst ser till att de blir överkörda av den också. Om däremot moderaterna får draghjälp av centern, drar de hela borgarblocket

Nr 89

Måndagen den
27 maj 1974

*Allmänna pensions-
fondens aktiepla-
ceringar, m. m.*

Måndagen den
27 maj 1974

*Allmänna pensions-
fondens aktiepla-
ceringar, m. m.*

över ända.

För det tredje har vi det parti som av något skäl fortfarande kallas folkpartiet. Dess ledare stod för några månader sedan och kallade AP-beslutet den största socialiseringsmanövern hittills. Men nu arbetar man på att undvika alla konflikter om det fattade beslutet. Folkpartisterna handlar som moderaterna, fast åt motsatt håll. Deras intresse är också att slå mot det ledande borgerliga partiet, som mer och mer berövar dem deras existensberättigande. I AP-frågan som i andra frågor kohandlar därför folkpartiet med regeringen.

Före valet var herrar Helén och Palme sysselsatta med att ställa sig på var sin sida om en barrikad – ingen riktig barrikad visserligen utan bara en attrapp av den typ man har i garderoben och tar fram vid högtidliga tillfällen, liksom nordstjärneorden. Men bägge herrarna var angelägna om att förlägga en stor ideologisk skiljelinje mellan sig. I dag är det som bekant ingen barrikadstämning. I dag prisar herr Helén herr Palmes totala brist på socialism, och Palme prisar den stora ansvarskänsla Helén visar genom att stödja regeringens icke-socialistiska politik.

Slutligen har vi då regeringspartiet. Som officiell förvaltare av en avancerad kapitalism skall socialdemokraterna se till att den befästs. Det sker bl. a. genom omfattande statliga stödåtgärder åt näringslivet, genom uppbyggande av en korporativ, organiserad form av kapitalism med statlig inblandning. Denna politik kräver att regeringen kan binda folkflertalet vid ett accepterande av och ett samarbete med den dominerande klassen i samhället. Men för att lyckas måste socialdemokratin samtidigt behålla lojaliteten hos de hundratusentals människor som trots allt hoppas på och vill se en annat sorts samhälle förverkligas. Regeringspartiets historiska uppgift är att driva en konservativ, samhällsbevarande politik och samtidigt framställa den som radikal. Det är ingen lätt uppgift. Men regeringen får hjälp. Moderaternas framstöt i AP-frågan är från den synpunkten perfekt organiserad. Regeringen kan nu inför det egna partifolket hålla upp moderaterna som buse. Moderaternas angrepp blir det skenbara beviset för att fjärde fonden är en radikal reform. Både moderater och socialdemokrater vill i och för sig dölja det obekväma faktum att tre partier i mitten stödde huvudprinciperna bakom AP-förslaget i fjol och att det därför inte alls är fråga om en reform med socialistiska syften. Socialdemokraterna behöver myten om den radikala reformen för att hålla kvar sina anhängare. Moderaterna behöver samma myt för att hålla fram som buse åt sina socialisthatande sympatisörer. Bådas mål är krossandet av den borgerliga enheten. Moderaterna har, som jag nämnde, mycket större existensberättigande i svensk politik så länge det finns en regering som kan anklagas för socialistiska konspirationer, än om det blir en borgerlig regering inför vilken moderaterna måste tona ner sin högerprofil. Samspelet mellan moderaterna och regeringen är så perfekt, att en oskyldig frestas fråga sig hur många landshövdingeposter SAP har lovat bort den här gången.

De stora förlorarna i detta spel befinner sig utanför yrkesmanipulatorernas krets. De stora förlorarna är arbetarklassen och arbetarrörelsen, alla människor som vill se socialismen som det politiska huvudmålet i vår tid.

Måndagen den
27 maj 1974

*Allmänna pensions-
fondens aktiepla-
ceringar, m. m.*

Ett privatkapitalistiskt system drabbas i sina högre stadier av vissa lagbundna störningar och kriser. De statliga aktieköpen har till syfte att neutralisera och avvärja dessa problem. Regeringen söker framställa köpen som ett sätt att förändra kapitalismen. Men hur kan man ändra maktpositioner genom att under en flerårsperiod köpa aktier för ett totalbelopp som understiger det privata aktiekapitalets automatiska tillväxt under ett enda år? Hur kan man skapa ökad sysselsättning i Sverige om de vinster som de statliga kapitaltillskotten är med om att skapa fritt kan föras ut till andra länder?

I mer än 100 år har arbetarklassen hävdat principen att socialism kräver självständig organisering och aktiv kamp mot kapitalintressena på alla fronter. Nu får de höra att socialismen skall genomföras via fondbörsen. Man skall köpa in sig i kapitalismen så omärkligt att kapitalisterna inte själva märker när socialisterna plötsligt en morgon år 2100 har majoritet på bolagsstämman i Volvo och Electrolux.

Man skapar inte ökad sysselsättning genom att ge nya former av stöd åt det storkapital som ständigt slår ut växande mängder människor från arbetsplatserna. Man skapar ökad sysselsättning genom att bygga statliga industrier i framtidsbetonade branscher. Man skapar inte något alternativ till kapitalismen genom att investera på dess villkor och acceptera dess snedvridna regionala lokaliseringmönster. Man skapar alternativ genom att bygga upp statsindustrier, med sikte på att använda dem aktivt i regionpolitiken. Man skapar inga alternativ till kapitalismen genom att investera i dess slit- och slängproduktion. Man skapar alternativ genom att introducera nya principer i tillverkning och hushållning med material och energi. Man åstadkommer ingen demokratisering genom att bistå de centraliserade storförfinansgrupperna med riskkapital från staten. Man åstadkommer demokratisering genom att bygga upp nya statliga industrier med lönarbetarmajoritet i de styrande organen och med ett annat sätt att leda och fördela arbetet än den hierarkiska och militära kaserndrill som kännetecknar kapitalistiskt arbetsliv.

Ett program för statlig industrialisering skapar inte i sig någon socialism. Men det kan utgöra en grogrund och en bas för ett annorlunda sätt att se på produktion och arbetsliv än det system av penningmoral, karriärism, utslagning av svaga och nedtryckta, förhålligande av köpandet och hyllande av elit tanken, som utgör den moderna kapitalismens kännetecken och som i den socialdemokratiska regeringen har sin effektivaste och generösaste hjälpare och försvarare.

Regeringen fördjupar nu i alla frågor klassarbetet och koalitionspolitiken med borgerligheten. En konsekvent arbetarpolitik kräver en rakt motsatt rörelseriktning och en helt annan linje i politiken. För den linjen, den socialistiska linjen, står bara ett parti, vänsterpartiet kommunisterna.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 2.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Låt mig börja med att konstatera att det bara är några månader sedan vi här i kammaren hade en debatt i denna fråga — en mycket lång och ingående debatt. Det mesta av de principer som kan

Måndagen den
27 maj 1974

*Allmänna pensions-
fondens aktiepla-
ceringar, m. m.*

åberopas, det mesta av de argument man kan plocka fram redovisades i den diskussionen, och det har, som sagt, inte gått ett halvår sedan dess.

På något sätt tycks den här frågan ändå kunna leda till nya debatter, till upprepningar av de gamla argumenten. Det kan väl också vara värt en mäsja att få diskutera den här saken igen. Jag skulle vilja slå fast från början att vad det hela egentligen gäller är en principiellt mycket viktig sak, och det kanske är förklaringen till att den lockat till debatt. Som jag ser det är den väsentliga frågan: Skall det kollektiva sparandet – i detta fall i form av AP-fonder – användas för att bygga ut vårt näringsliv, och skall det i så fall ske på samma villkor som gäller för andra kapitalinsatser, för andra människor som vill satsa pengar i utbyggnad av vårt näringsliv? Jag vill konstatera – för att inte få argument om motsatsen i debatten – att det, i det beslut som fattades här, finns ett klart stadgande om att det är de anställda i de företag där fonden köper aktier som skall rösta för fondens medel. Hela talet om maktkoncentration, regeringens maktinflytande osv. kan vi lämna därhän. Det är de anställda som skall rösta för de här aktierna, och aktiefonden är i allt väsentligt de anställdas pengar.

Vad tvistar man då om? För de borgerliga tycktes det vara så i den förra debatten att just de anställdas pengar är mycket farliga pengar. Enskilda svenska kapitalägares pengar är inte farliga. Oh nej, det är inga farliga pengar; om någon äger tillräckligt mycket pengar är det värdefullt för samhället att de används. Bondekooperationens pengar är inte farliga; de kan få användas på ett sådant sätt som ägarna finner för gott. Det är ingenting som man behöver ha restriktioner om. Också de multinationella företagens pengar tycks vara ganska ofarliga, dem kan man använda; men när det gäller pengar som de anställda i fabrikena har blir det fruktansvärt farligt, och de pengarna måste omgärdas med bestämmelser, de får inte representera mer än viss del av röstetalet osv. Jag har mycket svårt att förstå logiken i det resonemanget när samma parti i andra sammanhang talar om sitt intresse av att öka de anställdas inflytande. Logiken borde bjuda att man här inser vad det är fråga om, att det gäller på vilket sätt man skall se på de här pengarna.

I år är det moderaterna som reserverar sig och vill stå kvar vid denna ståndpunkt; de säger att det måste vara så. Det är på sitt sätt följdriktigt. Om man innerst inne är mycket emot en större demokrati i vårt ekonomiska liv skall man naturligtvis göra på detta sätt; moderata samlingspartiet är i det avseendet fullt konsekvent.

Utskottets vice ordförande var inne på ett resonemang som är helt typiskt för den argumentation som drivs av moderata samlingspartiet. Han sade något om att man har släppt omsorgen om de gamla – vilkas pensioner de här fonderna skall betala – och att det nu bara är fråga om att använda pengarna för maktpolitik. Man struntar i de gamla, säger han. Jag uppskattar herr vice ordföranden som en mycket hederlig och rejäl person, och jag skulle uppskatta om han lät bli att använda det där argumentet. Det är nästan fräckt att moderata samlingspartiet, som varit motståndare till tillkomsten av AP-fonderna och ATP, skall försöka framställa sig som några garantier för de gamlas pensioner gentemot socialdemokratin. Hur är det egentligen med de gamlas pensioner? Den

Måndagen den
27 maj 1974

*Allmänna pensions-
fondens aktiepla-
ceringar, m. m.*

enda verkliga garantin för att vi skall kunna få pensioner när vi blir gamla är att det finns ett aktivt, produktivt näringsliv. Det gäller att bygga ut det; det är inte pengarna man kan äta.

Vice ordföranden säger också att det är ett grumligt tänkande när man säger att man tillför näringslivet nytt riskkapital genom AP-fonderna. Jag skall hålla med honom om att det är riktigt – om det exempel han tog vore det enda! Han säger nämligen: Om AP-fonden köper upp litet ASEA-aktier nu och litet ASEA-aktier då blir det ingen större skillnad. Ja, det är visserligen helt riktigt, men jag föreställer mig att aktiefondens aktieköp kommer att tillgå på ett helt annat sätt. Jag skall återkomma till det sedan.

I det utskottsbetänkande som vi nu diskuterar finns det en annan ton i år än det fanns i utskottsbetänkandet från i fjol. Det beror på att en överenskommelse har träffats mellan centerpartister och socialdemokrater i denna fråga. För oss socialdemokrater har det inte funnits någon möjlighet att i det resonemanget acceptera en linje som skulle ha inneburit att man skulle lägga speciella restriktioner på AP-fondspengarna, så att de pengarna på något sätt skulle begränsas och så att man sade: Vi får bara köpa för 5 procent eller för 10 procent eller över huvud taget till vilket procenttal som helst. Vår princip har i stället varit att dessa pengar är lika värdefulla som andra pengar och att de också skall behandlas på det sättet – det skall inte vara några särskilda gränser uppsatta för dem. Det är en mycket viktig princip för oss.

Centerpartiet medverkar nu till att det fattade beslutet får stå kvar, att de anställda kan betraktas som myndiga och att deras pengar inte är sämre än andras. Det är viktigt. Vi behöver alla kapitalresurser i dag för att bygga upp sysselsättningen, och därför är det också angeläget att det blir på det här sättet. Centern har här medverkat till att dessa bestämmelser står kvar. Från centerns sida får ställning till begränsningen tas vid ett senare tillfälle, när man har fått viss erfarenhet. Man säger att det tills vidare får vara på detta sätt, och man intar den förnuftiga ståndpunkten att den försöksverksamhet som nu äger rum kommer att visa hur stort intresse det finns för fonden hos näringslivet, på vad sätt aktieköpen kommer att äga rum osv. Det är vackert så. Man vågar – åtminstone tills vidare – låta de här pengarna verka; sedan får man se, hur farliga de är.

Den andra punkten i överenskommelsen gäller frågan om vem som skall besluta om ytterligare pengar. I det beslut som fattades i fjol sades det att det var Kungl. Maj:t som hade att på förslag av fondstyrelsen besluta om ytterligare medel. Att ändra det till att det i stället skulle vara riksdagen som beslutar om detta är inget principiellt svårt avgörande för socialdemokratin. Riksdagen har alltid – och skall alltid ha – kontrollmakt över regeringen. Det är därför självklart att det inte har varit någon större svårighet för oss att gå med på detta. Det är riksdagen som i fortsättningen skall besluta om eventuellt nya pengar till AP-fonden, och man skall då som grund för beslutet ha de rapporter som kommer om hur denna verksamhet har skötts i det stora hela.

Detta om överenskommelsen. Låt mig sedan bara framföra en liten undran med anledning av centerns särskilda yttrande med alla räddhågade

Måndagen den
27 maj 1974

*Allmänna pensions-
fondens aktiepla-
ceringar, m. m.*

och ängsliga reservationer. Det verkar som om ert eget mod från i våras håller på att skrämma er. Jag skulle vilja säga: Gaska upp er! Det beslut ni var med om då var inte så tokigt. Låt det stå kvar, och ta inte bort intrycket med en mängd underliga undanflykter!

Utöver de moderatas reservation finns det en annan reservation i detta sammanhang, nämligen en av vpk. På ett sätt skulle man kunna säga att det är följdriktigt. Det är de två ytterfalangerna i svensk politik som inte kan vara med om att handla förnuftigt, utan som är bundna av vissa ideologiska tyglar som gör att de inte kan röra sig och komma någon vart – om idéerna inte stämmer med verkligheten, är det värst för verkligheten, kunde man säga här.

Jag vill bara säga några få ord om reservationen från vpk-håll. Det finns i det här beslutet inget formellt hinder mot att AP-fonderna också går in med aktier i statliga företag. Men jag har ansett – och anser alltfört – att det normala för statliga företag är att de finansieras på annat sätt än via AP-fondsmedel. Vi kan ta som exempel den finansiering som nu kommer att föreslås beträffande utbyggnaden av Stålverk 80. Jag vill gärna peka på att det inte finns något hinder, men jag tror ändå inte att den bästa användningen av pengarna sker den vägen.

Vidare talas det i vpk-reservationen om att man inte kommer någon vart med punktvis gjorda små aktieköp. Det är ungefär samma sak som utskottets vice ordförande säger när han talar om att man skulle köpa litet ASEA-aktier här och litet ASEA-aktier där. Jag skulle hålla med om det riktiga i detta påstående, om det vore så, att fondens enda uppgift vore att köpa mycket små aktieposter än här och än där. Fondens aktieköp bör tvärtom ske i princip på annat sätt – i större poster, i riktade emissioner osv. Jag tycker nog att det kan vara vettigt med en försöksperiod också för kommunisterna, så att de får lära sig vad det här egentligen är och inte bara pratar på.

Sedan höll herr Jörn Svensson ett anförande som jag inte skall säga mycket om. Han var som vanligt vältalig. Han talade inte om den här frågan utan om några fixa idéer som han har och målade upp en bild av att hela den svenska politiken är genomruten med ett enda undantag – vänsterpartiet kommunisterna. Borgerligheten är en enda stor korrumpierad härva som än slinker hit och än slinker dit, än gör upp med socialdemokraterna och än gör upp med varandra. Och regeringen har bara ett enda intresse – att bevara det kapitalistiska systemet. Till den änden vill den ha hjälp av de borgerliga för att kunna behålla myten om att regeringen kämpar för en annan politik. Därför har man låtsasmanövrer lite nu och då. Men det hela är egentligen ett enda väldigt samförstånd. Men snälla Jörn Svensson, tro inte att någon vettig människa går på den beskrivningen, den är ju så barock att den inte behöver bemötas.

Jag tycker att det finns en väldigt rak linje från moderata samlingspartiets till vänsterpartiet kommunisternas ståndpunkt. Det gäller att till varje pris försöka visa upp att politiken i varenda struntfråga måste bygga på konfrontation och slagsmål. Om vi kommer överens om att handla praktiskt i en fråga, då är det ett brott mot all ideologi. Jag tycker det är ett lustigt resonemang av herr Jörn Svensson. Men det är väl den enda

möjlighet han har att skapa en plattform för sitt parti, att framställa sig som behövlig i svensk politik. Till sist en fråga: Är verkligen rönnbären så sura, herr Jörn Svensson, att man måste ta till sådana uttryck?

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr REGNÉLL (m) kort genmäle:

Herr talman! Som ett sammanfattande omdöme om utskottets betänkande lämnade utskottets värderade ordförande detta: Det finns i år en annan ton i utskottsbetänkandet än i fjol. Det medgivandet måste väl vara ett besked om att tonen i fjol inte var den riktiga. Har man radikalt ändrat tonen från i fjol och fram till i år måste man väl ha tänkt om. Man har funnit anledning att stämma om tonen – stämma ned den skulle man kanske kunna säga – och det visar att den kritik som fördes fram i fjol var någonting att ta fasta på.

Sedan, herr talman, instämmer jag däremot inte i herr Svanbergs formuleringar när han menade att den fortsatta kritik som förts från moderat håll skulle bero på att moderaterna innerst inne var emot att vi får större ekonomisk demokrati. Det betyget var visserligen inte så nedgörande som det herr Jörn Svensson utfärdade för moderaterna när han kallade oss reaktionära busar, men jag tycker ändå att betyget inte var helt rättvist. Det finns faktiskt, herr Svanberg, bevis på hur vi gång på gång både i den politiska propagandan ute i landet och här i riksdagen har talat till förmån för en vidgad ekonomisk demokrati, ett spridande av ägande och av ansvar. Det är bakgrunden till att vi opponerar oss mot sådant som enligt vår uppfattning går emot ett spritt ägande och ett spritt ansvar. Och vi menar att fjärde AP-fondens aktieköp och riktlinjerna för dessa innebär ett av de steg som för oss längre bort från det samhälle vi vill ha – ett samhälle med spritt ägande och spritt ansvar.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall be att få korrigerera på ett par punkter. Jag har inte gjort gällande i och för sig att moderaterna är reaktionära busar, jag har bara sagt att det är den roll man vill ha er att spela från visst håll – och ni fyller den rollen ganska väl. Detsamma när det gäller herr Svanberg. Jag har inte sagt att politiken i landet är korrumperad, jag har aldrig använt det uttrycket. Och herr Svanberg skall hålla sig till det jag har sagt och inte läsa in mera än vad som jag faktiskt säger.

Nu menar herr Svanberg att vänsterpartiet kommunisterna bara vill sära ut sig från de andra, det vill inte vara med om någonting förnuftigt, som han säger. Det måste jag ju tolka så, att det är bara koalitionspolitik med borgerligheten som i herr Svanbergs ögon är det förnuftiga. Och det vill vi inte vara med om, det säger vi klart och tydligt ifrån! Så på den punkten har han rätt – om det är det han karakteriserar som förnuftigt.

Sedan är det inte alls så, herr Svanberg, att vi bara vill vara med om att profilera oss ideologiskt, att vi förkastar allting som inte är av den rätta socialistiska tron, alla reformer som inte är konsekvent socialistiska till sin innebörd. Så är det inte alls. Jag har själv varit med om många gånger att rösta för sådant som vi har bedömt som varande progressiva och riktiga förslag, som ligger i arbetarklassens och folkflertalets intresse. Vi

Måndagen den
27 maj 1974

*Allmänna pensions-
fondens aktiepla-
ceringar, m. m.*

har många gånger röstat med er socialdemokrater på den punkten. Och det har varit bra för er att ha det stödet, då ni ju under förra perioden många gånger inte kunde bilda majoritet utan det stödet. Så jag tycker inte ni skall skämmas för det här i dag, även om majoritetsförhållandena har ändrats.

Men vi har tydligen, till skillnad från er, den grundsynen att den historiska uppgiften för svensk arbetarklass och svensk arbetarrörelse är att bryta sönder det kapitalistiska samhället och bygga upp socialism. För att kunna göra det måste man i de stora och avgörande principfrågorna ändå ha en annan linje än den som representeras av det borgerliga samhället, dess traditioner och dess företrädare. Och den linjen -- det var det jag försökte säga till herr Svanberg -- gagnas icke av den typ av koalitionspolitik som ni från socialdemokratin nyligen introducerat i svensk politik.

Herr SVANBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Regnéll säger ätt när jag talar om en annan ton i utskottsbetänkandet i år jämfört med i fjol måste det innebära att vi nu har tagit vara på kritiken som riktades mot förslaget förra gången och därför ändrat oss. Det är ju så, herr Regnéll, att ni fortfarande är reseranter och ni gillar inte det här. Däremot har de två andra borgerliga partierna gjort en förnuftig röstning, i varje fall centerpartiet, och tagit hänsyn till den verklighet som finns, inte bara fortsatt med samma toner.

Självklart har vi tagit till vara vissa ting i er kritik. När det gäller frågan om att riksdagen skall besluta i de här ärendena, ja, på den punkten har vi ändrat oss. Det kan vi göra. Men i fråga om principerna kan vi inte ändra oss. Och där är ni kvar också, så tonen från ert håll har inte förändrats.

Sedan säger herr Regnéll att det inte är ett riktigt betyg som jag ger moderaterna, nämligen att de är emot allt inflytande från de anställda. Moderaterna har många gånger varit med om att få ett vidgat ägande för de anställda. Han använder sedan uttrycket "spritt ägande", ja, det är precis vad som motsvarar moderaternas åsikter. Skall det vara något ägande utöver vad de verkligen stora kapitalägarna har, då skall det vara i sådan form att det blir så spritt och betydelselöst som möjligt, så att man inte kan använda det för att klara de gemensamma intressena mot den kapitalmakt. Det är den skillnaden mellan de här två partierna. Och den är inte liten, utan oerhört betydelsefull.

Jörn Svensson ägnar sig åt att säga att både jag och herr Regnéll har missuppfattat honom. Han sade inte att moderaterna var väldiga busar utan bara att regeringen vill få dem att framstå så. Han har heller inte sagt -- som jag uppfattade det -- att alla de andra partierna är korrumperade. Ja, det påminner om honom som var instämd inför tinget och var åtalad för att han kallat sin granne för träskalle. Han sade: Nej det gjorde jag inte, jag sade bara: Ta på dig hatten för nu kommer det en hackspett flygande. Det är ungefär så som Jörn Svensson uttryckte det. Skillnaden mellan att använda ordet korrumpion och säga som han gjorde är väl obefintlig. Han säger vidare att han varit med om att fatta vissa viktiga gemensamma beslut i ett samarbete med socialdemokraterna. Det gjorde vi under förra perioden, det skall vi inte skämmas för, säger han. Nej, vi

Måndagen den
27 maj 1974*Allmänna pensions-
fondens aktiepla-
ceringar, m. m.*

skäms ingalunda för det. Men det verkar som om herr Jörn Svensson just nu skäms för det och inte alls vill vara med om någonting sådant.

Sedan säger herr Jörn Svensson att en koalitionspolitik med de borgerliga aldrig kan vara i arbetarklassens intresse. Ja, herr Jörn Svensson, någon koalitionspolitik bedrivs inte med något parti. Men låt mig få fråga vad en koalition med vänsterpartiet kommunisterna skulle leda till i dagens politiska värld, den värld som vi inte kan komma ifrån. Den ser ut som den gör. Däröfver finns inte mer att diskutera.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan fatta mig mycket kort, därför att herr Svanbergs yttrande säger egentligen allt.

Herr Svanberg menar att det är fel att säga att socialdemokraterna i dag bedriver koalitionspolitik med de två mittenpartierna i allmänhet och folkpartiet i synnerhet. Han sade t. o. m. i sitt förra anförande att den bilden bara var en produkt av en fix idé hos mig och vänsterpartiet kommunisterna. Jag tycker inte att det är en fix idé. Jag har ju sett herrar Palme och Helén i TV-rutan uttala sig berömmande om varandra, ge varandra allt det stöd som kan behövas i den nuvarande parlamentariska situationen. Jag har inte uppfattat det som brist på verklighetssinne utan som en högst konkret realitet, som kommer att ligga till grund för svensk politik ett antal år framöver.

Jag bad herr Svanberg säga mig vad han tror att arbetarrörelsen med den målsättning den har i det här landet i det långa loppet tjänar på denna typ av koalitionspolitik. Den är dock ett högst påtagligt faktum.

Herr SVANBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Koalitionspolitik, herr Jörn Svensson, förutsätter som regel en regeringssamverkan, i varje fall ett mycket ingående politiskt samarbete mellan två eller flera partier. Vad Jörn Svensson nu försöker måla upp är en föreställning om att det förckommer en koalition i det här landet. Vad som är verklighet är att socialdemokraterna och regeringen i vissa praktiska frågor kommer överens med än det ena, än det andra partiet för att kunna genomföra vettiga åtgärder som är av mycket stor betydelse för hela det svenska folket. Den senaste uppgörelsen är inte minst av det slaget.

Herr Jörn Svensson vill egentligen att vi aldrig skall kunna samarbeta och göra det som synes vara möjligt, utan vi skall fortsätta att peka mot stjärnorna och säga: Vi nöjer oss inte med 25 procent, vi vill ha 100 procent. Vi går ut i öknen och finner oss i att leva där, vi förnekar verkligheten som den ser ut och bryr oss inte om resultatet.

Jag tror att det är ganska förnuftigt, herr Jörn Svensson, att försöka bedriva en politik som ändå tar hänsyn till realiteter och försöka få ut det vettiga i vissa praktiska ting.

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! Den fråga som diskuteras för närvarande är så betydelsefull ur principiell synvinkel att det kanske kan vara tillåtet även för den som inte tillhör utskottet att ta till orda.

Måndagen den
27 maj 1974

*Allmänna pensions-
fondens aktiepla-
ceringar, m. m.*

För att slå vakt om de fördelar som det innebär för hela samhället att ha en ekonomi byggd på ett enskilt näringsliv är det viktigt att se till att statliga aktieköp – i det här fallet för AP-pengar – om de över huvud taget skall äga rum, sker inom snäva begränsningsregler. Det gjordes förra året gällande att aktieköp för AP-miljarder skulle innebära den största socialiseringen i svensk historia. För att hindra att en sådan beskrivning blir riktig fordras det att långtgående begränsningsregler iakttas.

Man har anledning att begrunda de olika motiv som har framförts i debatten till stöd för dessa aktieköp. Ett motiv som redan har diskuterats är att man denna väg möjligen skulle kunna tillföra näringslivet ett riskvilligt kapital, men det har aldrig klart uttalats hur det i praktiken skulle gå till. Herr Regnéll ställde en fråga, som man kan upprepa, om hur t. ex. Volvo eller Asea skulle få mera pengar bara därför att staten köper ett visst antal aktier i företaget i fråga. Ja, den enda möjligheten finns ju att man på ett sådant sätt driver upp aktiekurserna och därmed gör det billigare för företaget att gå ut med en nyemission. Men det kan ju tyckas vara en något krånglig metod att tillföra företaget riskvilligt kapital. Andra förslag har framförts som är rimligare och riktigare.

När socialdemokraternas talesmän pressas på hur det i praktiken skall gå till att tillföra företagen riskvilligt kapital via AP-miljarderna, så hänvisar de till riktade nyemissioner och nyemissioner över huvud taget. Ett sätt skulle då vara att införa något sorts tvång att bjuda ut en riktad nyemission, men en sådan metod har herr Sträng förra året tagit avstånd från, vilket jag tacksamt noterar. Då finns det bara kvar en möjlighet, nämligen att villkoren för denna riktade nyemission görs så synnerligen gynnsamma att det blir lockande att på det sättet skaffa sig pengar. Men att göra villkoren så gynnsamma att företagen just denna väg skall få någon sorts förmån förefaller även det att vara en omväg.

Ett annat motiv som anförts är att löntagarna genom AP-fondens aktieköp skall få ett större inflytande. Men även på den punkten är det svårt att se hur utvecklingen skall kunna bli den som man syftar till. Vilka förskönande begrepp man än använder finns verkligheten kvar, och den verkligheten är ju att det är staten – genom av den själv utsedda personer i en liten styrelse – som får ett ökat direkt inflytande. Det är svårt att se att den enskilde löntagaren får något mer att bestämma om.

Detta kan möjligen mildras genom att man i de företag där fonden köper aktier låter anställda i företagen representera aktierna på bolagsstämman. Herr Svanberg försökte för en stund sedan säga att detta var något mycket genialt. I den debatt som vi hade förra året ställde jag mig också bakom en sådan lösning, men jag vill påminna herr Svanberg om att det var alls inte socialdemokraterna som hittade på detta, utan denna idé kom fram i debatten efter det att propositionen var lagd.

Med omfattande statliga aktieköp finns det risk för att den enskilde löntagarens ställning i stället blir försämrad. Statliga aktieköp leder till maktkoncentration. Staten får sina egna företagarentressen, som då skall stöttas av statsmakten. Innan man har begivit sig alltför lång väg i den riktningen bör man komma ihåg hur det har gått för de anställdas medinflytande i de länder som har prövat den socialistiska ekonomin och hur det har gått för löntagares och fackföreningars ställning. Hur vackra

föresatserna än har varit – till skillnad från herr Jörn Svensson vill jag inte alls fränkänna mina motdebattörer att de kan ha goda avsikter – har jag svårt att se att i länder där det socialistiska systemet har prövats eventuella goda avsikter verkligen blivit infriade. I stället har det blivit en dålig situation för enskilda löntagares medinflytande, och det har inte blivit en gynnsam belägenhet för fackföreningarna.

Förklaringen är väl helt enkelt den att allteftersom man rör sig närmare det socialistiska ekonomiska systemet och dess ideal blir staten i allt högre grad en dominerande arbetsgivare. Jag gör inte gällande att vi är där för närvarande, men jag gör gällande att vi i tid, när vi diskuterar de olika förslag som nu är aktuella, begrundar vad det innebär att röra sig i den riktningen. Jag har väldigt svårt att tro att det verkligen skulle innebära att medinflytandet för fackföreningar och enskilda människor kommer att öka, om man får en helt dominerande arbetsgivare.

Detta är någonting som herr Svensson i Malmö förvisso borde begrunda. Han utfärdade ju betyg åt sina politiska motståndare från alla andra partier att de var yrkesmanipulatorer, konspiratörer och allt vad det var för någonting. Om man har den inställningen måste det vara ytterst farligt med en statsmakt med alla de maktmedel som den har i det kommunistiska system som herr Jörn Svensson vill införa.

Herr Svensson talade också om att kapitalismen leder till kaserndrill. När jag hörde det, kom jag ihåg vad jag läste för en tid sedan om Cuba, nämligen att där har nyligen införts den s. k. lagen för lata för att se till att det arbetas mera på arbetsplatserna. Det förefaller snarare vara ett kaserntänkande än det som vi kan se t. ex. i vårt eget land.

I stället för att använda statliga aktieköp via AP-fonden som ett medel att försöka öka inflytandet för anställda och löntagare tycker vi att det vore bättre att se till att de anställda fick större förutsättningar att få del i företagsägandet på individuell bas. Med bröstoner försöker socialdemokraterna göra gällande, att det är ett misstroendevotum mot löntagarna att motsätta sig aktieköp för AP-pengar och att sådana aktieköp skulle vara att jämföra med de stora rösträttsreformerna. Men här finns endast en misstroendeförklaring, och den kommer från socialdemokraterna, som motsätter sig att individen själv blir meddelägare. Det vill man alls inte. Man vill inte att individen på en individuell bas skall kunna bli meddelägare. Vad kan det vara annat än ett misstroendevotum mot den stora mängden enskilda löntagare att på det viset vilja förhindra en spridning av ägande och inflytande?

Den 25 april röstade socialdemokraterna och för den delen också folkpartiet emot att man skulle tillsätta en utredning för att granska möjligheterna att vidga meddelägandet. Nu, fyra veckor senare, har dessa två partier förklarat att det skall tillsättas en sådan utredning vid årsskiftet 1974-1975. Denna snabba ändring i inställningen välkomnar vi. Vad det emellertid gäller är att redan från början slå fast att om man verkligen skall visa förtroende, om man verkligen vill ge den myndigförklaring som herr Svanberg talade om, bör man se till att resultatet av dessa utredningar leder till ett system som bygger på ägande på individuell bas och inte ytterligare någon form av kollektivt ägande.

Det som socialdemokraterna förvisso är ute efter är att statsmakten

Måndagen den
27 maj 1974

*Allmänna pensions-
fondens aktiepla-
ceringar, m. m.*

skall få ökat inflytande genom AP-fondens aktieköp. För att konstatera det behöver man inte lida av några konspirationsmyter. Visserligen är det svårt att få t. ex. herr Sträng att i klartext säga att det är vad man vill och att säga det här i riksdagen, men man behöver bara göra som herr Wirtén påminnde om, nämligen konstatera vad herr Sträng sade vid den senaste SAP-kongressen: "Nu står vi inför uppgiften att via AP-fonderna skaffa samhället direkt inflytande i företagen." Den verkliga avsikten är att se till att samhället – som det heter fastän man menar staten – skall få ett direkt inflytande i de olika företagen. Eller som herr Sträng också har konstaterat i ett ofta citerat uttalande: "Vi skall socialisera steg för steg men vi skall inte basunera ut det på gator och torg där det så lätt blir missförstånd."

I förra årets debatt om AP-fondens aktieköp tog herr Helén på ett välgörande klart sätt avstånd från den sortens politik. Herr Helén yttrade bl. a.:

"Vid det här laget kan knappast någon tvivla om regeringens syfte med förslaget om att använda AP-pengar för aktieköp. Regeringen vill skaffa sig ytterligare ett mäktigt instrument för att kunna driva vidare den sorts näringspolitik som regeringen allt starkare gått in för de senaste åren. Den innebär att staten styr betydligt mer än hittills – inte bara i form av ramar för företagets verksamhet, som är det naturliga sättet för staten att arbeta, utan också i detaljer och inne i företagen. Men det är alldeles uppenbart att bakom denna näringspolitik ligger tron att några få personer i toppen på det politiska maskineriet bättre än de tusentals beslutsfattarna ute i företagen vet hur företag skall skötas och vilka beslut som där skall fattas."

Dessa ord, herr talman, är lika kloka nu som när de ursprungligen yttrades. Därför krävs att begränsningsreglerna omfattar inte bara det belopp som regeringen får disponera för aktieköp utan även den högsta procentsats aktier i ett och samma bolag som AP-fonden får köpa. Jag vill tillägga att det också fordras en regering som är beredd att slå vakt om att begränsningsregler även fortsättningsvis kommer att finnas. Jag gör mig inga illusioner. Om socialdemokraterna skulle vinna någon ny form av majoritet eller med vpk delad majoritet skulle de olika begränsningsregler som nu finns antagligen slopas.

Herr talman! Detta är principfrågor, där det rimligen går skilje gränser mellan socialistiska och icke-socialistiska partier. Jag ber att få yrka bifall till reservationen I som uttrycker den uppfattning de borgerliga partierna intog förra året efter det att riksdagen hade fällt folkpartiets och moderaternas krav på att aktieköp för AP-pengar inte alls skulle ske.

Herr Svanberg ville känneteckna vårt ställningstagande i denna reservation som något slags ytterlighetspolitik. Jag vet inte, herr talman, vilken uppfattning herr Svanberg har om ytterligheter. Den är i alla fall ytterligt konstig. Som herr Börjesson i Glömminge med viss rätt påpekade har vi i år i vår motion och i vår reservation uttryckt en uppfattning som föregående år omfattades av centerpartiet. Redan i voteringen förra året ställde vi oss bakom den när väl riksdagen hade avslagit våra krav. Herr Svanberg försöker klistra etiketter och därmed fick kammarens ledamöter ett utmärkt exempel på hur slarvigt herr

Svanberg använder dessa etiketter.

Nr 89

Måndagen den
27 maj 1974

*Allmänna pensions-
fondens aktiepla-
ceringar, m. m.*

Herr SVANBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte lägga mig i det gräl som herr Burenstam Linder för med sina borgerliga medbröder om vem som står kvar vid vad som fanns i fjol osv. Det må de klara upp sinsemellan.

När jag säger att det finns två ytterfalanger är det för att det i år finns en moderat reservation och en vpk-reservation. Däremellan finns ett förslag om hur dessa frågor skall lösas, i vart fall tills vidare.

I övrigt vill jag inte ta upp herr Burenstam Linders resonemang här. Det är i stort sett synpunkter som framfördes när vi diskuterade aktieköpen förra gången, och de blir inte bättre av att upprepas.

Låt mig konstatera att herr Burenstam Linder liksom herr Regnéll var inne på att om det skall finnas något inflytande för de anställda så skall det vara på individuell basis. De kan aldrig tänka sig att man för att klara sig mot någonting mycket starkare försöker hålla samman och göra någonting gemensamt.

Herr Burenstam Linder talade också om att vi så sent som den 25 april fattade ett beslut om att inte tillsätta en utredning om de anställdas medinflytande men att regeringen nu träffat avtal med folkpartiet om att en sådan utredning skall tillsättas. Jag tycker att herr Burenstam Linder själv gav förklaringen till detta när han sade att om en sådan utredning skall komma till stånd förutsätter han att det klart sägs ut att det skall bli på det sätt som han vill ha det, dvs. medinflytande på individuell bas. Vi anser att en utredning bör vara förutsättningslös. Utredningar av det slag herr Burenstam Linder talar om tror jag vi skall betacka oss för i riksdagen.

Herr WIRTÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det var närmast det sista herr Svanberg berörde som föranledde mig att något replikera herr Burenstam Linder. Han gav en felaktig information om folkpartiets ställningstagande i fråga om löntagarnas andel i företagens kapitaltillväxt.

Det var ingalunda så, herr Burenstam Linder, att folkpartiet röstade emot förslag om att få ett sådant system till stånd. Det är väl känt för kamraren att folkpartiet i stället under många år har arbetat hårt för att just få fram sådana förslag. I år har vi preciserat vårt yrkande, och det finns också angivet i näringsutskottets betänkande nr 25, där det inte bara fanns en reservation – den som jag förstår att herr Burenstam Linder helst vill tala om – från centerpartiet och moderata samlingspartiet utan också en reservation från folkpartiet. I den yrkade vi på en utredning angående lagstadgad rätt för löntagarna till andel i företagens kapitalbildning. Det är, herr Burenstam Linder, utfästelse om en sådan utredning som finns med i den uppgörelse folkpartiet och socialdemokraterna nu träffat. Det finns en klar linje i vårt handlande i den här frågan.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Burenstam Linder har som sig bör en något onyanserad och ovetenskaplig syn på de socialistiska länderna. De är för

Måndagen den
27 maj 1974

*Allmänna pensions-
fondens aktiepla-
ceringar, m. m.*

Sverige, som ju befinner sig i ett annat läge historiskt och på ett annat utvecklingsstadium, ingalunda några modeller för vänsterpartiet kommunisterna om hur vi vill ha det här. Vi vet mycket väl att på grund av föråldrade traditioner och historiska förhållanden finns det mycket i de länderna som det finns anledning att kritisera och som vi ofta har kritiserat. Det kan vara begränsningar i åsiktsschemat, brister och felaktigheter i rättssystemet osv. Men vi kan samtidigt inte blunda för att den socialistiska planekonomin ger mycket bestämda fördelar, t. ex. när det gäller den enskilde arbetarens inflytande över förhållandena på sin arbetsplats. För den objektive betraktaren måste ändå det bestämda intrycket vara att detta inflytande är betydligt större än i Sverige. Miljöskyddssystemen och bestämmelserna gentemot miljöfaror på arbetsplatserna är också betydligt bättre utformade i de flesta av de länderna än vad de är här. Det är ett obestridligt faktum. Man har mycket strängare normer gentemot skadliga ämnen, vilket har framhållits tidigare här i en debatt. Nåväl, till denna fråga får herr Burenstam Linder och jag tillfälle att återkomma utförligare i någon debatt där de problemen mer uttryckligt står på dagordningen.

Herr Burenstam Linder är litet moraliskt upprörd över att jag menar att moderaterna manipulerar. Vad jag försökte framkalla en bild av var den roll som moderaterna medvetet eller omedvetet spelar just nu i Sverige. Vi ser hur folkpartiet går i koalition med socialdemokraterna – en koalition som inte ens behöver betalas med några ministerposter – och på sitt sätt bryter den borgerliga enheten. Och vi ser hur moderaterna genom att skilja ut sig i olika frågor på det sätt som de gör i dag också bryter sönder och försvårar den borgerliga enheten. Moderaterna måste ju ändå vara klart medvetna om att förslag av den typen som de gör sig till talesmän för i dag är omöjliga i ett borgerligt regeringsprogram, för de ger den sittande regeringen precis det den vill ha, nämligen bilden av den reaktionäre busen som strävar bakåt och motsätter sig allting.

Då frågar jag: Spelar ni denna från borgerlig synpunkt sett sönderbrytande roll medvetet eller omedvetet? Jag bara ställer fram det intressanta problemet.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svensson i Malmö förkunnar inte att moderaterna manipulerar, utan han förkunnar att alla partier i riksdagen utom vänsterpartiet kommunisterna manipulerar.

I vad gäller herr Wirténs inlägg är det precis riktigt som han sade – där kanske jag uttryckte mig en smula slarvigt. Centerpartiet och moderaterna hade en gemensam reservation med krav på att man skulle tillsätta en utredning om ägandespridning, och folkpartiet hade en egen reservation där det stod att detta krav skulle vara lagstadgat. Men i den överenskommelse som folkpartiet träffat med socialdemokraterna finns alls icke ordet ”lagstadgat” med, utan där stod exakt samma ord som i centerns och moderaternas reservation. Det var detta som var grunden för mitt, som jag tycker, i grunden riktiga konstaterande.

Herr Svanberg ogillar att jag inför ett utredningsarbete talar om vad jag tycker att de som skall utföra utredningen skall ha för intellektuell

bagage. Det är en mycket konstig uppfattning som herr Svanberg har därvidlag, för en regering skriver ju direktiv till en utredning. Om herr Svanbergs uppfattning vore riktig, skulle inte en regering få skriva några direktiv eftersom dessa är en sorts riktningssångelse. Det menar väl inte herr Svanberg? Men då må det väl rimligtvis också stå en oppositionspolitiker fritt att ange rörelseriktning för en utredning.

Sedan återkommer herr Svanberg till detta att moderaterna när de vill slåss för ett ökat medinflytande och en friare ställning för individen i det här fallet talar för ett enskilt spritt ägande i stället för några nya kollektiva varianter. Det är helt riktigt att vi gör det. Herr Svanberg gör gällande att vi därmed säger att löntagarnas pengar skulle vara farliga. Det har vi aldrig sagt – tvärsom. Jag har gång efter gång och för inte så länge sedan i en debatt med herr Sträng här i riksdagen försökt göra gällande att det vore utmärkt om man kunde få mera av löntagarägande i företagen. Men jag säger att kollektiva lösningar är farliga, om de drivs till den spets som man vill driva dem till när man talar för det socialistiska systemet. Att det är farliga lösningar vet vi från de länder som har provat dem. Nu säger visserligen herr Jörn Svensson i Malmö att det finns inget socialistland som motsvarar hans idealbild, och det kanske är möjligt, men jag är rädd för att vilket land som helst som börjar tillämpa de här reglerna hamnar ungefär där de här socialistiska länderna har hamnat. Det är därför vi inte tycker om kollektiva lösningar utan enskilda.

Herr Svanberg har också mage att säga att enskilt spritt ägande skulle vara helt betydelselöst, att de många små ägarna inte har något inflytande. Då frågar jag herr Svanberg, som står beredd för en replik: Vem har störst inflytande – den som äger sitt eget hem eller den som är med i något av de stora kollektiva bostadsföretag som finns? Kan herr Svanberg svara på den frågan?

Herr SVANBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Det börjar bli intressant när herr Burenstam Linder ger sig in på ideologier och försöker hitta filosofiska motiveringar för vad han säger. Han förklarar att moderaterna är mycket mer intresserade för de anställdas inflytande; de anställda skall bevars vara med och äga någon liten del av företaget. Det skulle vara ett mycket mera värdefullt ägande än ett gemensamt ägande. Vad jag försöker säga är att det för dessa mycket små kapitalägare – det är nämligen mycket små ägare som de anställda kommer att bli under överskådlig framtid – finns all anledning att hålla ihop, att gemensamt försöka flytta fram sina positioner, gentemot dem som äger de övervägande delarna i ett vanligt svenskt industriföretag. Är det så svårt att fatta att det finns ett behov hos de svaga att hålla ihop för att gemensamt försöka finna lösningar som svarar mot deras intressen? Vore det bättre att säga, att visst har ni inflytande, ni får ju äga en liten snutt i det här företaget, om ni vill? Man kunde tillägga: så länge inte det ägandet blir sådant att det på något sätt hotar de maktavandades möjligheter att styra företaget. Denna rent teoretiska frihet att skaffa sig inflytande är av ungefär samma typ som den frihet skolöverstyrelsens chef en gång då det gällde det fria ämnesvalet karakteriserade med att säga att friheten i fråga är lika stor som den fula

Måndagen den
27 maj 1974

*Allmänna pensions-
fondens aktiepla-
ceringar, m. m.*

flickans möjlighet att ställa upp i en skönhetstävling. Ni vet själva att detta individuella lilla ägande inte kommer att medföra något rejält inflytande, men ni vill till varje pris motarbeta att dessa anställda håller ihop och gemensamt försöker att skaffa sig inflytande – ett inflytande som då kan bli betydelsefullt. Det var egentligen bara det vi skulle diskutera.

Sedan detta om utredning om kollektivt ägande. Det finns ett par parter här som vi inte har tagit med och som herr Burenstam Linders lösning helt går förbi: löntagarorganisationerna på arbetsmarknaden, LO och TCO. Dessa organisationer har synpunkter på den här frågan; det har också sin betydelse i sammanhanget.

Det är alltså helt klart att vi icke är överens. Jag tror att de små ägarna behöver hålla ihop för att klara av de stora. Det är en illusion att påstå att man annars på den vägen under överskådlig framtid kan få något rejält inflytande.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Burenstam Linder fortsätter att utbreda den uppfattningen att det mellan en socialistisk planekonomi och ett diktatoriskt styrelseskick skulle finnas något ödesbestämt samband. Så vet vi ju att det inte är. De grövsta och vulgäraste av den moderna tidens diktaturer har inträffat i länder med borgerligt styre, ivrigt påhjade och befordrade av de finanspolitiska maktgrupper vilkas position herr Burenstam Linder försvarar. Jag skall inte dra några långtgående slutsatser av detta utan vill bara påpeka att tendensen till brister i rättssystemen eller i medborgarnas friheter och rättigheter uppkommer på grund av speciella historiska förhållanden i vederbörande land och kan i och för sig lika gärna inträffa i borgerliga och kapitalistiska länder som i socialistiska länder, som oftast har att kämpa med betydligt svårare ekonomiska och sociala uppbyggnadsförhållanden.

Men herr Burenstam Linder gick förbi det väsentliga i vad jag sagt i dag. Svara mig äntligen på frågan: Vad är det för roll moderaterna spelar här i dag? Ni måste ju vara medvetna om att den linje ni driver inte bara bryter möjligheten att skapa ett gemensamt borgerligt block – ni verkar aktivt för att bryta sönder blocket – utan också ger socialdemokraterna just det debattstoff som de längtar efter.

Detta är ju inte mitt problem, men jag tycker det är ett intressant politiskt problem med dessa olika manipulationer, och jag vill gärna som utomstående ha en förklaring.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Visst är det så att det finns ett antal länder som inte haft socialistiskt ekonomiskt styre men där utvecklingen likväl har kommit att leda över i diktaturer. Det intressanta är dock att det inte finns något socialistiskt land där man har lyckats undvika detta. Däremot finns det en lång rad länder som varit grundade på marknadshushållning och enskilt näringsliv och som lyckats nå ganska höga anspråk på demokrati. Där har herr Jörn Svensson en intressant skillnad.

Det är av den anledningen jag i en debatt som i dag vill förfäktas min

övertygelse att vi i tid bör vara medvetna om de risker det innebär att röra sig i den riktning som sätter sprätt på stora delar av AP-fonderna för aktieköp.

Fick jag någonsin av herr Svanberg svar på frågan om huruvida den person som har ett eget hem har ett större eller mindre inflytande över sitt boende än den som är med i något kollektivt arrangemang, t. ex. en HSB-förening? Det är ju en ganska enkel fråga, och det måste vara möjligt att ge besked på den. Beskedet måste bli att en person med ett eget hem har större inflytande över sitt boende. Då kan det inte vara rimligt att som herr Svanberg gör hävda att ett enskilt, spritt ägande är fullständigt betydelselöst.

De svaga måste hålla ihop, säger herr Svanberg. Jag tycker också att de svaga skall kunna hålla ihop, men jag har inte riktigt klart för mig vad det innebär med herr Svanbergs uppläggning. Många små aktieägare i ett företag kan finna olika former att hålla ihop, men hur håller man ihop vid den andra lösningen? Upplever de anställda ett stort medinflytande i statens järnvägar? Upplever man ett oerhört medinflytande när portot skall höjas? Eller när teleavgifterna höjs?

Jag är inte alls övertygad om, herr Svanberg, att det inte finns väsentliga risker i att allt längre utsträcka det kollektiva ägandet. Det leder till att man får en statsmakt som blir så stark att gradvis olika allvarliga problem kommer att göra sig gällande i fråga om medbestämmande och medinflytande för enskilda människor och anställda.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (c):

Herr talman! Jag skulle gärna vilja kommentera vad ordförande Svanberg säger när han talar om att vi genom det särskilda yttrandet har gjort undanflykter.

Det särskilda yttrandet nr 1 innehåller vad vi tidigare har motionerat om. Men på den här punkten angående storleken av köp i enskilda fall har vi sagt:

”Det har även i år varit delade meningar i näringsutskottet om placeringsreglerna för fjärde fondstyrelsen. Meningsmotsättningarna kvarstår. — — Utskottet har uttalat att fondens placeringsregler kan bli föremål för prövning, sedan närmare erfarenheter vunnits av verksamheten. Vi har godtagit detta uppskov med prövningen med hänsyn till att något omedelbart behov av ändring inte föreligger.”

Detta är i så fall det nya, det övriga i det särskilda yttrandet är sådant som vi har haft i motionerna tidigare.

Vi anmälde på ett tidigt stadium att om man inte kom överens om hur stor andelen skulle bli i det enskilda fallet när det gällde aktieköpen, skulle vi avge ett särskilt yttrande.

Sedan tycker jag att man inte skall göra frågan större än vad den är. Herr Burenstam Linder säger att man vill sätta sprätt på aktieköpan det här i landet. Om jag inte är fel underrättad utgör de börsnoterade aktiernas värde 41 miljarder kronor. De 500 miljoner kronor som vi här skall besluta om utgör 1,2 procent av den aktiestocken. AP-fonderna är uppe i mellan 65 och 70 miljarder. Av detta utgör dessa 500 miljoner knappt 1 procent.

Måndagen den
27 maj 1974

*Allmänna pensions-
fondens aktiepla-
ceringar, m. m.*

Dessutom sade verkställande direktören Dahlström i fjärde fondstyrelsen den 11 april i TV att man inte har köpt för mer än högst 10 miljoner kronor hittills.

Våra vänner folkpartisterna säger att de vill hoppa av och inte vara med på utskottsbetänkandet även om de har skrivit under det. Det är ju kutym här i riksdagen att har man varit med och skrivit under betänkandet så står man för det.

När vi började arbeta med den här frågan sade folkpartiets representanter att man inte ville vara med om att upphäva det beslut man hade fattat i fjol. Senare är man med på ett utskottsbetänkande, och i dag hoppar man av och intar en tredje ståndpunkt. Det är tre ståndpunkter på fyra månader. Det kanske är så man skall marschera nu för tiden, men jag tycker att det är litet originellt.

Herr WIRTÉN (fp):

Herr talman! Herr Börjesson i Glömminge gav en alldeles felaktig skildring av vad som hänt i utskottet. Han borde väl veta om hur folkpartiet agerade i näringsutskottet, eftersom han är ledamot av utskottet. Vår man där, herr Ola Nyquist, avstod från att rösta vid voteringen – dvs. att han handlade på samma sätt som vi avser att göra vid dagens röstning i plenum. Det är inte fråga om något ändrat ställningstagande. Det är en konsekvent linje ända fram till plenum i dag.

I en förberedande votering biträdde reservationen 1 av herrar Regnéll och Hovhammar med 48 röster mot 19 för reservationen 2 av herr Svensson i Malmö. 236 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 233 röster mot 47 för reservationen 1 av herrar Regnéll och Hovhammar. 25 ledamöter avstod från att rösta.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 1 av herrar Regnéll och Hovhammar samt 3:o) reservationen nr 2 av herr Svensson i Malmö, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Regnéll begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Svensson i Malmö begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 37 antar reservationen nr 1 av herrar Regnéll och Hovhammar röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 2 av herr Svensson i Malmö.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svensson i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 48
Nej — 19
Avstår — 236

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 37 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herrar Regnéll och Hovhammar.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Regnéll begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 233
Nej — 47
Avstår — 25

§ 5 Intrång i Abisko nationalpark

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 24 i anledning av propositionen 1974:107 angående intrång i Abisko nationalpark jämte motioner.

I propositionen 1974:107 hade Kungl. Maj:t, under återopande av utdrag av statsrådsprotokoll över jordbruksärenden den 29 mars 1974, föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att medge det intrång i Abisko nationalpark som enligt vad som framgick av propositionen föranleddes av anläggande av en väg mellan Kiruna och Riksgränsen.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1974:1785 av herr Winberg (m) och fru af Ugglas (m) vari hemställdes att riksdagen skulle avslå Kungl. Maj:ts proposition 1974:107,

1974:1798 av herr Nilsson i Agnäs (m) och fru Kristensson (m) vari hemställdes att riksdagen med avslag å Kungl. Maj:ts proposition 1974:107 beslutade att överlämna frågan om anläggande av väg genom Abisko nationalpark till den utredning beträffande fjällområdenas användning som statens naturvårdsverk och statens planverk bedrev, varvid även frågan borde prövas om det belopp som vägbygget Kiruna—Narvik beräknades kosta kunde användas för att skapa varaktiga arbetstillfällen i de kommuner i Norrbotten som tillhörde det inre stödområdet,

1974:1824 av herr Andersson i Ljung m. fl. (m) vari hemställdt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla att de åtgärder och överväganden som i motionen angetts kom till utförande innan vägprojektet Kiruna–Riksgränsen verkställdes,

1974:1825 av fru Fränkel (fp) och herr Westberg i Ljusdal (fp) vari hemställdt A. att riksdagen skulle avslå propositionen 1974:107 om intrång i Abisko nationalpark, B. att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att ett program för sysselsättningskapande åtgärder inom Norrbottens inland till en kostnad motsvarande investeringskostnaderna för vägbygget Kiruna–Riksgränsen i enlighet med vad som anförts i motionen utarbetades och genomfördes, C. att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att åtgärder vidtogs i syfte att förbättra möjligheterna till persontrafik på Malmbanan, innefattande bl. a. kraftigt sänkta biljettpriser och billiga transporter av bilar i speciella biltåg, D. att riksdagen för den händelse tillstånd till intrång i Abisko nationalpark medgavs som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna 1. vad som i motionen anförts angående åtgärder för att begränsa skadeverkingarna i samband med vägen, 2. att någon förlängning av Ritsemvägen till Norge ej skulle komma till stånd,

1974:1826 av herr Takman m. fl. (vpk) vari hemställdt att riksdagen medgav visst intrång i Abisko nationalpark för det föreslagna vägbygget mellan Kiruna och Riksgränsen under förutsättning att följande åtgärder föreskrevs i tillståndshandlingen: 1. att Torneträsk med tillrinningsområde skyddades jämlikt 8 § miljöskyddslagen (enligt naturvårdsverkets framställning 1972-05-22), 2. att den planerade vägbanken med lavin-avbärare ersattes med en tunnel genom fjället Nuolja, 3. att en heltäckande markdispositionsplan med detaljplanering av vissa delområden utfördes i samförstånd med företrädare för Abisko naturvetenskapliga station (ANS) samt de berörda samebyarna och att generalplanen underställdes regeringens prövning (10 a § byggnadslagen), 4. att naturvårdsverket och länsstyrelsen gavs i uppdrag att i samarbete med företrädare för ANS upprätta en speciell eftervårdsplan för intrånget i Abisko nationalpark, 5. att frågan om anslutningsväg med parkeringsplatser vid linbanan i nationalparken samt rastställen och parkeringsplatser inom Rautasvuoma sameby ytterligare utreddes i samarbete med företrädare för ANS och samebyn, 6. att grusfyndigheten vid Pessisjåkka i överensstämmelse med naturvårdsverkets remissyttrande 1974-02-14 inte fick exploateras, 7. att alternativa och kostnadsmässigt fördelaktiga kollektiva transportmöjligheter, bl. a. persontrafik på järnvägen, garanterades till och inom området mellan Kiruna och Narvik, 8. att naturvårdsverket fick i uppdrag att i samarbete med länsstyrelsen, Kiruna kommun samt företrädare för ANS och berörda samebyar utarbeta en plan för turism och rekreation i området, en planläggning av en mycket restriktiv omfattning och kanalisering av flyg-, båt- och skotertrafik, samt att denna plan var färdig och godkänd innan vägen togs i bruk, 9. att forskningsstationen i Abisko och givetvis också de berörda samebyarna ersattes för kostnader och skador, inkl. utredningskostnaderna, i samband med vägen, 10. att medel – i överensstämmelse med naturvårdsverkets remissyttrande – anvisades för vetenskapliga undersökningar, inventeringar och dokumentation beträffande vägens inverkan på omgiv-

ningen, bl. a. på orkidén Lappyxne (*Platanthera oligantha* Turcz), samt andra förändringar genom ökat slitage i nationalparken och andra utsatta områden (motionärerna innefattade däri samebyarna Rautasvuoma, Talma och Laevas), 11. att vägförbindelsen till Talma sameby skyndsamt projekterades och byggdes i överensstämmelse med samebyns önskemål och att elektrifieringen av samebyarna genomfördes utan ytterligare dröjsmål, samt 12. att arbetsmarknadsstyrelsen och länsstyrelsen fick i uppdrag att i samarbete med företrädare för Kiruna kommun och Svenska samernas riksförbund samt samebyarna i Norrbotten skyndsamt utarbeta en plan för en differentierad närings- och sysselsättningspolitik för de tätorter i inlandet där samerna var bosatta samt

1974:1827 av herr Wachtmeister i Johannishus m. fl. (m) vari hemställdes att riksdagen med avslag på propositionen 1974:107 om intrång i Abisko nationalpark hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om skyndsamt utredning angående de kommunikationsproblem som rådde i Kirunaområdet.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna 1974:1785, 1974:1798, 1974:1825, yrkandena A–C, och 1974:1827 bemyndiga Kungl. Maj:t att medge det intrång i Abisko nationalpark som enligt vad som framgick av betänkandet föranleddes av anläggande av en väg mellan Kiruna och Riksgränsen,

2. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna 1974:1824, 1974:1825, yrkande D 1, och 1974:1826 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört angående anvisningar för vägarbetenas utförande och föreskrifter för trafiken genom nationalparken, m. m.,

3. avslå motionen 1974:1825, yrkande D 2.

Reservation hade avgivits av herrar Krönmark (m) och Wachtmeister i Johannishus (m) som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1974:1785 och i anledning av motionerna 1974:1798, 1974:1825 och 1974:1827 skulle avslå propositionen 1974:107 samt motionerna 1974:1824 och 1974:1826.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herr Takman (vpk).

Herr WACHTMEISTER i Johannishus (m):

Herr talman! En sak som kan föranleda missförstånd kanske bör klaras ut genast. Man hör ofta i debatten om intrånget i Abisko nationalpark sägas, att Vetenskapsakademien genom sin representant i den arbetsgrupp som sysselsatt sig med frågan har tillstyrkt intrånget. Den har inte gjort det. Arbetsgruppen hade inte alls att sysselsätta sig med till- eller avstyrkan. Arbetsgruppens arbete gällde att föreslå den minst olyckliga sträckningen av flera olyckliga sträckningar; den hade med andra ord, för att citera en högt uppsatt man i vårt samhälle, "att välja mellan pest och kolera". Det kan ju vara värt att påpeka, att av de

Nr 89

Måndagen den
27 maj 1974

*Intrång i Abisko
nationalpark*

sex organisationer som stod som huvudmän för denna arbetsgrupp alla biologiskt sakkunniga avstyrkt intrånget i nationalparken när de senare fick förslaget för yttrande, nämligen domänverket, Vetenskapsakademien och Svenska turistföreningen.

Det är onekligen ganska egendomligt i sammanhanget att naturvårdsverket mera tycks ha betraktat sig som kungl. turist- och friluftsvirket än som högsta naturvårdare. Om man sätter naturvårdsverkets yttrande i detta fall mot bakgrunden av naturvårdsutredningens förslag att förvaltningen av våra nationalparker skall överföras från domänverket till naturvårdsverket, blir man onekligen orolig. Det är minst sagt beklagligt att den proposition som vi nu behandlar ytterligare inför hela världen bekräftar att den definition av begreppet nationalpark som är internationellt vedertagen och senast konfirmerades vid IUCN:s generalförsamling i New Delhi 1969 vad beträffar Sverige är av intet värde. Det föreslagna ingreppet i Abisko nationalpark är en ny länk i en kedja av brott mot våra nationalparker ställning. Den kedjan påbörjades med Stora Sjöfallets exploatering. Nog undrar man hur vår dåvarande jordbruksminister kände sig när han häromåret i Padjelanta mottog Europarådets diplom för god naturvård nästan i samma ögonblick som man påbörjade dämningen vid Seitevare och därmed den i världen fullkomligt unika granurskogen på Rittakdalens nordsluttning dränktes. Vore det inte dags att återlämna det diplom med tack för lånet? I dag hade det knappast tilldelats Sverige, när vårt land är berett till ett ytterst allvarligt ingrepp i den internationellt bäst kända av våra nationalparker, Abisko, där nu långa undersökningsserier kommer att avbrytas. Man har skrivit till mig från andra sidan jordklotet och frågat om ryktena beträffande vägen genom nationalparken verkligen talat sant. Här hade man byggt upp dyra undersökningar i förlitan på att området hade nationalparkerkaraktär och alltså var betryggande fredat.

Hela denna historia är beklämmande inte minst med tanke på vårt internationella anseende i naturvårdarkretsar, som redan nu är betänkligt skamfilat. Inte vet jag vad vi efter våldförandet på Abisko kan göra för att återställa det.

Visst kan ingrepp tänkas i nationalparker, men i så fall skall det vara av för nationen livsviktiga skäl, och inga tekniska möjligheter skall finnas att undvika ingreppen. I det här fallet har rent undermåliga utredningar presenterats för utskottet under hänvisning till att man senare fick komplettera det hela med nya utredningar så snart tillstånd till intrånget lämnats. Ja, vi känner väl till hur det blir med den saken. Arbetena på vägen sätts genast i gång, och visar utredningarna att man inte kan undvika rent katastrofala följder för naturvården, hänvisar de ansvariga bara till de kostnader som redan har nedlagts och som i händelse av arbetenas avbrytande skulle vara bortkastade; vattenfallsstyrelsen har ju bildat skola i det här avseendet.

Några oöverstigliga hinder för att låta kirunaborna få anknytning till det nordnorska vägnätet föreligger inte, även om man stoppar vägbygget genom nationalparken. Jag har ingen anledning att här gå in på detaljer utan hänvisar till dels motionen 1827, dels reservationen av herr Krönmark och mig själv, till vilken jag härmed yrkar bifall. Herr

Krönmark och jag har – jag upprepar det – full förståelse för kirunabornas önskemål, men vi finner de skäl som talar emot ett bifall till propositionen så starka, att man får gå fram på ett annat sätt. Kostnaderna får här spela en underordnad roll. De merkostnader som kan uppstå består för övrigt mest av arbetskostnader, och eftersom sysselsättningsfrågan är ett av väganhängarnas oftast framförda argument borde det här tala emot intrånget i nationalparken: det blir ju större arbetskostnader!

Till sist: Vi bör väl ha lärt oss hur viktigt det är med planering – planering under hänsynstagande till en mängd olika intressen. Hur har planeringen av mellanriksvägarna samordnats med försvarsplaneringen t. ex.? Sedan 1965 -- det år som herr Takman omnämner i sin motion -- då man från högsta militära håll förklarade att vägen inte borde komma till stånd, har det här området fått ett än större militärt intresse.

Hur samordnas den här planeringen med den för hela fjällområdet? Den sistnämnda är ju inte avslutad, men genom ett beslut i dag i propositionens riktning binder vi det fortsatta planeringsarbetet. Fjällområdet skall inte bara vara till för norrbottningar, inte ens bara för oss svenskar, utan i den internationella solidaritetens namn för åtminstone hela Europa, vars friluftsentusiaster också, glädjande nog, i allt större utsträckning söker sig hit upp. De stora vidderna är från den synpunkten redan betänkligt naggade i kanten. Jag tror inte att det finns någonting som har talat för att vi nödvändigtvis skall fatta detta beslut redan i dag. Vi behöver ha alla utredningarna avslutade först, och sedan skall vi ta ståndpunkt i lugn och ro. Då först kan vi överväga om dessa intressen, som skulle möjliggöra ett intrång i nationalparken, är så livsviktiga.

Herr talman! Jag ber att få sluta med att än en gång yrka bifall till den av herr Krönmark och mig avlämnade reservationen.

I detta anförande instämde herr Winberg, fru af Ugglas och herr Lothigius (samtliga m).

Fru MARKLUND (vpk):

Herr talman! Mellanriksvägen Kiruna–Nordnorge har sedan åtskilliga år tillbaka funnits med i diskussionerna om vad som kan göras för att förbättra de näringsgeografiska förhållandena i Norrbotten. Ekonomiska, arbetsmarknadsmässiga, allmänpolitiska och försvarspolitiska aspekter har därvid lagts på frågan.

Frågan har prövats i olika instanser, och under vissa skeden har de militära hindren för byggandet av vägen varit särskilt framträdande. T. o. m. i det norska stortinget har det talats om den svenska militärens avvoga inställning till byggandet av denna väg, liksom för övrigt också till den nu trafikklara Graddisvägen, som det diskuterades om i över 100 år. Svensk militär har bl. a. uttalat den uppfattningen att en utbyggnad av vägnätet på Nordkalotten skulle öka faran för ett nytt krig. Nog har de militära åsikterna presenterats i den här frågan, herr Wachtmeister i Johannishus! Men sådana uppfattningar – liksom andra, liknande – har skarpt tillbakavisats, bl. a. av företrädare för Kiruna kommun.

Över huvud taget är det påfallande hur aktivt Kiruna kommun -- i

enighet över alla partigränser -- har verkat för vägens tillkomst. Gör man en genomgång från mitten av 1950-talet, finner man en lång rad av sammankomster med nordnorska kommunala instanser, av möten och av beslut i fullmäktige om olika utredningar, om framstötter till Nordiska rådet och till kommunikationsdepartementet och andra instanser, och naturligtvis mängder av skrivelser.

Bakom den här aktiviteten från kommunalpolitikerna på båda sidor om gränsen har naturligtvis hela tiden legat starka önskemål från befolkningens sida och näringspolitiska bedömningar.

Erfarenheter från andra håll har gett näring åt förhoppningar om att en ny kommunikationsled skulle ge upphov till nya industrier. En väg skulle göra bygden mer åtkomlig, förbättra kommunikationerna och göra både import och export av produkter billigare. Och nya industrier är naturligtvis något helt nödvändigt om denna bygd med någorlunda tillförsikt skall kunna möta en framtid med sinande malmtillgångar. Denna sida i malmkommunernas situation har vid flera tillfällen belysts här i riksdagen, och redan i morgon kommer ett nytt sådant tillfälle.

I frågan om denna mellanriksväg gäller självfallet liksom för trafikpolitiken i stort vpk:s principiella ståndpunkt att järnvägstrafiken genom låga taxor och täta förbindelser ska erbjuda ett bättre och billigare alternativ än landsvägstrafiken. Men detta står inte i någon motsättning till ett väl utbyggt vägnät.

Och otvivelaktigt är det så, att en vägförbindelse mellan Kiruna och Narvik skulle innebära bättre förutsättningar för en från alla synpunkter nödvändig utveckling och differentiering av näringslivet på båda sidor om gränsen. Under byggtiden ger projektet dessutom inte obetydlig sysselsättning åt många i ett område där arbetslösheten är kännbar.

Det går ju inte att hävda att det finns något överflöd av mellanriksvägar i det här området. Nu är som sagt Graddisvägen äntligen klar för användning, men det är också allt. Vi som är bosatta i Kiruna -- och gärna vill fortsätta att vara det -- känner oss ofta som i en återvändsgränd. Vi har visserligen vägen från Karesuando över Kilpisjärvi till Norge, men den ligger avlägset och genom att använda den åker vi dessutom snålskjuts på det finska vägverkets investeringar.

Graddisvägen är alltså nu den enda överfartsleden efter hela den norrbottniska gränslinjen mot Norge -- en sträcka som är ungefär lika lång som avståndet mellan Stockholm och Helsingborg. Detta skall jämföras med att det på den mellersta tredjedelen av sträckan Svinesund--Treriksröset år 1970 fanns elva mellanriksvägar och på den sydligaste tredjedelen inte mindre än 24 sådana vägar.

Jag nämnde att befolkningens önskemål varit en pådrivande faktor i kommunalpolitikernas agerande för vägens tillkomst. Befolkningen består som bekant till stor del av människor som tillbringar sin arbetstid i hårt jobb under jord. I en av våra kvällstidningar pågår just nu en serie under rubriken Rapport från gruvan. Där, liksom i skildringar som Sara Lidmans bok Gruva, ges en realistisk bild av mörkret under jord och det krävande gruvarbetet. Eftersom klimatet i området under en stor del av året erbjuder mörker också när skiftet är slut för dagen, är naturligtvis kravet på tillgång till en annan miljö på fritiden ett tungt argument för en

väg till den norska kusten 170 kilometer från Kiruna. Därigenom når befolkningen i Kiruna ett annat klimat och en isfri hamn med fiske- och andra rekreationsmöjligheter efter bara en och en halv timmes bilresa.

Det är berättigade och välmotiverade krav som förts fram alltsedan pionjärer inom den norrbottniska arbetarrörelsen först väckte dem. De redovisade sociala och ekonomiska verkningarna för Norrbotten och särskilt för Malmfälten kan räknas till mellanriksvägens positiva effekter. Till de negativa hör verkningarna från forsknings- och naturvårdssynpunkt och verkningarna för rennäringen.

Utan att på något sätt förringa värdet av de argument som anförs från naturvårds- och forskarhåll tycker jag det är på sin plats att också här påminna om att Norrbotten har ställt enorma arealer till förfogande för olika naturvårds- och fritidsändamål. Vi har t. ex. fler nationalparker och vida större arealer anslagna till sådana än vad som finns i hela riket i övrigt. I början av 1960-talet ställde exempelvis en och samma riksdag närmare 1 miljon hektar av norrbottnisk natur till vetenskapens och riksintressenas förfogande genom tillkomsten av nationalparken i Padjelanta och raketskjutfältet i Kiruna--Karesuando-området.

Men självfallet innebär ett intrång som det nu aktuella i Abisko nationalpark olägenheter för forskningen och naturvården liksom för rennäringen. Därför har vi också i arbetet med motionen 1826 försökt ta all hänsyn till de argument som förts fram mot att tillstånd skall ges för intrång i nationalparken – argument som helt säkert också gjort prövningen av frågan om vägens sträckning särskilt omsorgsfull. Den som tagit del av förarbetet har kunnat finna att skälen mot ett vägbygge verkligen inte lättvindigt viftats undan. Så har det, som utskottet också framhåller, utarbetats ett förslag till vägsträckning i nära anslutning till järnvägen, varigenom ingreppet i naturen ju blir begränsat.

När det gäller samernas oro för ytterligare störningar och ingrepp i deras gamla renland, så är den naturligtvis förståelig. Det är angeläget att betona att det inte får stanna vid en positiv utskottsskrivning om hur olägenheterna i det avscendet skall motverkas.

I motionen 1826 och i herr Takmans särskilda yttrande till utskotts-betänkandet utvecklas synpunkterna på de åtgärder som bör vidtas för att förebygga skadeverkningar för forskningen vid Abisko naturvetenskapliga station och för naturvården liksom för rennäringen. Jag nöjer mig med att nu hänvisa till detta och noterar utskottets betoning av att olika intressen som berörs av intrånget i Abisko nationalpark skall tillgodoses.

Herr Takman har också funnit anledning att i det särskilda yttrandet utförligare behandla frågan om alternativ till de s. k. lavinavbärarna utmed sträckningen vid Nuolja och vägbanken i Torne träsk. Herr Takman förespråkar det tunnelalternativ som bl. a. naturvårdsverket vill ha ytterligare utrett. Utskottet finner det också motiverat med ytterligare studier av alternativa lösningar. Med tanke på den allmänt uttalade inriktningen på att göra nödvändiga ingrepp så skonsamma som möjligt är detta något som ytterligare bör framhållas.

Även om riksdagen i dag formellt bara skall ta ställning till frågan om intrång i Abisko nationalpark, så innebär det beslut som jag hoppas vi

snart skall fatta att vägbygget kan igångsättas. För väldigt många är det ett efterlängtat beslut. Men ingen vill åstadkomma större förändringar i naturen än nödvändigt. Av det skälet bör prövningen av vilka lösningar som bäst motsvarar allas strävan fortsätta.

Med understrykande av dessa synpunkter ber jag, herr talman, att få yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 24.

Herr MAGNUSSON i Tanum (s):

Herr talman! Intrång i nationparkerna bör undvikas. Nationalparkerna har framför allt tillkommit för att bevara natur och djurliv i orört skick. Men Abisko nationalpark är inte något helt orört område. Där finns malmбанan och turishotellet, skidlift och en rad andra anordningar för att tillgodose turisternas behov.

Att få bygga en väg från Kiruna till Narvik är ett gammalt önskemål. Förverkligandet av det önskemålet kommer att medföra bättre möjligheter för framför allt Norrbottens befolkning att komma ut till den norska kusten, men det kommer också att innebära bättre möjligheter för alla de turister som vill uppleva fjällvärlden men som av skilda anledningar inte med nuvarande kommunikationer anser sig ha möjligheter till detta.

Flertalet av de instanser som har yttrat sig över vägverkets begäran om tillstånd att få göra visst intrång i Abisko nationalpark har ställt sig positiva till vägens tillkomst. Även jordbruksutskottets majoritet anser att intrång i nationalparken bör medges. Dock bör all hänsyn tas till den säregna miljön. Naturvårdsverket har enhälligt förordat det förslag till vägsträckning som nu är aktuellt. De nya värden som skapas genom vägens tillkomst överväger de betänkligheter man kan hysa mot intrånget i nationalparken.

Till utskottets betänkande har fogats en reservation av herrar Krönmark och Wachtmeister i Johannishus, som har yrkat avslag på propositionen 107. Herr Wachtmeister har i sitt anförande i dag ytterligare utvecklat sina synpunkter för avslag och framhållit att naturvårdsvänner från andra sidan jordklotet har skrivit till herr Wachtmeister och uttryckt sin oro för intrånget i Abisko. Jordbruksutskottet gjorde för några år sedan en resa i Amerika och besökte bl. a. nationalparkerna där. Vi fann därvid att överallt i Amerikas nationalparker finns ett mycket väl utbyggt vägnät som på intet sätt störde de värden som nationalparkerna gav åt de människor som besökte dessa. Jag tror inte att det motivet kan vara giltigt att åberopa för avslag. De möjligheter som kan skapas för människorna att komma ut till nationalparkerna och ut till fjällvärlden hälsar vi med tillfredsställelse.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr JOHANSSON i Holmgården (c):

Herr talman! Frågan om att göra intrång i Abisko nationalpark genom att bygga en riksväg genom området har givit upphov till en ganska stor debatt. Vänsterpartiet kommunisterna har begagnat tillfället att i det sammanhanget ta upp praktiskt taget hela frågan om näringspolitiken i Norrbotten till behandling. Vi är medvetna om den utomordentligt stora

vikt som näringspolitik har för främst Norrbottens inland men har inte kunnat ta det som en anledning att ta upp alla de näringspolitiska problemen till behandling. Men vi kommer på alla sätt att försöka bevaka de frågorna när tillfällen därtill ges.

Att åstadkomma en vägförbindelse i denna del av länet har för Norrbottens folk under lång tid varit en väsentlig sak, och vi har ansett det angeläget att skapa möjligheter för en sådan vägförbindelse. Det står helt klart att en dylik vägförbindelse kommer att spela en inte oväsentlig roll från näringspolitisk synpunkt, och det är en chans som vi givetvis skall begagna oss av i så stor utsträckning som möjligt. Men när jag personligen och den grupp jag tillhör har tagit ställning för en vägförbindelse, så är det främst därför att vi anser det angeläget att ge den befolkning, som arbetar i Malmfälten och som där gör en utomordentligt god insats, vägförbindelse åt mer än ett enda håll. Kirunabornas möjligheter att begagna sin bil har hittills varit begränsade av att de bara haft en enda vägsträcka att åka på sedan de lämnat Hjalmar Lundbohmsvägen; de har bara haft möjlighet att svänga åt ett håll. Vi tycker att det är litet för ensidigt. De bör ges möjlighet att åka även åt det andra hållet, en möjlighet att med bil nå de mycket rika tillfällen till rekreation som finns västerut.

Det är här naturvårdsintressena kommer in i bilden. De har givit sig till känna på ett ganska högljutt sätt. Man anser att de riksintressanta områden som det här är fråga om inte skall få störas eller tas i anspråk. Och inte bara de naturvårdsintresserade i vårt land, utan även de naturvårdsintresserade på andra sidan jordklotet anser enligt herr Wachtmeister att ett sådant intrång inte bör göras. Men de människorna vet att när de skall till Abisko nationapark — det är minsann inte alltför ofta de besöker den — har de en järnväg att tillgå, och de struntar därför i att människor som bor och vistas där dagligen behöver en förbindelse som kan nyttjas på ett rationellare och effektivare sätt. Jag skulle vilja ge dessa naturvårdsintresserade rådet att i större utsträckning nyttja alla de utomordentliga områden i Norrbotten där det inte finns tillstymmelse till vägförbindelse. Vi har massor med sådana områden. Om man nu prompt vill ha ett naturskyddat område som helt saknar vägförbindelse och som inte på något sätt är stört, kan vi erbjuda rika möjligheter till detta på andra ställen i Norrbotten. Det är bara att ta dem till vara. Då får man möjlighet att ägna sig åt studier av vildmarken i en omgivning där man inte behöver riskera att bli störd.

Så några ord till dem i vårt eget land som är så utomordentligt angelägna om vakthållningen kring de riksintressanta områdena. Vi tycker att det finns riksintressanta områden litet varstans i vårt land, inte minst strax utanför Stockholm. I Mälardalen finns mycket fina och tjugiga områden som vi tycker att man i alltför stor utsträckning smutsar ner. Varför är man inte angelägen att slå vakt om dessa riksintressanta områden? Varför är man inte angelägen att ge avkall på några av de bekvämligheter som bidrar till nedsmutsningen i dessa områden? Nej, de enda områden som man tycker är riksintressanta är de som är på tillräckligt avstånd från en själv, så att man inte själv behöver avstå ifrån någonting därför att de skall bevaras.

Jag är angelägen om att det slås vakt om många av våra riksintressanta områden. Jag vill ändå säga ifrån att de människor som bor i en bygd och utför ett för samhället utomordentligt fint och gagnarikt arbete i rimlighetens namn måste få en chans att på ett bekvämt sätt nyttja den kringliggande natur som de i så stor utsträckning uppskattar. De har tagit en arbetsuppgift som ur miljösynpunkt inte är den bästa och aldrig kommer att bli den bästa, men de vill gärna kompensera det med att komma ut i en fri, stor och givande natur. Den chansen bör dessa människor få.

I bilden har man t. o. m. tagit in frågor som den globala energikrisen; man har sagt att vi inte skall bygga en riksväg därför att det kanske blir ont om bensin. Jag har aldrig hört att någon exempelvis i den här storstaden tänker på den globala energikrisen och avstår från att nyttja egen bil – trots att här finns alla andra samfärdsmedel, både under och ovan jord och uppe i luften. Nej, man använder den egna bilen i mycket stor utsträckning; då tänker man inte på den globala energikrisen, men människor uppe i Kiruna skall tänka på den och avstå från att använda sina fordon!

Till sist, herr talman, skall jag något beröra samernas existensmöjligheter och det som sagts om att det här intrånget i nationalparken oförmånligt skulle påverka deras existens. Knappast någonting kan vara bättre för samerna än en vägförbindelse, som ger dem större möjligheter att nyttja avkastningen från sin näring; de får bättre möjligheter till detta genom en vägförbindelse. Tyvärr har situationen hittills varit den att de inte kunnat saluföra sina produkter vid tidpunkter då det varit lämpligast därför att de inte har haft någon tillfredsställande vägförbindelse. En väg måste givetvis vara en tillgång för samerna och deras näring.

Herr LARSSON i Borrbj (c):

Herr talman! Det kunde ligga nära till hands att göra antagandet att ju längre bort man befinner sig från den tänkta vägen genom Abisko, desto mer tvärsäker är man på att den inte behövs. Därför tar jag med viss tvekan till orda, belastad dels av att jag bor långt från den tänkta vägen, dels av att jag inte har en dialekt som skorrar som den bör i Kiruna. Intrycket av att avståndet förändrar synen förstärks något när vi hör berättas om den internationella brevväxling som herr Wachtmeister i Johannishus har haft i ärendet.

Utskottets nästan enhälliga betänkande har värtaligt motiverats av så gott som samtliga talare som deltagit i debatten. Trots en sydsvensk dialekt har jag gjort vissa bedömningar som går i linje med utskotts-majoritetens betänkande. Det rimmar inte riktigt med herr Wachtmeisters agerande i utskottet och inte heller med vad reservationen innehåller när han här tar till storsläggan mot propositionen. Vi bör lägga märke till att han här med stor tyngd och kraft vänder sig mot vad som har hänt när det gäller vattenregleringar – men ärendet i dag handlar ju inte om vattenregleringar. I reservationen står det dels att man inte nu är beredd att ta ställning till frågan, dels – i andra hand – att alla de försiktighetsåtgärder bör beaktas liksom de omgärdande bestämmelser

som redan har skrivits in i betänkandet av utskottsmajoriteten. Det är detta som gör att jag tar mig friheten säga att betänkandet är nästan enhälligt.

Låt mig här bara, herr talman, nämna något om hur vi har vägt dessa för- och nackdelar mot varandra. Jag vill gärna betyga att det inte varit så alldeles lätt att göra det. Fru Marklunds och herr Johanssons i Holmgården redovisning av hur befolkningen i Norrbottens län upplever det här ärendet tycker jag är mycket rättvisande och korrekta beskrivningar, och jag tycker det finns anledning understryka det som nämnts om att de tekniska alternativ som är möjliga, exempelvis att bygga tunnel i stället för lavinavbärare, naturligtvis bör prövas innan projektet färdigställs, så att resultatet av den prövningen kan tas till vara.

Utskottet har mycket noggrant handlagt detta ärende. Vi har lagt oss vinn om att lyssna till alla berörda parter. Från ideella naturvårdsorganisationer, Vetenskapsakademien, samernas organisationer, Svenska naturskyddsföreningen m. fl. har vi fått mycket bestämda varningar, där det sagts att detta projekt inte bör komma till stånd. I stort sett har man motiverat avslaget med det intrång som därigenom görs i naturen, en förändring som enligt dessa organisationers mening inte borde komma till stånd.

Mot detta har vi haft att väga först och främst intrångets karaktär. Låt mig i det sammanhanget erinra om att den tänkta vägen – förslaget i dag rör bara 5,7 km; men det gäller ju också vägen i fortsättningen, det skall gärna erkännas – kommer att löpa i omedelbar närhet av och parallellt med malmбанan. Utskottet har lagt märke till att 28 malmtåg i vardera riktningen passerar på malmбанan. Området är således inte alldeles orört. Den nästan enda bebyggelse som redan finns där är belägen i närheten av malmбанan. Det är ett gott stycke fri natur till nästa väg – såsom redan sagts tidigare här i debatten. Det är ett avstånd som jag vill jämföra med avståndet mellan Malmö och Norrköping; det är alltså en bra bit orörd natur som blir kvar där.

Ett argument som jag gärna vill erinra om är arbetarnas i Kiruna, som sagt till oss i utskottet: Vi har byggt 35 mil vägar under jordytan, och det har man inte haft några särskilda invändningar mot, och det har haft en betydande och positiv inverkan på vår handelsbalans. Skulle ni kunna tänka er, där nere i Stockholm och i Skåne och på andra ställen i världen, att vi också fick bygga en väg för att kunna färdas på under vår fritid? Vi kan inte helt gå förbi det argumentet, även om det är litet tillspetsat. Man kan inte bortse från betydelsen av vägförbindelsen Kiruna–Narvik ekonomiskt och socialt – och kanske också psykologiskt. Visserligen kan man skämta om den och som herr Johansson i Holmgården här var inne på tänka sig att det kommer kirunabor som använder sig av flyget via Luleå till Arlanda och sedan tar bussen in till Stockholm. De tycker att det räcker som samfärdsmedel och kan för sin del hävda att några andra trafikmedel inte är nödvändiga för detta område. Det är landshövdingens i Norrbottens län argument. Jag tycker det finns anledning att någon gång fundera över hur man skulle känna sig om man bodde vid världens ände. Det handlar alltså, herr Wachtmeister i Johannishus, inte bara om de arbetstillfällen som skapas under vägbygget utan det handlar också

om frågan, om unga människor i framtiden är beredda att slå sig ned, arbeta, bo och verka i detta område och kunna göra det utan känslan av att bo vid en återvändsgränd.

Samernas beroende av vägen är tväsidigt, som herr Johansson i Holmgården har understrukit. De kommer också att ha stort gagn av en väg.

Låt mig, herr talman, försöka mig på ett litet filosofiskt resonemang — det är inte vetenskapligt grundat, men jag tillåter mig påstå att det är ganska mänskligt grundat. Personligen tror jag inte att vi i framtiden kan klara våra känsliga naturområden enbart genom förbud och genom att hålla människorna utanför dem. Vår gemensamma ambition för framtiden måste i stället vara att lära oss själva och varandra att umgås med känsliga områden utan att störa dem. Vi har därför i utskottet nämnt en lång rad bestämmelser med vilka vi anser att rättigheten att röra sig i detta område måste omgärdas. Det kan handla om en skärpt bevakning av skotertrafiken, det kan handla om en lång rad andra åtgärder som exemplifieras i betänkandet.

Med mycket stor respekt för de vetenskapliga värden som vi skall vara rädda om, vårda och ta hänsyn till har vi ändå i utskottet funnit starka skäl tala för ett bifall till propositionen. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr DAHLBERG (s):

Herr talman! Förslaget om intrånget i Abisko nationalpark har tillkommit för att möjliggöra ett vägbygge mellan Kiruna och Narvik. Vi har inte mycket mellanriksvägar i norra Sverige. För närvarande finns ingen väg längre norrut än den s. k. Tärnavägen, och det är 65 mil kvar av väglöst land över Kölen upp till finska gränsen. I höst skall vi ta i anspråk den s. k. Graddisvägen. Den har, som fru Marklund sade, debatterats i över 100 år. Den nu aktuella vägen mellan Kiruna och Narvik har varit föremål för utredningar, projekteringar och diskussioner i ett 50-tal år. Man har alltså all anledning fråga sig varför det skall vara så kärvt att få vägar över Kölen så här långt norrut.

Historien upprepar sig alltid. Samma betänksamhet hyste man i vida kretsar när järnvägen mellan Kiruna och Narvik skulle byggas. Den planerades på 1890-talet. Riksdagen var då överens om att man skulle bygga en järnväg i statlig regi men många var negativa, och anledningen till det var framför allt försvarsintressena. När statsminister Boström lade fram sin proposition avstyrkte statsutskottet den, och först sedan statsminister Boström och hans civilminister hade ställt kabinetsfråga blev det möjligt att bygga järnvägen från Kiruna till Narvik.

Läget är inte detsamma i dag, men det har alltid varit långa diskussioner när det gällt kommunikationerna i detta område. Och då har dock ända sedan förra seklet den verkliga nordismen på det ekonomiska området tillämpats just mellan Kiruna och Narvik. Sedan malmfyndigheterna i Kirunavaara-Luossavaara exploaterades vid seklets början har där brutits 500 miljoner ton malm. Av detta har 460 miljoner ton levererats via Narvik. Det är detta ekonomiska samarbete på malmens område som har gjort det möjligt för människorna att bygga och bo både

i Narvik och i Kiruna. Banbyggandet mellan Kiruna och Riksgränsen är, vågar jag säga, den mest lönsamma av investeringar som över huvud taget beviljats av svenska riksdagen. Det är ju också, som alla vet, den högst belastade järnvägen i hela Europa i vad gäller tonantal, och malmtrafiken har alltid varit en god inkomstkälla för SJ. Där har alltså malmen alltid haft företräde framför persontransporterna.

Efter den tillbakablicken skall jag gå över till sakfrågan. Som utskottsordföranden sade skall man ta 52 hektar i anspråk av nationalparken på en sträcka av 5,7 kilometer. Den planerade vägen skall gå så nära den befintliga järnvägen som det är tekniskt möjligt för att intrånget skall bli så litet som möjligt. Det innebär också att den i stort sett kommer att följa den s. k. materialvägen som byggdes redan under järnvägstiden. Som alla vet kom järnvägen till före nationalparken. Nationalparken kom till 1909 och järnvägen var färdig 1902. Intrånget hade alltså redan skett när nationalparksområdet avsattes.

Men det är också bebyggelse av annat slag där uppe, det är ingalunda ett orört område det här är fråga om. Intill nationalparken finns inte bara den turistanläggning som Svenska turistföreningen har utan även Björklidens anläggning som de SJ-anställda har och som bedriver en betydande turistverksamhet inom området. Vidare finns den fasta bebyggelsen i Abisko i anknötning till järnvägsdriften och forskningsverksamheten. Enligt uppgifter för 1971 har 22 000 gäster övernattat vid Abisko turiststation, vilket tyder på en hög beläggning under både vinter- och sommarhalvåren.

Sedan några ord om samerna. Jag tror att ur betessynpunkt kommer det inte att medföra något bortfall, därför att det är fråga om en stenig och blockrik terräng alldeles inpå järnvägen. Det kan naturligtvis bli störningar, men dessa finns ju redan i och med järnvägen. Men vi vet också att en väg för sameverksamheten är av betydelse. Den s. k. Uppsalagruppen, som även tillskrivit utskottet, har som alternativ föreslagit att man skulle bygga vägar till andra samebyar, på andra sidan Torne träsk. Det ger väl också en bild av att en väg även är till nytta för renskötelsen. Jag tror ingalunda att samerna, framför allt efter den rennäringslag som riksdagen tog för några år sedan, behöver riskera att bli klämda. De har en mycket stark ställning rent juridiskt. Jag framställde en interpellation för några år sedan när ett elljusspår skulle byggas i Kiruna. Samerna ställde då villkor, trots att platsen låg långt in på gruvområdet, att de skulle få ersättning. Jag är alldeles övertygad om att de nu kommer att få ersättning också för den här byggda vägen. Rennäringslagen ger i alla fall ett gott stöd för detta.

Men det är framför allt för människorna som bygger och bor på dessa breddgrader som vägen skall komma till stånd. Det är ju miljardvärden som varje år tas ut ur de norrländska malmfyndigheterna, och människorna arbetar under svåra förhållanden; ofta är all drift under jorden. Det är därför önskvärt att dessa människor kan få möjlighet att tillbringa sin fritid genom att resa till andra orter och genom att få komma ut i skog och mark. Alla vet ju också att den stora, stora rekreativskällan för alla kirunabor är att komma ut på jakt och fiske. Jakt- och fiskeföreningen i Kiruna är väl världens största organisation på det här området. Det visar

Måndagen den
27 maj 1974

*Intrång i Abisko
nationalpark*

alltså vilket intresse kirunaborna har att komma ut i skog och mark. Därför måste det också finnas möjligheter för dem att få använda sina bilar och andra fordon för att komma ut till de norska fjordarna. Kanske inte Torne träsk alla gånger har så rikligt med fisk. Man behöver få utlopp för den energi och den friluftssanda som råder.

Jag tror inte att det behövs fler utredningar och uppskov i det här ärendet. Alla har ju fått yttra sig. Vi kan därför lugnt säga att utskottet, med de förbehåll som gjorts här, borgar för att det här ingreppet kommer att bli det minsta möjliga. Det ger ändå möjlighet för oss att få en väg mellan de centra som Kiruna och Narvik utgör. Invånarna i dessa båda städer har sedan 75 år tillbaka haft ett stort ekonomiskt utbyte, men sällan haft möjligheter att träffas därför att ett 20-tal mil väglöst land ligger emellan. Malmtågen lägger också hinder i vägen för en omfattande reseverksamhet tågledes, och därför är en vägförbindelse ett stort önskemål.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SUNDMAN (c):

Herr talman! Frågan om intrånget i Abisko nationalpark är ett intrikat spørsmål. Till icke ringa del är det också ett akademiskt spørsmål.

Vi diskuterar om det skall få dras en några kilometer lång väg över en nationalparks område. Det är ju detta som kräver riksdagens medgivande. Men det är också i hög grad en skendiskussion. Vad saken ytterst gäller är om det bör dras en landsväg genom Torneträskområdet. Detta påpekar också utskottet i sitt betänkande. Men den frågan – den egentliga frågan – är alltså inte en angelägenhet för kammaren, i varje fall inte i dag.

Herr talman! En lång rad skäl talar för vägens tillkomst. En lång rad skäl talar mot vägens byggande.

Argumenten är av sådan art att det är omöjligt att med någon som helst grad av objektivitet hävda att den ena gruppens argument väger tyngre i vågskålen än den andra. Det slutliga ställningstagandet måste för var och en bli mycket subjektivt, ett tyckande, en produkt av hur man värderar ytterligare mänskliga ingrepp i denna nationalpark och i detta fjällområde. De som tagit ställning för byggandet bedömer intrånget i nationalparken och övriga skadeverkningar som små i jämförelse med nyttan. De som tagit ställning mot vägen bedömer skadeverkningarna såsom alltför stora. Jag tillhör den sistnämnda gruppen.

Så här i debattens sluffas – jag tror att jag är den siste anmälde talaren – finns det inget skäl att på nytt upprepa, dissekera och illustrera argumenten. Vad som sett i ett större sammanhang är betänkligt är det bräckliga skydd för nationalparkerna som den nuvarande lagstiftningen ger. Avsikten med våra nationalparker var ju att för framtiden bevara vissa områden intakta – där skulle "naturen förunnas lefva sitt ursprungliga lif", som andra kammarens tillfälliga utskott formulerade sig år 1904.

Lagstiftningen fungerade bra – så länge man inte fann skäl att göra intrång i de avsatta nationalparkerna. Men så fort ekonomiska krafter av

skilda slag ställer anspråk på riksdagens' dispens har dispens medgivits. I varje situation där lagens skydd verkligen har behövts har riksdagen satt lagen ur funktion. Det som hänt på det här området saknar icke komiska, eller snarare tragikomiska, inslag.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid utskottsbetänkandet fogade reservationen.

I detta anförande instämde herr Fiskesjö, fru Hambraeus och herr Karlehagen (samtliga c).

Herr WACHTMEISTER i Johannishus (m):

Herr talman! Fru Marklund sade att militären nog hade fått göra sina synpunkter hörda och att det därför inte fanns någon anledning att blanda in den i debatten längre. Det är möjligt att det har skett vid tidigare tillfällen, men i det här sammanhanget har militärens yttrande inte infordrats. Inga militära myndigheter finns nämnda i propositionen bland de tillfrågade.

Vi reserverar oss inte emot vägen som sådan. Men kirunaborna måste ju ha klart för sig att i och med att vägen kommer till blir de inte längre ensamma om sitt favoritfritidsområde, det mellan Torne träsk och Stordalen. Det området kommer de i framtiden att få dela med en massa turister från alla möjliga håll.

Nej, det är vägen genom nationalparken vi sätter oss emot, framför allt av den anledningen att det finns möjligheter att klara problemet att låta kirunaborna få anknytning med det nordnorska vägnätet på ett annat sätt. Det blir dyrare och det kan bli besvärligare, men det är någonting som man får ta, menar vi, därför att nationalparken i Abisko är unik. Den kan inte jämföras med några amerikanska nationalparker, eftersom vi här rör oss med en nationalpark i ett subarktiskt område och med fullkomligt unika biologiska förhållanden. Det är möjligt att vi någonstans kan hitta en motsvarighet till Abisko nationalpark, men i vilket fall som helst blir alla de undersökningsserier som man hållit på med sedan seklets början värdelösa eller kan i vart fall inte fortsättas i och med att vi får blyavgaser och allt möjligt annat i nationalparken. Man får börja om igen, och 70 års arbete går förlorat. Det är kanske också något att tänka på.

För att fortsätta med de amerikanska nationalparkerna vill jag nämna att man där numera har ångrat att man släppte in vägar i själva parkerna. Vägar fram till nationalparkens gräns må så vara, men innanför gränsen hade det inte bort byggas några vägar.

Visst har vi fått stora arealer avsatta till nationalparker, men det är inte bara fråga om arealernas storlek, utan det är också fråga om kvaliteten. Därvidlag är, som jag nyss sade, Abisko nationalpark unik. Den har varit föremål för ingrepp förut, det är alldeles riktigt – betänkliga ingrepp, men ingrepp som märkvärdigt nog har kunnat tålas. Det ingrepp som det nu är fråga om är av ett helt annat slag, låt vara att det bara rör en liten bit. Fru Marklund och jag har huvuden, och huvudet är en fasligt liten bit på kroppen. Om fru Marklund gärna ser mitt huvud borta, så kan jag kanske förstå det, men jag tycker i alla fall att det skulle

bli mycket obehagligt, om man tog bort den lilla bit på kroppen som huvudet utgör. Det är likadant i fråga om nationalparken. Det är en högst väsentlig del av nationalparken som berörs av det här ingreppet.

Det är den gamla kända lagen om alltings inneboende elände som gör sig gällande även här. Det är därför som ingreppet är så betänkligt. Och det blir inte mycket bättre av att man drar vägen i huvudsak utefter järnvägen. Jag kan nämligen upplysa om – fortfarande under återopande av lagen som jag nyss nämnde – att detta kommer att medföra att den sista växtlokalen för lappyxnet, *Platanthera oligantha*, försvinner. Vi kan hitta den på ett ställe i Norge, men sedan får vi fara ända bort till Jenisej i Sibirien för att hitta den blomman. Jag är inte säker på att våra efterkommande kommer att döma oss så milt, när vi för att vinna ett par tiotals minuter i väg till rekreationsområdet i Nordnorge offerar en sådan blomma, som helt säkert har sin mycket väsentliga roll att spela, om inte i dagens ekologi så i varje fall när det gäller att klarlägga de ekologiska sammanhangen en gång i framtiden. Vi kan göra atomfarkoster utan större svårigheter, men vi kan inte fabricera den allra minsta lilla vitsippa. Än mindre kan vi göra en sådan blomma som lappyxnet. Är det någon som tror att skickliga växtförädlare skall kunna korsa maskrosor och blåsippor och så småningom få fram en ny orkidéart tror jag det finns skäl att snabbt ta vederbörande ur den villfarelsen.

Det är, som herr Sundman sade, fråga om hur man subjektivt värderar det hela. Eftersom jag är botanist sätter jag en sådan här unik botanisk skapelse före allting annat. I varje fall före ett par minuters tidsvinst, vilket är vad man kan uppnå då man inte vill göra sig besväret att bygga mötesspår och att ta sina bilar på tåg förbi de känsliga områdena. Jag hoppas att våra efterkommande också skall ha den känslan för de oersättliga naturvärden jag åsyftar. Jag tror att vi kommer att dra på oss en hård dom i detta fall.

Malmbanan fanns till och var redan gammal när detta område avsattes till nationalpark. Därför har inte den betytt någon olägenhet för nationalparken. Det är tvärtom, som Filip Johansson i Holmgården sade, banans förtjänst att Abisko blivit så bekant i internationella kretsar. Den har möjliggjort för folk att med all sin besvärliga utrustning komma direkt fram till naturvetenskapliga stationen och där påbörja sina arbeten.

Det föreföll som om herr Johansson i Holmgården tyckte att man från naturvårdens sida bara var intresserad av de områden som låg tillräckligt långt borta, områden som låg här i Mälardalen t. ex. brydde man sig inte så mycket om, där fick det minsann grisas till ordentligt. Varför slog man inte vakt om dessa områden? Jag kan försäkra att vi inom naturvärden verkligen slår vakt om dem. Men det är inte naturvårdare som grisar till här nere, lika litet som det är naturvårdare som grisar till utmed Kungsleden. Den nedgrisingen kommer från helt andra människor.

Jag tyckte mig skönja någon liten pekpinne från herr Johanssons sida: Ni sörlänningar skall inte lägga er i vad vi har för oss uppe i Norrbottens län. Jag vill bara påpeka att herr Johansson själv häromkvällen lade sig i sina sydsvenska kollegers rätt att disponera över sina egna tillgångar när det gäller bokskogen. Inte är det så värst mycket längre från södra Sverige upp till Norrbotten än det är från Norrbotten till södra Sverige.

Ätminstone tycker jag med min bristfälliga matematiska utbildning att det är lika långt. Därför är det inte riktigt att säga att detta är en uteslutande norrländsk angelägenhet, utan det är i högsta grad en angelägenhet för hela landet och för våra efterkommande. Den här frågan är tyvärr bara en fortsättning på samma utveckling som vi märker på alla områden. Vi skall i dag exploatera allting till förmån för oss själva, för att göra det tillräckligt bekvämt för oss. Om våra efterkommande får uppleva någon relativt orörd natur intresserar inte oss, huvudsaken är att vi har det bra. Det är detta jag tycker är beklagligt.

Fru MARKLUND (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det som herr Wachtmeister i Johannishus anför om att kirunaborna, efter vägens tillkomst, inte längre skulle vara ensamma om ett omtyckt fritidsområde skall jag gärna i fortsättningen använda som ytterligare ett argument för vägen. Får vi kirunabor själva dessa tillfällen att lättare ta oss ut i fjällområdena och till den norska kusten skall vi med vanlig gästfrihet gärna se andra där och hälsa även herr Wachtmeister välkommen dit.

Ingrepp behöver inte nödvändigtvis betyda att någonting tas bort, de kan också tillföra värden. Kanske någon gång i framtiden läkarvetenskapen nått så långt att den t. o. m. kan tillföra herr Wachtmeisters och mitt huvud vissa värden, det får vi väl se. Gruvarbetarna i Kiruna tillförs otvivelaktigt värden i och med denna vägs tillkomst. Detta plus det faktum att det ju faktiskt inte handlar om ingrepp i någon orörd natur har vägt tyngst för mig och kamraterna i min grupp när vi har ansett oss kunna tillstyrka detta intrång i Abisko nationalpark.

Herr WACHTMEISTER i Johannishus (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill för femtiölfte gången här i dag framhålla att vi inte motsätter oss vägbygget som sådant. Det är ingreppet i nationalparken vi motsätter oss, ett ingrepp som kommer att medföra att blyångorna kommer dit genom den mycket livliga motortrafik som blir följderna av vägen. Vi menar att man i stället kan dra vägen till punkter öster och väster om nationalparken och att det på den känsligaste sträckan finns möjlighet att lösa transportfrågan på annat sätt. Vad vi opponerar mot är att man inte tillvaratar de möjligheterna.

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Herr talman! Utskottets talesmän har ju så utomordentligt argumenterat för utskottets ställningstagande att jag egentligen begär ordet bara för att få kommentera ett par synpunkter som framförts i de inlägg som gjorts i denna fråga och möjligen rätta till något missförstånd. Men inledningsvis ändå några synpunkter på frågan som sådan.

Jag vill naturligtvis understryka att regeringen har den uppfattningen att det skall vara ytterst tungt vägande skäl som måste anföras, om intrång i en nationalpark skall medges. Det är i det här som i liknande sammanhang mycket svåra avvägningsproblem som man ställs inför. Här har omvittnats från många talare hur en mycket stark opinion i Norrbotten sedan många år tillbaka har krävt att få denna vägförbindelse.

Måndagen den
27 maj 1974

*Intrång i Abisko
nationalpark*

Det är i dag 48 mil mellan de två närmaste vägförbindelserna över gränsen i detta område.

I mina kontakter med befolkningen där uppe har jag mött både förvåning och besvikelse över att människor från andra delar av landet och även från andra länder ofta, såsom man ser det, lättfärdigt och utan någon som helst lokal kännedom kategoriskt tagit ställning mot vägen. Denna förvåning beror inte på, som jag upplevt det, att norrbottningarna skulle ha mindre sinne för behovet av att skydda värdefull natur, utan tvärtom är man uppe i Norrbotten väl medveten om att det är fråga om ett område av riksintresse och av stort värde från alla de synpunkter vi här har diskuterat. Kommunerna och länsstyrelsen har också tidigare, som här anförts, dokumenterat sin förståelse för att vi måste avsätta områden av den här typen för naturvårdsändamål. Det har i debatten hänvisats till att vi i början av 1960-talet avsatte närmare 1 miljon hektar till riksintressenas förfogande när Padjelanta nationalpark kom till och när Esrange raketskjutfält tillskapades. Kommunerna och länsstyrelsen har med tillfredsställelse hälsat att riksdagen genom riktlinjerna för den fysiska riksplaneringen infört ytterligare säkerhet mot en kommersialisering av fjällområdet och likaså att utvecklingen genom tillkomsten av miljöskyddslag, naturvårdslag, byggnadslag och andra författningar och bestämmelser hålls under kontroll. Till allt detta har man i Norrbotten varit positiv. Men man vill ha den väg som skulle ta i anspråk 52 hektar av den areal på 7 500 hektar som Abisko nationalpark omfattar, i ett område av nationalparken som redan är påverkat av järnvägen och av andra anläggningar. Den lokala opinionen får stöd av flertalet remissinstanser som har haft att yttra sig i frågan.

Regeringen har i propositionen utförligt redovisat de många hänsyn som måste tas då man finner ett intrång så angeläget att det bör få komma till stånd. Utskottet understryker vad i propositionen sägs om angelägenheten av att all varsamhet iakttas vid byggandet av vägen, likaså att kontakter hålls med berörda parter. Det blir sålunda inte fråga om den framfart i området som vissa remissinstanser uttalat oro inför när det gäller planerna på vägprojektet.

Det är, som vi ser det, viktigt att vi vårdar och skyddar vår natur, men det är också angeläget att vi gör det på ett sådant sätt att vi kan bevara förståelsen för våra åtgärder också hos den befolkning som hör hemma i de bygder våra omsorger om naturen gäller. Att angelägna riksintressen måste kunna få ta över lokala synpunkter och önskemål har riksdagen knäsat som en viktig och bärande princip i riktlinjerna för vår hushållning med mark och vatten och för den fysiska riksplaneringen. Men det får inte innebära att vi blir så okänsliga för de människors önskemål som bor i de bygder som är föremål för ett riksintresse att vi inte tar någon hänsyn till dessa önskemål.

Regeringen har i detta fall ansett det vara möjligt att tillmötesgå den lokala opinionen. Vi har bedömt det som försvarbart att göra detta begränsade intrång i nationalparken för att ge norrbottningarna möjligheten att få den så länge hett eftertraktade vägförbindelsen. Regeringen kommer att omgärda intrånget med alla de försiktighetsåtgärder som områdets känslighet kräver.

Herr Wachtmeister i Johannishus säger nu att militären inte har fått tillfälle att uttala sin mening i senare sammanhang. Jag kan nämna att överbefälhavaren så sent som den 9 februari 1973 avgav följande yttrande: Från försvarssynpunkt kan en vägsträckning längs stranden förbi Nuolja accepteras under förutsättning att lättåtkomliga förstöringsanordningar så att vägkroppen kan raseras anordnas. — Det är alltså en sak som man också får tänka på när vägen byggs.

Nu säger herr Wachtmeister i Johannishus att reservanterna inte sätter sig emot att vägen byggs, och han betonar att han nu har sagt det för hundrafemtioefte gången. Men i den arbetsgrupp som har haft att diskutera var vägsträckningen skall gå, om vi över huvud taget skall bygga en väg här uppe, har man blivit helt överens om att det här är den lämpligaste vägsträckningen från miljösynpunkt och den bästa möjligheten att skapa en vägförbindelse mellan Sverige och Norge i denna del av landet. I den arbetsgruppen har det funnits företrädare för naturvårdsintressena och för forskningen, och de har alltså slagit fast att om en väg skall byggas är det här den från naturvårdssynpunkt och forskningssynpunkt lämpligaste sträckningen. Herr Wachtmeister anser uppenbarligen att en väg skall byggas; i varje fall motsätter han sig inte vägbygget. Då tycker jag att han skulle kunna vara beredd att acceptera den bedömning av var vägen bör gå som man har kommit fram till i en arbetsgrupp med den sammansättning som jag nyss har nämnt.

Jag uppskattar herr Wachtmeisters heta engagemang i naturvårdsfrågor, men när han anlägger en så pessimistisk syn på hur vi i vårt land numera engagerar oss för att verkligen driva en aktiv miljövärd kan jag inte dela hans uppfattning. Tvärtom har det på senare år hänt oerhört mycket i positiv riktning. Vi har inte alla gånger kunnat påräkna stöd från herr Wachtmeisters parti i de här frågorna, utan vi hade ganska heta duster när vi diskuterade på vilket sätt vi egentligen skulle kunna driva en aktiv miljöpolitik, då den kom i kollision med enskild äganderätt och enskilt vinstintresse. Jag ser mot bakgrunden av den lagstiftning vi har fått på senare år och den samhällsplanering vi numera bedriver positivt på våra möjligheter att verkligen driva aktiv miljövärd i vårt land. Varken herr Wachtmeister i Johannishus eller någon annan behöver skämmas för Sveriges internationella position i det här sammanhanget. En och annan person med specialintressen på de här punkterna har kanske i sin iver att motverka tillkomsten av just den här vägen varit angelägen att i internationella sammanhang framhålla Sverige ur mindre fördelaktiga synvinklar. Men jag vågar påstå att om vi inte vantolkar innebörden av det här beslutet eller överdriver de negativa effekterna av det, så kommer Sverige även efter detta beslut att ha ett utomordentligt gott internationellt anseende när det gäller miljövärd.

Herr WACHTMEISTER i Johannishus (m):

Herr talman! Överbefälhavarens yttrande i den här frågan finns icke omnämnt alls i propositionen. Det hade ju varit lämpligt att den saken också hade stått där, om det nu inte finns något hemligt register över remissinstanser vid sidan av det vanliga.

Herr jordbruksministern gjorde sig skyldig till ett litet räknefel. Han sade att jag för hundrafemtioelfte gången hade påpekat någonting. Det var faktiskt bara femtioelva gånger. Jag hoppas att man inte skall behöva komma till den hundrafemtioelfte gången här utan att det äntligen skall gå upp för kammaren att vi inte motsätter oss detta vägbygge.

Den arbetsgrupp som hade att sysselsätta sig med sträckningen av vägen genom nationalparken fick till förutsättning för arbetet att vägen skall gå här – var god rekognoscera var den med hänsyn till denna omständighet bästa sträckningen går! Det är en himmelsvid skillnad mellan den saken och vad jag säger, nämligen att vägen inte skall gå där alls, för då hade vi inte behövt den här arbetsgruppens arbete. I ena fallet säger man: Vägen skall gå där, och ni får lista ut var det blir de minsta möjliga skadorna. Det är inte detsamma som att man har sagt från arbetsgruppens sida att här är det fördelaktigast, här skall vi dra vägen. Jag hoppas att jordbruksministern förstår skillnaden i utgångspunkt.

Vad beträffar det internationella anseendet måste jag tyvärr konstatera att många människor, som såvitt jag vet inte har några specialintressen, har framfört sina betänkligheter inför våra minst sagt lättvindiga ingrepp i våra nationalparker. Vi får hoppas att jordbruksministern kan hitta på någon utväg att förbättra vårt skamfilade anseende i det avscendet.

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Herr talman! Beträffande arbetsgruppens diskussioner om vägsträckningen diskuterade man också en eventuell sträckning norr om Torne träsk. Men man fann att det skulle vara en ännu olämpligare vägsträckning därför att man då skulle komma in på orörda marker. Här drar man vägen, som tidigare har redovisats av utskottets talesmän, i anslutning till järnvägens sträckning och åstadkommer alltså minsta möjliga intrång i orörda områden. Enigheten inom arbetsgruppen om att man borde välja den vägsträckningen var, som herr Wachtmeister vet, fullständig.

Herr WACHTMEISTER i Johannishus (m):

Herr talman! Det är fullkomligt riktigt att det hade varit ett ännu värre ingrepp i naturen att dra vägen norr om Torne träsk – över Jieprenjåkk. Men det förbättrar inte ett dugg ställningen för Abisko nationalpark att vi har avisat den sträckningen och drar vägen genom parken. Det väsentliga är att det finns en möjlighet att komma genom nationalparken med biltrafiken utan att motorbränslets blyångor skall behöva komma dit. Jag tycker att det är beklagligt att man inte vill diskutera den saken.

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Herr talman! Det förefaller mig som om herr Wachtmeister trots allt intar två emot varandra rätt oförenliga ståndpunkter. Han säger att han inte motsätter sig vägbygget, men han kan inte redovisa var vägbygget då skall komma till stånd. På den punkten ställer han sig alltså icke solidarisk med den grupp som har arbetat och som består av företrädare för alla de intressen som också herr Wachtmeister åberopar sig på.

Herr WACHTMEISTER i Johannishus (m):

Herr talman! Nu tror jag ätt det kan vara dags att sluta den här debatten — snart är vi uppe i den hundrafemtioelfte gången, herr jordbruksminister.

Jag vill inte motsätta mig vägbygget såsom sådant, men vägbygget genom nationalparken är det jag motsätter mig på det bestämdaste, därför att dessa 5,7 kilometer går att klara på ett annat sätt.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Krönmark och Wachtmeister i Johannishus, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wachtmeister i Johannishus begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 24 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrar Krönmark och Wachtmeister i Johannishus.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wachtmeister i Johannishus begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	246
Nej	—	53
Avstår	—	5

§ 6 Föredrogs

Jordbruksutskottets betänkanden

Nr 25 i anledning av propositionen 1974:108 med förslag till gemensam ledning m. m. för jordbrukets högskolor och statens veterinärmedicinska anstalt jämte motioner

Nr 26 i anledning av motion om ett inflationsskydd inom jordbruket

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 7 En översyn av skörde-skadeskyddet

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 27 i anledning av motion om en översyn av skörde-skadeskyddet.

Herr GUSTAFSSON i Stenkyrka (c):

Herr talman! Jordbruksutskottets förevarande betänkande behandlar en motion som jag väckte i januari med hemställan om en översyn av skörde-skadeskyddet.

Nr 89

Måndagen den
27 maj 1974

*En översyn av skörde-
skadeskyddet*

Jordbrukets inkomster är beroende av flera mycket oberäkneliga faktorer. Till dessa hör givetvis skördeutfallet. Skördeskadeskyddets uppgifter är att mildra verkningarna av inkomstförluster på grund av felslagen skörd. Det ligger nära till hands att göra jämförelser med det skydd som arbetslöshetsförsäkringen ger sina inkomsttagare. För lantbrukaren är skördeskadeskyddet att betrakta som en arbetslöshetsförsäkring. Det som sker när skyddsåtgärderna skall sättas in är i stort sett detsamma, i båda fallen minskar inkomsten eller försvinner helt. Genom att skördeskadeskyddet är generellt verkande kan det givetvis inte åstadkommas någon millimeterrättvisa de olika brukningsdelarna emellan, även om man kunde önska att det i detta avseende skulle kunna införas en större flexibilitet än för närvarande. Men vad som borde vara möjligt att åstadkomma är en bättre ordning beträffande självriskan med sikte på en bättre samstämmighet mellan landets olika delar.

Gotland utgör i skördeskadehänseende ett särskilt variansområde med omkring 19 procents självrisk, vilket bör jämföras med hela landets medeltal som är 15,5 procent. Detta förhållande gör att skördeskadeskyddet sällan träder i kraft för Gotlands del, trots att det givetvis även där förekommer skördeskador av inte obetydlig omfattning. Jag vill särskilt fästa uppmärksamheten på detta förhållande och uttrycka förhoppningen att skördestatistiska nämnden vid den översyn som enligt utskottets betänkande skall göras allvarligt överväger vilka åtgärder som kan finnas möjliga för att rätta till bristerna i detta avseende.

Sedan motionen 1464 väcktes har det på vissa delar av Gotland inträffat stormskador som jag också vill något beröra. Som framgått av uppgifter i pressen har lantbruksnämnden och LRF på Gotland i samråd tagit itu med en snabbinventering för att få underlag för en grov uppskattning av stormskadornas omfattning. Avsikten är att därefter hemställa hos Kungl. Maj:t och skördestatistiska nämnden om prövning av möjligheterna till ekonomisk ersättning åt de förlustdrabbade jordbrukarna.

Stormskadorna innebär förluster av många olika slag, som t. ex. förlorat utsäde och förlorade gödsel- och bekämpningsmedel, men även direkta kapitalförluster i form av förlust av en del av matjordslagret. Härtill kommer kostnader för omsädd eller hjälpsädd och sannolikt förluster genom reducerad skörd till följd av ojämna bestånd och försenad sådd. Betydande kostnader kommer också att uppstå genom rensning av de ca 15 mil diken som har blåst igen. Det sägs att de upphöjningar som lantbrukarna numera ser, när de går över fälten, är före detta diken. Den areal som har stormdrabbats beräknas uppgå till ca 1 500 hektar.

Förlusterna syns i huvudsak vara av sådan art att de inte faller inom skördeskadeskyddets normala ram med den nuvarande utformningen av skyddet. Huruvida möjligheter ändå finns till ersättning den vägen eller ur den s. k. naturkatastroffonden är oklart. Ersättningsfrågan måste därför för närvarande bedömas som oviss.

Jag har velat anföra dessa uppgifter för att resa frågan om det inte till det nuvarande skördeskadeskyddet borde knytas någon form av särskilt katastrofskydd. Kanske även denna sida av frågekomplexet borde prövas

av skördestatistiska nämnden i den pågående översynen.

Herr talman! Jag har inte något yrkande.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr LARSSON i Borrby (c):

Herr talman! Låt mig instämma i vad herr Gustafsson i Stenkyrka sade om de orättvisor som finns och som borde elimineras och den bättre ordning som borde komma till stånd när det gäller skördeskadeskyddet. Det ger mig också tillfälle att som exempel tala om att man i vissa delar av vårt land till fonden lägger en högre avgift per arealenhet och år än vad hela förräntningsvärdet per arealenhet uppgår till i många andra delar av vårt land, och detta utan att man såvitt man kan bedöma har någon möjlighet att någonsin få något utfall från försäkringen.

Det finns en rad besvärligheter inom ramen för det nu gällande skördeskadeskyddet, och vi får hoppas att de kan rättas till. Stormskador, som herr Gustafsson talade om, har vi inte upplevt så ofta i vårt land, men den sista tidens erfarenheter visar att sådana skador kan vara av så allvarlig karaktär att jag tillåter mig att förutsätta att de frågor som herr Gustafsson tog upp kommer att prövas.

Sedan 1972 pågår också en allmän översyn av skördeskadeskyddet. Vid sidan av den löpande uppföljningen och förbättringen av skördeskadeskyddet håller skördestatistiska nämnden på och undersöker verkningarna av skördeskadeskyddet. Jag vill här gärna uttrycka förhoppningen att man utan särskilt riksdagsbeslut skall kunna tillgodose bl. a. de önskemål som framförts av herr Gustafsson i Stenkyrka.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8 Föredrogs

Jordbruksutskottets betänkande

Nr 28 i anledning av motioner angående importkontroll av vissa livsmedel

Konstitutionsutskottets betänkande

Nr 27 med anledning av propositionen 1974:103 med förslag till lag om ändring i lagen (1937:249) om inskränkningar i rätten att utbetomma allmänna handlingar

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkan den hemställt.

Nr 89

Måndagen den
27 maj 1974

*En översyn av skör-
deskadeskyddet*

Måndagen den
27 maj 1974

*Skatt på annonser
och reklam*

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 34 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:84 med förslag till förordning om ändring i förordningen (1972:266) om skatt på annonser och reklam jämte motioner.

I propositionen 1974:84 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av utdrag av statsrådsprotokoll över finansärenden den 29 mars 1974, föreslagit riksdagen att anta vid propositionen fogat förslag till förordning om ändring i förordningen (1972:266) om skatt på annonser och reklam.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle skatteplikten för reklam som återgavs genom mässa eller utställning slopas. I fråga om skatteplikten för reklamtrycksaker och beträffande beskattningsvärdet för sådana trycksaker föreslogs vissa ändringar i syfte att uppnå en klarare avgränsning av beskattningsområdet och underlätta debitering och redovisning av skatt. Huvudlinjen enligt förslaget var att alla trycksaker som separat i reklam syfte tillställdes konsumenten skulle beskattas. I fråga om annan skatt än sådan som avsåg annonser i vissa periodiska publikationer hade föreslagits att gränsvärdet för redovisningsskyldighet sänktes från 60 000 kronor till 20 000 kronor i skattepliktig årsomsättning. Efter mönster från övrig indirekt beskattning föreslogs vidare sådan ändring att besvär över beslut om förhandsbesked skulle kunna anföras inte endast av skattskyldig utan också av allmänt ombud.

Ändringarna hade föreslagits träda i kraft den 1 juli 1974.

I detta sammanhang hade behandlats

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1974:1782 av herr Nordgren m. fl. (m) vari hemställdts

1. att riksdagen skulle bifalla Kungl. Maj:ts förslag till ändring i förordningen (1972:266) om skatt på annonser och reklam med av motionärerna föreslaget tillägg till punkten 2 i anvisningarna till 1 §, innebärande att tekniska produktbeskrivningar, prislister, recept, m. m. ej skulle anses som reklamtrycksak,

2. att riksdagen beslutade om ändring av 29 § förordningen (1972:266) om skatt på annonser och reklam i enlighet med motionärernas förslag, innebärande att förhandsbesked om skatteplikt för trycksak på begäran skulle kunna meddelas inte endast skattskyldig som framställda reklamtrycksak utan även utgivare av sådan trycksak,

1974:1808 av herrar Carlström (fp) och Hovhammar (m) vari hemställdts

1. att riksdagen beslutade avslå skatteplikten för reklamtrycksak i förslag till ändring i förordningen (1972:266) om skatt på annonser och reklam,

2. att riksdagen, därest yrkandet ovan inte skulle bifallas, beslutade att gränsvärdet för redovisningsskyldighet i skattepliktig årsomsättning bibehölls vid nuvarande 60 000 kronor,

att ikraftträdandet av ändringarna i förordningen senarelades till tidpunkt som vederbörande utskott beslutade om varigenom riksskatteverket erhöll tillräcklig tid för framställning av anvisningar och berörda skattskyldiga medgavs tid för att sätta sig in i de nya bestämmelserna,

dels de vid riksdagens början väckta motionerna

1974:187 av herr Andersson i Örebro m. fl. (fp, c, m) vari hemställdes att riksdagen beslutade upphäva skatten på annonser och reklam,

1974:941 av herr Clarkson (m) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om nya bestämmelser som gav olika presstyper samma belastning i vad det gällde påförande av mervärde- resp. reklamskatt,

1974:1228 av herr Jonsson i Alingsås m. fl. (fp) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde skyndsamt ändring av reglerna beträffande reklamskatten så att den ej uttogs på medlemsinformation som framställdes av de ideella organisationerna samt

1974:1237 av fru Nilsson i Kristianstad m. fl. (c, m, fp) vari hemställdes att riksdagen på grundval av de erfarenheter som vunnits beslutade att upphäva förordningen 1972:266 5 § angående allmän reklamskatt.

Utskottet hemställde

A. att riksdagen med avslag på motionerna 1974:187, 1974:1237 och 1974:1782 i vad avsåg det skattepliktiga varuområdet för reklamtrycksaker, 1974:1808 i vad avsåg upphävande av skatten på reklamtrycksaker och ändrade regler för redovisningsskyldighet och med anledning av motionerna 1974:1228, 1974:1782 i vad avsåg förhandsbesked och 1974:1808 i vad avsåg ikraftträdandet samt propositionen 1974:84 skulle anta det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i förordningen (1972:266) om skatt på annonser och reklam med de ändringar och tillägg som utskottet föreslagit, innebärande huvudsakligen dels rätt för beställare av reklamtrycksak att erhålla förhandsbesked, dels rätt för beställare av reklamtrycksak att föra talan mot meddelat förhandsbesked,

dels att de nya reglerna om skatt på annonser och reklam skulle gälla fr. o. m. den 1 september 1974, utom såvitt avsåg mässor och utställningar som skulle undantas från beskattning fr. o. m. den 1 juli 1974 och dels att de nya bestämmelserna om redovisningsskyldighet skulle gälla fr. o. m. den 1 januari 1975,

B. att riksdagen skulle avslå

1. motionen 1974:1228,
2. motionen 1974:1782,
3. motionen 1974:1808,

i den mån motionerna inte kunde anses besvarade genom vad utskottet hemställt under A,

C. att riksdagen skulle avslå motionen 1974:941.

Reservationer hade avgivits

1. av herrar Magnusson i Borås (m), Nilsson i Trobro (m) och Hörberg (fp) som ansett att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen med avslag på propositionen 1974:84 och med anledning av motionen 1974:941, i vad avsåg reklamskatt, motionerna 1974:1228, 1974:1237, 1974:1782 och 1974:1808 samt med bifall till motionen 1974:187 beslutade att förordningen (1972:266) om skatt på annonser och reklam skulle upphöra att gälla den 1 juli 1974,

B. att riksdagen uppdrog åt Kungl. Maj:t att meddela föreskrifter i fråga om reklamskattens upphävande,

C. att riksdagen beslutade uppskjuta behandlingen av motionen 1974:941 i vad avsåg mervärdeskatt på tidningar till höstriksdagen,

2. av herrar Magnusson i Borås (m) och Nilsson i Trobro (m) som – i det fall reservationen nr 1 inte bifölls – ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1974:1782 i vad avsåg reklamtrycksaker skulle anta av reservanterna föreslaget tillägg till punkt 2 i anvisningarna till 1 §.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herrar Andersson i Knäred, Josefson, Sundkvist och Hallenius (samtliga c).

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Reklamskatten torde vara en av de skatter som varit mest omstridda. Den föreslogs av en oenig utredning och avstyrktes av de flesta remissmyndigheter. Den fortsatta utvecklingen visar tydligt vådan av att efter ett så dåligt underbyggt utredningsförslag genomföra en beskattningsform som rymde så många och svårbedömda faktorer. Det är inte bara beskattningsmyndigheterna som förorsakats stora bekymmer, utan framför allt de skattskyldiga har hårt drabbats. Skatten har förorsakat mycket arbete, och stor oro över att inte på rätt sätt kunna tolka bestämmelserna har spritt sig. Dessutom har orättvisor uppstått i konkurrenshänseende olika företagsformer emellan.

Det statsfinansiella resultatet står icke heller i rimlig proportion till allt det arbete som myndigheterna och näringslivet förorsakas. Redan vid beslutet 1972 framhöll t. o. m. utskottets majoritet att riksskatteverket skulle ställas inför betydande svårigheter vid tillämpningen av de föreslagna bestämmelserna, och detsamma gällde tryckerierna i fråga om reklamtrycksaker. Utskottet uttalade också att det fanns anledning anta att behov av författningsändringar kunde uppkomma relativt snart efter det att förordningen trätt i kraft. Det måste därför betraktas som ansvarslöst att ändock i riksdagen genomdriva en beskattningsform som t. o. m. det förberedande utskottet fäller ett sådant omdöme om.

Fjölårets motioner vittnar om att det var ett misstag att införa reklamskatten. Detta intryck bestyrkes nu ytterligare. Den proposition som nu behandlas är ett försök att komma till rätta med vissa svårigheter. Regeringen har dock sett sig nödsakad att föreslå borttagande av skatten på mässor och utställningar i dess helhet. I praktiken har det visat sig helt omöjligt att finna en rimlig ordning för denna beskattning. Nu föreslås en del ändringar som torde åstadkomma nya tolkningsproblem enligt vad som framhållits från sakkunnigt håll. Nog borde regeringen efter dessa misslyckanden ha dragit de naturliga konsekvenserna och föreslagit skattens borttagande. Trots att utskottet gjort vissa ändringar till det bättre kvarstår alltjämt allvarliga invändningar mot denna skatt. Utskottet säger nu:

”Självfallet måste uppmärksammas att det finns en rimlig relation mellan å ena sidan de skattskyldigas och beskattningsmyndigheternas arbetsinsatser och å andra sidan det ekonomiska resultatet härav för statsverkets del. Beskattningen får givetvis inte bli något självändamål och utskottet ser de i propositionen framlagda förslagen främst som en strävan att undvika sådana verkningar. Utskottet förutsätter att beskattningsmyndigheterna även i fortsättningen uppmärksammat följer utvecklingen och lägger fram de förslag till ändringar som kan anses motive-
rade.”

Detta om något visar väl att det är en självövertvinnelse för utskottsmajoriteten att alltjämt bibehålla skatten. Det är inte tillfredsställande med beskattningsformer som så ofta som denna fordrar tekniska ändringar. Ingen skatt torde heller vara så dyr som denna för myndigheter och näringsliv, och nettoresultatet torde vara ganska klen.

Det är också orimliga krav som ställs på de skattskyldiga: att under straffansvar försöka tolka de svåra och invecklade bestämmelserna i denna författning. Det gäller särskilt för reklamtrycksakerna, där det är mycket svårt att avgöra om skattskyldighet föreligger eller ej.

För den händelse vår reservation om skattens borttagande icke skulle vinna riksdagens bifall har herr Nilsson i Trobro och jag i reservationen 2 föreslagit vissa ändringar, som innebär att man – liksom i den nuvarande förordningen – bibehåller ett fritagande av prislistor m. m. från beskattning. Jag ber därför att få yrka bifall till de två reservationerna.

Herr HÖRBERG (fp):

Herr talman! Reklamskatten är en mångtydig och dyrbar beskattningsform. Reklamskatteutredningens förslag blev på sin tid föremål för en nedgörande kritik vid remissbehandlingen. I praktiken har farhågorna från den besannats!

Den nu behandlade propositionen försöker komma till rätta med de värsta otympligheterna, men den ökar samtidigt byråkratiseringen. För att få rättvisa olika stora tryckerier emellan sänker man t. ex. omsättningsgränsen från 60 000 till 20 000 kronor. Detta medför cirka 350 nya skattskyldiga småtryckerier. Eftersom gränssänkningen endast beräknas ge ytterligare 1 à 2 miljoner kronor i skatteinkomst för staten är detta lika med cirka 5 000 kronor per tryckeri. Arbetsinsats och kostnader på

Måndagen den
27 maj 1974

Skatt på annonser
och reklam

dessa tryckerier tillsammans med uppbördsmyndigheternas kontroller och kostnader torde uppgå till ungefär samma belopp som skatten.

Det kan räcka med att här anföra nämnda exempel. Flera finns!

Reklamskatten är sannolikt den krångligaste skatt vi har.

Reklamskatten ger lite statsinkomst i förhållande till samhällets kostnader för densamma.

Reklamskatten innebär inte och kommer inte heller att innebära någon sanering av reklammarknaden.

Annonsskatten, som är relativt fri från byråkratiska regler, kan inte bibehållas separat utan övrig reklamskatt. Då skulle konkurrensen inom reklammarknaden påverkas.

Reklamskatten inklusive annonsskatten måste därför avvecklas i sin helhet.

Det finns möjlighet att skaffa medel till det väsentliga presstödet på betydligt enklare vägar. Jag har tillåtit mig att i utskottet skissera en sådan väg.

Med hänvisning till vad jag här anfört yrkar jag bifall till reservationen 1.

Herr LUNDGREN (s):

Herr talman! Min partivän Rune Carlstein kommer att i ett senare inlägg kommentera de avsnitt av det här ärendet som behandlar tekniska och liknande frågor. Därför inskränker jag mig till vissa principiella synpunkter.

I reservationen 1, som är skriven av bl. a. de två ledamöter som nu har talat, nämligen herr Magnusson i Borås och herr Hörberg, hemställs att skatt på annonser och reklam skall upphöra. Argumenteringen i reservationen har slagsida. Reservanterna säger att industrins representant i riksskatteverkets styrelse menar att reklam inte är ett lämpligt område för beskattning och förordar att skatten avvecklas. Reservanterna hänvisar vidare till "den starka opinion inom näringslivet som krävt skattens avveckling". – Det är alltså reklamkarnas uppdragsgivare man lyssnar på och – som det förefaller – endast på dem.

Men vad säger då de som i första hand företräder oss som utsätts för all reklam? Konsumentverket t. ex. uttalar sin anslutning till de av reklamutredningen angivna grundprinciperna för beskattningen och de av utredningen beaktade konsumentensynpunkterna. Landsorganisationen säger i sitt remissyttrande klart ifrån att reklamskatten har en betydande funktion att fylla. Jag citerar: "Enligt LO:s uppfattning fyller reklamskatten en betydande och önskvärd funktion för att bromsa reklamens volymmässiga utveckling. Skatten kan därför enligt LO:s mening inte avskaffas, men självfallet måste reklamskatteförordningen utformas på ett sådant sätt, att de tolkningssvårigheter och andra svårigheter av skatte teknisk natur som idag är för handen, så långt möjligt elimineras."

LO:s synpunkter på att reklamens volymmässiga utveckling måste bromsas är verkligen viktiga. Naturligtvis löser inte reklamskatten ensam detta problem, men reklamskatten är ändå ett av flera medel.

"Reklamen är livsfarlig" utropade författaren Sven Lindqvist i en s. k. stridsskrift – redan någon gång i slutet av 1950-talet, tror jag det var.

Sedan dess har ju reklamen ockuperat allt större livsområden. Reklamen anfaller oss där vi måste vara: i bussen, i tunnelbanan osv. Ingen vill gå på bio för att se reklamfilm, men alla blir påtvingade reklamfilm för att få se den riktiga filmen. Inte är det många som vill läsa reklamtryck, men annonsörerna köper ju plats i de tidningar vi vill läsa.

Reklamens värld är underlig. Reklamen är inte uttryck för vad någon tycker, utan för vad det är vinstgivande att tycka. Reklamen är konsumtionsstyrande. En reklamakare har uttryckt saken så här: "Hemligheten med den goda reklamen är att få folk mer intresserade av varan än av priset."

Vidare: Reklamen styr våra tankar, våra känslor och våra vanor. Vi kanske inte köper varan, men vi blir påverkade av reklamens metoder. Bilderna, språket, värdeorden och slagordstekniken tränger in i oss.

Reklamens volymmässiga utveckling måste bromsas. Reklamskatten är ett av många medel för att göra det.

Herr talman! När detta är sagt vill jag emellertid markera utskotts-majoritetens skrivning om att utskottet är berett att förordna sådana ändringar av beskattningsområdet som kan motiveras från tekniska synpunkter och inte nämnvärt påverkar den omfattning som skatten förutsätts ha för att inte särskilt gynna eller missgynna vissa reklamformer. Detta betonar för övrigt också bl. a. LO i sitt remissyttrande, där det sägs: "Reklamskatten bör vara konkurrensneutral."

Så några ord om reklamdefinitionen. I motionen 1228 hemställs att reklamskattereglerna utformas så, att reklamskatt inte uttas på t. ex. medlemsinformation som framställs av ideell organisation. Bakgrunden är bl. a. ett par uppmärksammade mål angående beskattning av icella organisationers trycksaker för medlemsvärning. Departementschefens uppfattning, och den delas av utskottet, är självklart att sådana trycksaker måste ligga utanför reklamskatten. Departementschefen förordar alltså att reklambegreppet begränsas till att omfatta endast meddelanden för kommersiellt bedriven verksamhet.

I utskottets betänkande behandlas beskattningen av reklamtrycksaker under en särskild rubrik. Huvudlinjen är att alla trycksaker som separat tillställs konsumenten i reklamsyfte skall beskattas. Med konsument menas såväl privatpersoner som kommuner och företag. Det är väsentligt att tolkningssvårigheter inte uppstår. Därför förordar utskottet att ordet huvudsakligen i punkten 2 av anvisningarna till 1 § utgår. Utskottet menar alltså att utvidgningar av undantagsbestämmelserna bidrar till att skapa oklarhet om reglernas innehåll. Motionen 1782 avstyrks således.

Trycksaksområdet erbjuder en rad komplicerade problem från beskattningssynpunkt, det är sant. Det kan därför bli nödvändigt att finna andra konstruktioner för denna del av reklamskatten, om de nu framlagda förslagen mot förmodan inte skulle medföra förbättringar i den utsträckning som eftersträvas.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr MAGNUSSON i Borås (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon debatt med herr Lundgren; jag vill bara göra det lilla konstaterandet att herr Lundgren tydligen är

motståndare till allt vad reklam heter. Att han skulle vara talesman för samtliga konsumenter är emellertid uppenbarligen fel; reklamen är ju till för att få fram billiga och bra förnödenheter för konsumenterna.

Vad frågan gäller är emellertid om vi skall ha kvar en reklamskatt som har visat sig ha ytterligt svåra tekniska fel. Det är detta som reservationen i går ut på och ingenting annat.

Herr HÖRBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vi brottas med en mängd reklam, mer eller mindre vederhäftig, i alla möjliga miljöer. Som svar på herr Lundgrens allmänt negativa omdöme om reklam vill jag läsa upp en mening som jag hade i mitt inledningsanförande: "Reklamskatten innebär inte och kommer heller inte att innebära någon sanering av reklammarknaden." Det är det kravet som jag tycker borde vara det viktigaste.

Herr LUNDGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Magnusson i Borås påstår att jag är motståndare till all reklam. Jag är motståndare till den reklam – och den är omfattande – som försöker styra oss in på vägar som vi som konsumenter sannerligen inte har något intresse av. Jag tror att jag utvecklade tillräckligt tydligt i mitt anförande att en stor del av den reklam som vi översköls av är av den arten att den volymmässigt sannerligen behöver bromsas. Jag har också sagt att reklamskatten inte är något universalmedel men att den är ett av de medel som vi kan använda. Jag hänvisade till ett synnerligen klart uttalande från LO, och jag vill än en gång notera att LO säger att reklamskatten är betydande och önskvärd som funktion för att bromsa reklamens volymmässiga utveckling. LO delar alltså inte herr Hörbergs uppfattning, och jag har större anledning att dela LO:s än en ensam folkpartists uppfattning.

Herr HÖRBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag hade inte vågat räkna med att herr Lundgren skulle dela min uppfattning. Jag vill bara säga i denna detaljfråga att reklamskatten visserligen kan minska den volymmässiga utvecklingen – men är det den dåliga reklamen som kommer bort? Det kan lika gärna vara den goda reklamen. Vi vinner alltså inte syftet att få en sanering till stånd genom en reklamskatt.

Herr CARLSTEIN (s):

Herr talman! Jag skall i mitt inlägg ta upp några synpunkter på de motioner och förslag som behandlar den tekniska sidan av reklamskatten och som vi hade anledning att syssla med i skatteutskottet när vi handlade den här frågan.

Motionen 941 av herr Clarkson yrkar på att alla former av tidningar skall ha samma skattebelastning då det gäller reklam- och mervärdeskatt. Enligt gällande bestämmelser utgår nu ingen mervärdeskatt på dagspressen. Annonsskatten utgår med 6 procent på annonskostnaderna i dagspressen och med 10 procent i övrig press.

Det stöd vi nu har till dagspressen har sin grund i riksdagens

principiella ställningstagande till nödvändigheten av att vi kan behålla en väl fasetterad opinionsbildning i dagspressen. Delar man uppfattningen i motionen 941 om att reklam- och mervärdeskatten utgör en otillbörlig inblandning i konkurrensen mellan olika pressgrupper, då måste man som en konsekvens härav sätta i fråga hela presstödet. Erfarenheten av den nu tillämpade ordningen har gett vid handen med all tydlighet att dagspressen väl har behövt det stöd som den nu har haft för att klara sig i konkurrensen.

Frågan om redovisningsskyldigheten har aktualiserats av riksskatteverket. För närvarande gäller ju två olika beloppsgränser. Om beskattningsvärdet för ett helt år inte överstiger 60 000 kronor är man undantagen från redovisningsskyldighet såvida det inte gäller egen reklam, då gränsen för redovisningsskyldigheten går vid 20 000 kronor. Riksskatteverket har kunnat konstatera att bestämmelsen om 60 000-kronorsgränsen har missbrukats. När man har närmast sig 60 000 kronor i omsättning har verksamheten avbrutits och samma företag har sedan fortsatt men med annan skattskyldig som redovisningsskyldig.

Riksskatteverket har föreslagit att gränsen i stället skall sättas vid 20 000 kronor, och departementschefen har i propositionen biträtt detta förslag. Det är riktigt att antalet skattskyldiga ökar – ökningen beräknas till ca 350 – genom att man sänker gränsen för redovisningsskyldigheten. Herrar Carlström och Hovhammar har i motionen 1808 motsatt sig den här åtgärden. Man har gjort det med den motiveringen att ett antal mindre företag då också skulle bli skattskyldiga.

Utskottet har i betänkandet uttryckt en viss förståelse för motionärernas uppfattning men kommit fram till att det är nödvändigt att man vidtar åtgärder för att komma till rätta med det missbruk som nu förekommer. Därför har utskottet kunnat ansluta sig till riksskatteverkets och propositionens uppfattning.

I motionen 1782 av herrar Nordgren m. fl. tas frågan upp om vidgad rätt till förhandsbesked. För närvarande kan förhandsbesked endast sökas av skattskyldig – dvs. när det gäller reklamtrycksaker, tryckerier – som har utfört arbetet. Motionärerna menar att även köparen av skattepliktig reklam kan ha rätt att begära förhandsbesked.

Departementschefen har i propositionen uttalat viss förståelse för en sådan ordning, men han har stannat för att behålla den nuvarande ordningen. Utskottet har ansett att här föreligger skäl att biträda den meningen att även köparen -- beställaren -- skall ha rätt att begära förhandsbesked. Det ställningstagandet har utskottet bl. a. motiverat med att ansvaret för innehåll och utformningen av trycksaker, vilket är avgörande för om skatteplikt föreligger eller ej, åvilar beställaren. I praktiken torde det också tillgå så att beställaren söker förhandsbesked i tryckeriets namn. Ett sådant förfarande kan vara en onödig omgång.

Som en följd av den föreslagna ändringen vill utskottet också ha besvärsmätt för beställare som erhållit förhandsbesked. Med frångående av vad propositionen innehåller i det här stycket har utskottet härigenom tillgodosett yrkandet i motionen 1782.

När det gäller ikraftträdandet av de nya bestämmelserna har i propositionen föreslagits den 1 juli 1974. Motionen 1808 av herrar

Carlström och Hovhammar har tagit upp den här frågan och föreslår ett senareläggande för att ge skattemyndigheten och de skattskyldiga bättre tid att förbereda sig för de föreslagna ändringarna. Utskottet har ansett skäl föreligga att senarelägga ikraftträdandet och föreslår att de nya reglerna för reklamtrycksaker skall gälla fr. o. m. den 1 september 1974. När det gäller beloppsgränserna för redovisningsskyldigheten menar utskottet att man för undvikande av komplikationer bör låta bestämmelserna träda i kraft först den 1 januari 1975. Genom en sådan senareläggning ges riksskatteverket möjligheter att ta kontakter och informera de berörda skattskyldiga som tillkommer genom sänkningen av beloppsgränserna.

Propositionen föreslår vidare – det är kanske den väsentligaste nyheten i förslaget – att bestämmelserna om beskattning av mässor och utställningar skall utgå ur förordningen. Upphörandet av förordningen i den delen skall gälla fr. o. m. den 1 juli 1974.

Det har anförts här att reklamskatten är alltför komplicerad och för besvärlig att hantera och att den därför borde avvecklas. Ja, den uppmärksamme läsaren av utskottets betänkande finner att utskottet inte bestrider att framför allt trycksaksområdet erbjuder ytterligt komplicerade problem från beskattningssynpunkt. Men med de förändringar som propositionen har föreslagit och de justeringar som utskottet har vidtagit finns det förutsättningar för att bestämmelserna skall fungera bättre än vad som hittills varit fallet.

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERSSON i Knäred (c):

Herr talman! Man kan säga att det av samtliga yttranden som hittills gjorts här vid behandlingen av denna proposition med åtföljande motioner framgår att entusiasmen inte är överväldigande inom utskottet, inte heller inom utskottsmajoriteten, för denna form av beskattning. Man är i och för sig inte särskilt intresserad av den väldiga flod av reklam som väller ut, en reklamflod som inte bara i mycket stor utsträckning är onödig, utan också i många fall är ovederhäftig. Reklamskatten ger inte heller någon sanering i vad gäller kvaliteten. Snarare är det väl kanske så att genom denna lika belastning råkar kanske den seriösaste reklamen, som ofta är den som har det svagaste ekonomiska underlaget, ut för en försämring av situationen.

Men även jag tillhör utskottsmajoriteten, som tillstyrker propositionen med vissa små justeringar. Vi anser nämligen att det är svårt att slopa en skatt i den ekonomiska situation där vi befinner oss utan att ersätta den med någon annan inkomstkälla, som på ett enklare och rättigare sätt ger minst samma belopp på inkomstsidan, och någon sådan har vi inte kunnat anvisa.

I riksskatteverkets styrelse har jag tillfälle att se hur olika skatter fungerar, att se hur lätt eller svårt det är att utfärda tillämpningsföreskrifter och anvisningar, och det är ingen tvekan om att reklamskatten hör till det svåraste. Annonsskattedelen är en ganska enkel sak, men reklamskattedelen är besvärlig, och det uppstår ständigt nya problem.

Inom utskottsmajoriteten tror vi i alla fall att med de förändringar – dels skärpningar, dels förenklingar, dels också, som när det gäller mässorna, borttagande av skatten – skall det bli litet lättare att handlägga reklamskattens tillämpning. I varje fall menar vi att det ännu är litet för tidigt att döma ut skatt på reklam som en klart olämplig skatteform. Det är kanske möjligt i litet längre perspektiv att komma fram till att det går att utforma både lagstiftningen och dess tillämpning på ett sådant sätt att man dels får in rätt hyggliga inkomster, dels lyckas få skatten att fungera utan alltför mycket administrativt krångel.

Herr talman! Jag vill med dessa ord yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr CLARKSON (m):

Herr talman! I sitt betänkande nr 34 konstaterar skatteutskottet inledningsvis att reklamskatten kommit att framstå som mer kontroversiell än övrig indirekt beskattning. Denna utskottets utsaga kan inte nog understrykas och betonas. Men denna insikt försöker utskottet redan med efterföljande mening förtränga. Man säger att utskottet inte har anledning anta att det skulle stå någon bredare opinion bakom kraven på en fullständig avveckling av reklamskatten. Det finns många goda skäl för att anta motsatsen!

Låt mig få påminna om den breda opinion som var emot införandet av annonsskatten – senare omvandlad till reklamskatt. Samtliga remissinstanser utom två avvisade förslaget om en sådan skatt. Erfarenheterna hittills av skatten har inte gett denna breda opinion några skäl att ändra åsikt. Man behöver bara peka på de lösliga definitionerna och de därav följande tolkningssvårigheter – för alla inblandade parter – samt den stora byråkratiska apparat som denna skattereform tvingat fram. Den föreliggande propositionen hyfsar en del orimligheter, men reklamskatten blir därför inte mindre kontroversiell och oönskad.

Min motion i ämnet berör emellertid reklamskatten som *ett* inslag av *flera* i en enligt min mening orimlig och orättvis särbehandling av olika pressgrupper. Denna orättvisa särbehandling kan enkelt och klart beskrivas i följande uppställning:

	Moms	Reklam- skatt	Pressens lånefond	Distri- butions- bidrag	Produk- tionsstöd	Post- taxor
Dags- press	0 %	6 %	Ja	Ja	Ja	Fördel
Annan press	15 %	10 %	Nej	Nej	Nej	

Det är i denna belysning man skall se min motion med förslag om *samma belastning* för olika presstyper vad det gäller påförandet av mervärde- respektive reklamskatt. Utskottet använder sig vid granskningen av motionens förslag av ett, vad jag skulle vilja kalla, semantiskt trick.

Måndagen den
27 maj 1974

*Skatt på annonser
och reklam*

Mitt förslag utgår inte från tanken att dagspressen skulle ha otillbörligt gynnats genom undantaget från mervärdeskatt, även om det är så utskottet försöker framställa det. Min motion har den motsatta utgångspunkten, nämligen att andra pressgrupper otillbörligt missgynnats, genom att påföras mervärdeskatt.

Detsamma gäller skillnaden i reklamskattehänseende – det är annan press än dagspress som missgynnas.

Undanröjandet av den orättvisa särbehandlingen av vissa presstyper kan således ske på annat sätt än att dagspressen påföres mervärdeskatt och ytterligare 4 procent i reklamskatt!

Från utskottets sida försöker man föra undan tanken på att särbehandlingen kan ha någon verkligt styrande effekt, och olika effekt, på pressgruppernas situation. Verkligheten ger oss andra vittnesbörd. För de vecko- och månadstidningar som tillhör Svenska tidningsutgivareföreningen minskade de sammanlagda upplagorna från första halvåret 1972 till första halvåret 1973 med 2,5 procent. Beträffande annonsvolymen så minskade denna under 1973 för veckopressen med 2 procent – under det att den ökade för dagspressen med 7,5 procent. Utskottet tillåter sig ännu ett "semantiskt trick". Man säger sålunda att populärpressen får ett årligt stöd med 300 000 kronor per publikation. Det är ett orimligt försvar ur flera synpunkter.

Om man först pålägger någon en börda av viss tyngd – därtill större än någon annan har att bära – och därefter lättar något på denna börda så kan denna "lättnad" inte därmed förtjäna innebörden "av ett positivt stöd". Bortsett från dessa språkliga förvandlingskonster, så håller heller inte påståendet sakligt. Den eftergiften på skattebördan gäller för all press – inte bara för populärpress. Dessutom gäller den inte 300 000 kronor per år och publikation. Många tidskrifter har inte annonsintäkter på 3 miljoner kronor. Är annonsintäkten 1 miljon, så är skatteeftergiften endast 100 000 kronor.

Med vad som sagts i min motion, och efter vad som här nu framförts, borde det stå klart att man i skatteavseende inte bör olikabehandla olika pressgrupper. Varje grupp har sin funktion i det totala mediebudet.

Herr talman! Syftet med min motion har varit att utjämna de olikheter som existerar mellan skilda pressformer vad gäller uttag av reklam- respektive mervärdeskatt. Såsom behandlingen har varit i skatteutskottet tjänar jag bäst min motions syften genom att nu yrka bifall till reservationen I vid skatteutskottets betänkande nr 34.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN yttrade: Propositioner ställs först på bifall till eller avslag på reservationen nr 1 av herr Magnusson i Borås m. fl. Om reservationen bifalles har övriga yrkanden förfallit. Om reservationen avslås ställs proposition beträffande utskottets hemställan.

Reservationen nr 1

Propositioner gavs på dels bifall till, dels avslag på reservationen nr 1 av herr Magnusson i Borås m. fl., och förklarades den senare proposi-

tionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 89

Måndagen den
27 maj 1974

*Taxeringsvite,
m. m.*

Den som vill att kammaren avslår den vid skatteutskottets betänkande nr 34 fogade reservationen nr 1 av herr Magnusson i Borås m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit denna reservation.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Borås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	232
Nej	—	68
Avstår	—	1

Utskottets hemställan

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till reservationen nr 2 av herrar Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 34 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till reservationen nr 2 av herrar Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Borås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	252
Nej	—	44
Avstår	—	4

§ 10 Taxeringsvite, m. m.

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 36 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:117 med förslag om ändring i kommunalskatte-lagen (1928:370), m. m. jämte motioner.

I propositionen 1974:117 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av utdrag av statsrådsprotokoll över finansärenden den 29 mars 1974, föreslagit riksdagen att anta vid propositionen fogade förslag till

Nr 89

Måndagen den
27 maj 1974

*Taxeringsvite,
m. m.*

1. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),
2. förordning om ändring i förordningen (1970:172) om begränsning av skatt i vissa fall,
3. lag om ändring i taxeringsförordningen (1956:623),
4. förordning om ändring i förordningen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt,
5. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.

I propositionen hade bl. a. förslagits att maximigränserna för extra avdrag vid inkomsttaxeringen höjdes till 10 000 kronor. I fråga om vite enligt taxeringsförordningen föreslogs att den nuvarande maximigränsen 5 000 kronor skulle slopas och att samtidigt den undre beloppsgränsen 100 kronor skulle justeras uppåt till 500 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna
1974:1788 av herr Gillström m. fl. (s),
1974:1803 av herr Winberg (m) och fru Lindquist (m),
1974:1833 av herr Söderström m. fl. (m) vari hemställts att riksdagen beslutade

1. att behandlingen av punkterna 3 och 4 i propositionen 1974:117 skulle anstå till dess Kungl. Maj:t framlagt förslag rörande ytterligare säkerhetsåtgärder i skatteprocessen, samt

2. att därvid 123 § i det vid propositionen 1974:117 fogade förslaget till lag om ändring i taxeringsförordningen (1956:623) skulle erhålla av motionärerna föreslagen lydelse, innebärande att den övre gränsen för vite skulle sättas till 10 000 kronor och den lägre till 100 kronor,

dels de vid riksdagens början väckta motionerna
1974:155 av herr Hermansson m. fl. (vpk) i motsvarande del,
1974:192 av herrar Hörberg (fp) och Petersson i Röstånga (fp),
1974:956 av herr Nyhage m. fl. (m),
1974:1208 av herr Carlshamre m. fl. (m) vari hemställts att riksdagen beslutade att grundavdraget för ålders- och förtidspensionärer inom folkpensioneringen fr. o. m. 1976 års taxering skulle ökas till 90 procent av basbeloppet för ensam pensionär och för var och en av pensionerade makar till 70 procent av basbeloppet i enlighet med vad i motionen anförts samt

1974:1250 av herr Westberg i Ljusdal (fp).

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

A. med avslag på motionerna 1974:1803 och 1974:1833 och med anledning av propositionen 1974:117 anta de vid propositionen fogade förslagen till

1. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),
2. förordning om ändring i förordningen (1970:172) om begränsning av skatt i vissa fall,

3. lag om ändring i taxeringsförordningen (1956:623) med de tillägg, att ingressen, 116 a § och ikraftträdandebestämmelserna erhöll av utskottet föreslagen lydelse, innebärande att skattetillägg skulle kunna påföras vid utebliven självdeklaration även om den skattskyldige inte delgetts anmaning att deklarerat,

4. förordning om ändring i förordningen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt,

5. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,

B. avslå

1. motionen 1974:155

2. motionen 1974:192

3. motionen 1974:956

4. motionen 1974:1208

5. motionen 1974:1250

6. motionen 1974:1788

i den mån motionerna inte kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anfört.

Reservationer hade avgivits

1. av herr Nilsson i Trobro (m) och fru Troedsson (m) vilka ansett att utskottet under A 3 bort hemställa,

att riksdagen – såvitt avsåg 123 § taxeringsförordningen (1956:623) – med bifall till det i motionen 1974:1833 framställda ändringsyrkandet skulle anta det vid propositionen 1974:117 fogade förslaget med den ändringen, att 123 § erhöll av reservanterna angiven lydelse,

2. av herr Nilsson i Trobro (m) och fru Troedsson (m) vilka ansett att utskottet under B 4 bort hemställa,

att riksdagen med anledning av motionen 1974:1208 begärde förslag till riksdagen om ändrade grundavdrag för ålders- och förtidspensionärer,

3. av herr Hörberg som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanten angiven lydelse.

Herr NILSSON i Trobro (m):

Herr talman! Till skatteutskottets betänkande nr 36, avgivet i anledning av propositionen 117, har moderaterna avlämnat två reservationer. Reservationen 1, vari motionen 1883 av herr Söderström m. fl. åberopas, innebär att vitesföreläggande ej må bestämmas under 100 kronor och ej heller över 10 000 kronor. Jag kommer inte att uppehålla mig vid denna reservation, utan nöjer mig med att yrka bifall till densamma. Fru Troedsson kommer närmare att utveckla motiveringen för motionen.

I reservationen 2 begär vi med hänvisning till innehållet i motionen 1208, avlämnad av herr Carlshamre m. fl., förslag till riksdagen om ändrade grundavdrag för ålders- och förtidspensionärer. Vårt parti har under många år hävdad att folkpensionens grundbelopp skulle vara skattefritt. Även om folkpensionsavgiften nu har slopats fr. o. m. inkomståret 1974 fasthåller vi vid detta krav, inte minst därför att många

folkpensionärer tycker sig vara vid så god vigör att ett arbete befrämjar deras hälsa. Dessutom kan ju inkomsterna av ett arbete dryga ut pensionen, vilket de väl behöver. Under sådana förhållanden är det fullt riktigt att göra folkpensionens grundbelopp avdragsgillt vid beskattningen. Det bör kunna åstadkommas på så sätt att detta belopp får ersätta grundavdraget och underkastas samma regler som dessa, vilket kommer att innebära att grundavdraget för ensamstående folkpensionärer sätts till 90 procent av basbeloppet, som nu är 8 500 kronor, och för var och en av makar som båda har folkpension till 70 procent av basbeloppet.

När det gäller en annan punkt i propositionen vill jag erinra om att det extra avdraget har varit högst 6 000 kronor för den vars skatteförmåga varit väsentligen nedsatt. Nu har finansministern föreslagit att beloppet skall sättas till 10 000 kronor. Även existensminimum, som har varit 8 000 kronor, föreslås bli höjt till 10 000 kronor. Det är ett alldeles utmärkt förslag, som har tillstyrkts av utskottet i dess helhet. Jag vill bara i sammanhanget påminna om att vi så sent som den 27 mars behandlade ett förslag i den riktningen, men det avstyrktes av skatteutskottet och riksdagen; det var endast moderaterna som tillstyrkte det. Men som sagt var är det utmärkt att det har gått på det här sättet.

Pension till makar som båda är pensionärer utgår med ett lägre belopp, än till ensamstående pensionär och detta har tydligen motiverats med att dessa har lägre levnadskostnader per person än ensamstående. Detta innebär ju en form av behovsprövning för gifta pensionärer, och det är, tycker jag, en diskriminering av dessa, då sammanboende som inte är gifta uppbär full pension. Jag är medveten om att lika pension för alla, oberoende av civilstånd, skulle kosta för mycket. En reform av denna innebörd skulle alltså inte gå att genomföra på en gång. Men vi bör i alla fall försöka att på något sätt ge rättvisa för gifta pensionärer. Det är därför min förhoppning att regeringen vill tänka på detta, om man skall lägga fram nya förslag för pensionärerna.

Med det anförda, herr talman, ber jag också att få yrka bifall till reservationen 2.

Herr HÖRBERG (fp):

Herr talman! Gift kvinna, som inte någon gång i sitt liv haft egen inkomst, blir 67 år. Hon har länge sett fram emot denna tidpunkt då hon skall få sin folkpension. Hon har läst och hört att den skall vara skattefri om man inte samtidigt har annan inkomst över visst belopp. Hon tror sig därför veta att hon skall få i sin hand 500–600 kronor den 15:e varje månad och gläder sig åt detta.

Men hennes make, som redan är folkpensionär, har dessutom en mindre tjänstepension från sin tidigare arbetsplats. Denna tjänstepension är just så stor att maken inte beviljas det extra avdrag för låg skatteförmåga, som skulle ha givit henne en skattefri folkpension! Maka som är folkpensionär blir således sambeskattad med maken trots att vi sedan flera år i princip har individuell beskattning av fysiska personer.

1972 års skatteutredning har kommit med ett dellösningsförslag genom ett särskilt avdrag med 500 kronor. Denna förbättring räcker inte!

Måndagen den
27 maj 1974

Taxeringsvite,
m. m.

Skatteutskottet har nöjt sig med att konstatera att ”frågan uppmärksammats i positiv riktning” av 1972 års skatteutredning.

Det hade varit riktigare att skatteutskottet uttalat att utskottet förutsätter att 1972 års skatteutredning försöker finna en tillfredsställande lösning så att folkpensionärer kan beskattas individuellt. Dagens orimliga sambeskattningslösning av folkpensionär bör snarast undanröjas!

Med det sagda ber jag att få yrka bifall till reservation nr 3, som baserar sig på motioner från folkpartiet och vpk.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! Riksdagen har genom tidigare beslut visat att den stöder synsättet att varje individ skall betraktas som självständig i beskattningshänseende. Den skattereform som innebar att makar skall särtaxeras förde med sig en försämring för vissa grupper gifta, samtidigt som en rättvisa uppnåddes mellan gifta och ensamstående som tidigare ansetts missgynnade. Trots försämringen för en del accepterade vpk, liksom de flesta andra partierna, reformen och menade att det var ett steg i rätt riktning.

En självklar konsekvens borde dock ha varit att man genomfört individuell förmån också för pensionärer. Det gjorde man inte, men riksdagen har vid ett flertal tillfällen behandlat frågan om lika pensionsförmån oavsett civilstånd, och så sent som förra året begärdes en allsidig utredning hos regeringen. Något resultat föreligger ännu inte, och detta motiveras, såvitt jag vet, i huvudsak med statsfinansiella skäl.

Om man inte anser sig klara en höjning av pensionen för gifta, så borde man åtminstone som en dellösning låta dem vara jämställda med ensamstående i beskattningshänseende. Så är inte fallet nu. Högsta belopp i statligt taxerad inkomst som en ensamstående pensionär får ha utan att skatta är 9 400 kronor. Detta är beräknat på ett basbelopp av 8 100 kronor. Därutöver blir det beskattningsbar inkomst. För ett gift pensionärspar är motsvarande siffra 14 700 kronor eller för vardera maken 7 350 kronor. Skillnaden mellan gift och ogift pensionär blir 2 050 kronor. Den ensamstående har alltså ett högre skattefritt belopp än vardera maken på grund av bättre pensionsförmån. Slutsatsen blir: lägre pension per person för makar än för ensamstående – högre skatt per person för makar än för ensamstående.

Vpk har i motion nr 155 föreslagit att riksdagen uttalar sig för skattemässig likställdhet mellan ensamstående och gifta pensionärer. Detta kan uppnås om makarna särtaxeras, varvid deras inkomster behandlas helt separat. Skatt skulle inte utgå om vardera maken har en sidoinkomst som tillsammans med folkpensionen och pensionstillskott inte överstiger vad en ensamstående pensionär har rätt att uppbära i total skattefri inkomst. I båda fallen blir den totala skattefria inkomsten densamma. För närvarande kan en pensionär som endast uppbär folkpension och pensionstillskott inte beviljas extra avdrag om maken har hög inkomst. En följd av särtaxeringsprincipen skulle bli att även denna kategori av pensionärer kom i åtnjutande av extra avdrag. De nämnda skattelättnaderna kan uppnås om alla pensionärer, oberoende av civil-

stånd, erhåller extra avdrag enligt de regler som i dag gäller för ensamstående pensionärer.

En sådan här reform upphäver inte behovet av en höjd gräns för inkomstprövningen, som också tas upp i motionen 155. Det är dock fråga om att åstadkomma en välgörande standardhöjning för landets folkpensionärer.

I reservationen 3 av herr Hörberg behandlas frågan. Reservanten går visserligen inte lika långt som de motionärer som står bakom motionen 155, men då skillnaden är liten avstår jag från att yrka bifall till motionen här i kammaren och yrkar i stället, herr talman, bifall till reservationen 3 vid utskottsbetänkandet.

Fru TROEDSSON (m):

Herr talman! Skattemyndigheterna är naturligtvis beroende av att det finns effektiva sanktioner mot de skattskyldiga som inte avlämnar sina deklARATIONER eller kontrolluppgifter, och här kan vitet många gånger vara ett lämpligt påtryckningsmedel. I propositionen 117 säger departementschefen att införandet av förseningsavgift och skattetillägg vid sidan av vitet medfört ett ökat tryck på de skattskyldiga att fullgöra sin deklARATIONSSKYLDIGHET, men fortfarande är det många bolag som underlåter att deklarerera. Endast ett kännbart vite kan här väntas ge resultat, anför departementschefen. Det högsta gällande vitesbeloppet, 5 000 kronor, har emellertid visat sig för lågt för att ge åsyftad effekt. Departementschefen föreslår därför att någon maximigräns inte skall fastställas och att vite skall kunna sättas till ett så högt belopp att vad den uppgiftsskyldige riskerar för sin underlåtenhet överstiger vad han eller annan kan vinna i undanhållen skatt.

Departementschefen anför vidare att det får ankomma på utredningen om säkerhetsåtgärder i skatteprocessen att göra en översyn av vitesreglerna i en rad författningar på skatte- och avgiftsområdet. Men resultatet av den här översynen kan inte väntas föreligga så snart att ändringarna bör anstå i avvaktan härpå.

Departementschefen säger också att det får ankomma på riksskatteverket att utfärda anvisningar för att få till stånd enhetliga normer för åsättande av vite, något som det finns all anledning att hälsa med tillfredsställelse.

Herr Nilsson i Trobro och jag har emellertid inte kunnat acceptera att gränsen för det vitesbelopp som kan åsättas helt slopas. Det måste, menar vi, inte minst ur rättssäkerhetssynpunkt vara viktigt att en sådan maximigräns alltjämt finns. Vi anser att föreläggande av ett ur objektiv synpunkt kanske orimligt högt vite kan – även om vitet sedermera inte skulle utdömas – föranleda sådan osäkerhet om rättsläget att inte ens möjligheten av detta bör accepteras.

I avvaktan på den översyn av vitesreglerna som utredningen om säkerhetsåtgärder i skatteprocessen skall göra har vi i reservationen 1 yrkat på att maximibeloppet fördubblas till 10 000 kronor. Det skulle ungefär motsvara penningvärdeförändringen sedan 1956, då det här beloppet fastställdes.

Jag vill också, herr talman, något upphålla mig vid den undre

Måndagen den
27 maj 1974

Taxeringsvite,
m. m.

vitesgränsen som nu är 100 kronor men som föreslås bli höjd till 500 kronor. Någon motivering för den föreslagna höjningen finns inte i propositionen. Det torde vara sällan som ett vite sättes till under 500 kronor. Däremot kan det förekomma relativt ofta att länskattevärdet visserligen finner det uppenbart att vite skall utdömas men jämkar beloppet till en lägre summa. Vid den länskattevärdet som jag bäst känner till har man i år haft ett par ärenden, där de förelagda vitena varit relativt låga, det ena 500 och det andra 800 kronor, och i båda fallen jämkades beloppet till 300 kronor.

Om minimibeloppet nu höjs till 500 kronor kan det medföra att vite kommer att utdömas med belopp som framstår som orimligt högt med tanke på vederbörandes ekonomi eller med hänsyn till förseelsens art eller grad. Likaså torde det kunna leda till att länskattevärdet visserligen i och för sig finner det befogat att utdöma vite men inte med så högt belopp som 500 kronor och därför helt enkelt underlåter att utdöma något vite över huvud taget – och i så fall skulle den skattskyldige komma för lindrigt undan.

Dessa olägenheter – alltså för den skattskyldige att han kan få betala ett för högt vite och för myndigheterna att man får mindre möjligheter att utdöma vite – skulle kunna undvikas om det lägre beloppet fick kvarstå oförändrat vid 100 kronor, vilket vi har yrkat i vår reservation.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till reservationen 1. Med den motivering som herr Nilsson i Trobro har anförat vill jag också yrka bifall till reservationen 2.

Herr KRISTENSON (s):

Herr talman! Till skatteutskottets förevarande betänkande har fogats tre reservationer. I de båda första har yrkats en begränsad ändring av taxeringsvitena respektive ändrade grundavdrag för ålders- och förtidspensionärerna. Det borde kanske ha räckt med att bemöta dessa båda reservationer, men jag vill också ta upp ett par andra frågor.

I reservationen 1 om vite enligt taxeringsförordningen vill moderaterna inte genomföra den förändring som föreslås i propositionen och som utskottsmajoriteten har tillstyrkt. Enligt förslaget skall den nuvarande maximeringen till ett högsta vitesbelopp på 5 000 kronor försvinna, och någon högsta beloppgräns skall inte fastställas. Även den undre gränsen föreslås ändrad, nämligen från 100 till 500 kronor. Reservanternas förslag betyder att den lägre gränsen, alltså 100 kronor, bibehålls samt att den högre inte får överstiga 10 000 kronor. Då vill jag erinra om att när riksdagen 1956 fastställde den övre gränsen till 5 000 kronor fanns det också förslag om att i stället ha 10 000 kronor som övre gräns. Då stannade emellertid departementschefen – förmodligen av kompromisskäl – för att föreslå 5 000 kronor. Nu säger reservanterna att med tanke på penningvärdeförsämringen kan de godta att den gränsen nu sätts till 10 000 kronor. Men egentligen skulle reservanternas resonemang leda fram till att gränsen sätts vid 20 000 kronor, eftersom tanken 1956 egentligen var att gränsen skulle sättas till 10 000 kronor.

Motiveringen till moderaternas reservation är resonemanget i motiotionen 1833, att det skulle föreligga risk för dubbelbestrafning därigenom

att det utöver vitet också kan utgå förseningsavgift och skattetillägg vid skönstaxering. Men det blir ingen sådan dubbelbestraffning om den begärda deklARATIONEN eller annan liknande handling kommer myndigheten till handa inom föreskriven tid. Då utdöms inget vite, och då blir det sålunda inte heller någon dubbelbestraffning. Det blir det endast om inte handlingen kommer myndigheten till handa i tid.

I motionen framförs också vissa farhågor ur rättssäkerhetssynpunkt för den skattskyldige vid slopande av maximigränsen. Utskottet har en viss förståelse för detta. Men samtidigt måste skattemyndigheterna för att andra skattskyldiga, som också har krav på rättssäkerhet, skall få denna tillgodosedd se till att vissa skattskyldiga inte kan undgå beskattning. Då är vitet ett effektivt påtryckningsmedel. Det är nämligen mot bakgrund av skattskyldiga vilkas ekonomiska situation är sådan att mycket höga vitesbelopp fastställs som förslaget tillkommit. Det är inte riktat mot skattskyldiga som bara har begränsade ekonomiska tillgångar.

Den andra moderatreservationen upptar förslag om ändrade grundavdrag för ålders- eller förtidspensionärer. Förslaget avser, som vi hörde tidigare, att grundavdraget skall vara 90 procent av basbeloppet för ensamstående pensionär och 70 procent för vardera av de pensionerade makarna. I utskottet har vi kort och gott konstaterat att om reservanternas förslag genomförs utan att kompletteras med ändrade regler – och det har vi inte hört ett enda förslag om – leder detta till höjd beskattning för pensionärer med låga inkomster. Det är de pensionärerna som i dag är helt skattebefriade. Det blir endast pensionärer med mycket goda inkomster som får fördelar av moderatförslaget.

I propositionen föreslås att det nu gällande högsta beloppet för extra avdrag på 6 000 kronor höjs till 10 000 kronor. I existensminimifallen gäller ett högsta belopp på 8 000 kronor med tillägg på 2 000 för varje oförsörjt barn. Departementschefen föreslår att detta belopp höjs till 10 000 kronor i båda fallen och att tillägget för oförsörjda barn blir 2 500 kronor. Detta förslag hälsar vi i utskottet med mycket stor tillfredsställelse, och vi har också enhälligt tillstyrkt detsamma.

Reservationen 3 av herr Hörberg är avgiven med anledning av motionen 155 av herr Hermansson m. fl. och motionen 192 av herr Hörberg och herr Petersson i Röstånga. Förslaget gäller att genomföra sådana förändringar, enligt 50 § 2 mom. kommunalskattelagen, att gifta pensionärer beskattas som ensamstående pensionärer. Enligt gällande regler beskattas pensionärer individuellt precis som människor i aktiv ålder. Men vid fastställande av det extra avdraget görs dock en sammanläggning av makarnas gemensamma inkomster, vilket kan leda till att den av makarna som har folkpensionen som enda inkomst ej erhåller något extra avdrag. Nu har både herr Hörberg och herr Olsson i Stockholm sagt att man även i detta sammanhang bör genomföra en individuell beskattning. Låt mig då bara påminna om att vi har en individuell beskattning med sammanläggning av inkomsten enbart för fastställande av extra ortsavdrag.

När det gäller människor i aktiv ålder och den ena av makarna saknat förvärvsinkomst men sedan skaffar sig sådan mister den andra maken det reduktionsbelopp på 1 800 kronor som man nu har rätt till. Detta belopp

minskas med 40 procent. Det är inte riktigt rätt att säga att pensionärerna nu beskattas efter andra regler än de som gäller människor i aktiv förvärvsålder. Detta förhållande har uppmärksammats av 1972 års skatteutredning, och denna kommer att i ett betänkande avge förslag. Innehållet i det förslaget skall jag, som medlem i utredningen, inte förutskicka, utan utredningen skall naturligtvis efter vederbörligt beaktande av alla skäl som kan framkomma avge ett förslag.

Kammaren bör ändå vid behandlingen av detta betänkande uppmärksamma att utskottet har utnyttjat sin initiativrätt genom att föreslå en förändring i taxeringsförordningens 116 a §. Den nu gällande lydelsen innebär att skattskyldig som ej nås av anmaning att avlämna självdeklaration vid skönstaxering ej kan påföras skattetillägg. Nu föreslår utskottet att skattetillägg skall utgå även om anmaning av olika anledningar ej nått den skattskyldige. I likhet med vad som nu gäller skall skattetillägget kunna undanröjas eller nedsättas om deklarationen inom viss angiven tid inkommer till taxeringsmyndigheten. Vi tycker enhälligt inom utskottet att detta är en klar förbättring i förhållande till nu gällande ordning, enär vissa skattskyldiga har kunnat undandra sig skattetillägg genom att inte avlämna en självdeklaration utan blivit skönstaxerade.

I motionen 1788 föreslås obligatorisk skyldighet för banker att till taxeringsmyndigheterna lämna uppgift om ränteinkomster på bankkonton. Utskottet uttalar sin stora sympati för motionens syfte, men då det finns många olösta frågor av praktisk och kontrollteknisk natur yrkar utskottet avslag på motionen. Utskottet utgår dock från att frågan uppmärksammas vid den pågående översynen av taxering i första instans. Med de datasystem och andra former för kontroll som nu håller på att utvecklas tror vi att det kan finnas tekniska möjligheter att till taxeringsmyndigheterna även få in kontrolluppgift på storleken av ränteinkomsterna på bankkonton eller i penninginrättningar över huvud taget för de olika skattskyldiga.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till vad utskottet hemställt.

Fru TROEDSSON (m):

Herr talman! Herr Kristenson och jag är helt överens om att vitet är effektivt när det gäller att få fram deklARATIONER och andra uppgifter som eljest inte kommer in i tid, och vi är också överens om att man skall utnyttja det. Vi är vidare ense om att det kan finnas skäl att höja taket för det högsta vitesbelopp som kan utdömas. Herr Kristenson säger att taket i så fall skulle sättas till 20 000 kronor därför att man vid dess tillkomst diskuterat att sätta det till 10 000 kronor. Det finns i och för sig en motion, där herr Winberg har föreslagit att taket skall sättas till 25 000 kronor. Det väsentliga – det som vi velat peka på med vår reservation – är emellertid angelägenheten av att sätta ett tak för vitet och inte ha obegränsad höjd. Motivet till det är just rättssäkerheten.

Inte minst det initiativ som utskottet har tagit – som gör att man kan ta ut skattetillägg också för de bolag som inte löser ut anmaningar att deklarerera – skulle vara ägnat att förbättra möjligheterna att få in deklARATIONER. Vad jag sade i mitt anförande var att man skulle avvakta en

eventuell ytterligare höjning av taket till dess utredningen om säkerhetsåtgärder i skatteprocessen är klar.

Herr Kristenson sade ingenting om förslaget att höja vitet till 500 kronor. Jag pekade dock på två olägenheter med en sådan höjning: den skulle innebära antingen att många skattskyldiga skulle få betala ett vite som kan te sig orimligt högt eller också att myndigheterna skulle anse att det i och för sig är befogat att utdöma vite men underlåter att göra det därför att de tycker att 500 kronor är för mycket. Herr Kristenson lade inte fram någon som helst synpunkt på vad man skall göra i de här fallen. Tycker herr Kristenson att det är tillfredsställande att sätta ett lägsta belopp för vite, som många gånger kan te sig orimligt högt?

Herr HÖRBERG (fp):

Herr talman! Herr Kristenson berörde med några ord reservationen 3 beträffande folkpensionerade makars beskattning. Det är alldeles riktigt som herr Kristenson sade att det här inte formellt rör sig om sambeskattnig, men sättet att beräkna extraavdraget — där man alltså tar hänsyn till den andre makens inkomstförhållanden — ger samma resultat som om makarna var sambeskattade. Det är omöjligt att förklara denna skillnad för berörda makar. De fattar det såsom en sambeskattnig.

Skillnaden mellan utskottsmajoritetens ställningstagande och mitt ställningstagande i reservationen 3 är den att utskottsmajoriteten har konstaterat att skatteutredningen uppmärksammat problemet medan jag velat ha utskottets uttalande till en viljeyttring, där utskottet kräver att man finner en tillfredsställande lösning på detta problem.

Herr NILSSON i Trobro (m):

Herr talman! Herr Kristenson nämnde att man i skatteutskottet hade avisat den motion som jag har åberopat här. Detta är alldeles riktigt; det har man gjort. Man säger där att det därigenom inte skulle bli någon ändring i avdrag för de lägre inkomsttagarna-pensionärerna, utan att bara de högre inkomsttagarna-pensionärerna, skulle få någon lindring.

Nu är det emellertid på det sättet, att vi har begärt ett förslag till riksdagen om ändrade grundavdrag för ålders- och förtidspensionärer, och vi menar att i det förslaget bör ingå regler som gör det möjligt även för de lägre inkomsttagarna-pensionärerna att göra avdrag vid beskattningen.

Herr KRISTENSON (s):

Herr talman! Till fru Troedsson vill jag bara säga att anledningen till att jag inte berörde förslaget att sätta den lägsta vitesbeloppsgränsen vid 500 kronor helt enkelt var den att jag anser att vitesinstitutet i första hand skall användas mot sådana inkomsttagare som man skäligen kan misstänka för att ha stora inkomstbelopp som inte deklarerats till följd av att ingen deklaration avlämnas.

Den förändring vi nu har genomfört i taxeringsförordningens 116 a §, innebärande att skattetillägg skall utgå, tror jag dock är tillräcklig för de lägre inkomsttagarna. Därmed kan den lägsta vitesgränsen utan vidare

höjas från 100 till 500 kronor. Detta var anledningen till att jag inte berörde den frågan.

Nr 89

Måndagen den
27 maj 1974

Taxeringsvite,
m. m.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna A 1 och A 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten A 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Nilsson i Trobro och fru Troedsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nilsson i Trobro begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 36 punkten A 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Nilsson i Trobro och fru Troedsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nilsson i Trobro begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	257
Nej	—	47
Avstår	—	1

Punkterna A 4 och A 5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkterna B 1 och B 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, dels utskottets hemställan med godkännande av den i reservationen nr 3 av herr Hörberg anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Olsson i Stockholm begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 36 punkterna B 1 och B 2 med godkännande av utskottets motivering röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med godkännande av den i reservationen nr 3 av herr Hörberg anförda motiveringen.

Måndagen den
27 maj 1974

*Kapitalbeskatt-
ningen av familje-
företag, m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Olsson i Stockholm begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	262
Nej	—	42
Avstår	—	1

Punkten B 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten B 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Nilsson i Trobro och fru Troedsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nilsson i Trobro begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 36 punkten B 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Nilsson i Trobro och fru Troedsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nilsson i Trobro begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	254
Nej	—	47

Punkterna B 5 och B 6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 11 Kapitalbeskattningen av familjeföretag, m. m.

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 38 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:98 med förslag till förordning om ändring i förordningen (1947:577) om statlig förmögenhetsskatt, m. m. jämte motioner.

I propositionen 1974:98 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av utdrag av statsrådsprotokoll över finansärenden den 5 april 1974, föreslagit riksdagen att anta vid propositionen följande förslag till

1. förordning om ändring i förordningen (1947:577) om statlig förmögenhetsskatt,

2. förordning om ändring i förordningen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt,

Måndagen den
27 maj 1974

Kapitalbeskattningen av familjeföretag, m. m.

3. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),
4. förordning om ändring i förordningen (1947:576) om statlig inkomstskatt,
5. lag om ändring i taxeringsförordningen (1956:623),
6. förordning om ändring i vägtrafikskatteförordningen (1973:601),
7. förordning om ändring i förordningen (1960:603) om bidrag till vissa handikappade ägare av motorfordon,
8. förordning om upphävande av förordningen (1970:171) om beräkning i vissa fall av beskattningsbar förmögenhet som är att hänföra till företag,
9. förordning om ändring i tullförordningen (1973:979).

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås att de år 1970 beslutade provisoriska reglerna om lättnader i kapitalbeskattningen för mindre och medelstora företag slopas och ersätts med nya värderingsregler i fråga om vissa tillgångar nedlagda i företag. Förslaget innebär i princip att lager och inventarier vid förmögenhets- och arvsbeskattningen får tas upp till det värde som kunnat godtas vid inkomstbeskattningen. Vidare föreslås att medel insatta på skogskonto eller avsatta i s. k. eldsvåde- eller fartygsfonder får redovisas med till hälften jämkade belopp. Skattepliktsgränserna vid förmögenhetsbeskattningen föreslås uppräknade till 200 000 kronor för fysiska personer och 15 000 kronor för vissa juridiska personer.

De för förmögenhets-, arvs- och gåvobeskattningen gemensamma kapitaliseringstabellerna föreslås ersatta av förenklade tabeller, konstruerade med utgångspunkt i mera aktuella prognoser beträffande dödlighetsutvecklingen.

I syfte att hindra skatteflykt föreslås ett par smärre justeringar av gåvobeskattningen.

Slutligen föreslås att kungahusets skatte- och tullförmåner slopas.

De nya reglerna föreslås träda i kraft omedelbart och skall i fråga om förmögenhetsskatten tillämpas första gången vid 1975 års taxering. I fråga om kungahuset avses de nya arvsskatte- och gåvobeskattningsreglerna tillämpas omedelbart under det att inkomst- och förmögenhetsskatte- och gåvobeskattningsreglerna tillämpas fr. o. m. 1976 års taxering. Övriga skatte- och tullförmåner avskaffas fr. o. m. den 1 januari 1975.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1974:1835 av fru Troedsson m. fl. (m),

1974:1837 av herr Bergqvist (s) vari hemställdes

1. att den nuvarande skattepliktsgränsen på 150 000 kronor vid förmögenhetsbeskattning skulle behållas oförändrad för fysisk person, oskift dödsbo, utländskt bolag och sådan familjestiftelse som nämnts i

Måndagen den
27 maj 1974

*Kapitalbeskatt-
ningen av familje-
företag, m. m.*

10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, samt

2. att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde ytterligare utredning om möjligheterna att i förmögenhetsbeskattningen få med det mer värdefulla privata inre lösöret,

1974:1838 av herr Bohman m. fl. (m) vari hemstälts att riksdagen skulle avslå de i propositionen 1974:98 framlagda förslagen rörande förändringar i skatte- och tullreglerna för kungahusets medlemmar,

1974:1839 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemstälts att riksdagen beslutade

1. avslå förslaget i förordningen (1947:577) om statlig förmögenhets-skatt 10 § om höjning av skattepliktsgränserna vid förmögenhetsbeskattning till 200 000 kronor för fysiska personer och 15 000 kronor för juridiska personer, och att sagda paragraf skulle bibehållas i sin nuvarande lydelse, samt

2. att punkten a i 7 § i förslaget till förordning om ändring i förordningen (1947:576) om statlig inkomstskatt – enligt vilken medlem av kungahuset befriades från skatt för anslag som staten anvisat – skulle utgå,

1974:1840 av herr Hovhammar m. fl. (m, c, fp) vari hemstälts

1. att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning för att klarlägga effekterna av 1970 års provisoriska regler,

2. att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om skyndsamma åtgärder för att anpassa familjeföretagens arvs- och förmögenhetsskatt till en lägre nivå,

1974:1841 av herr Löfgren m. fl. (fp) vari hemstälts att riksdagen beslutade

1. att avdrag enligt bestämmelserna i förordningen (1970:171) om beräkning i vissa fall av beskattningsbar förmögenhet som var att hänföra till företag även framdeles skulle få ske i de fall den skattskyldige så begärde, och att detta avdrag skulle ske med utgångspunkt i de i tidigare gällande lagstiftning tillämpade förmögenhetsvärderingsprinciperna,

2. att de i propositionen föreslagna värderingsprinciperna även skulle tillämpas vid beräkning av gåvoskatt samt

3. att företagsskatteberedningen gavs i uppdrag att framlägga ett samlat förslag rörande lättnader i beskattningen av familjeföretag,

1974:1842 av herr Nordgren m. fl. (m) vari hemstälts att riksdagen beslutade

1. att nu gällande regler för värdering av företagsförmögenhet tills vidare skulle få tillämpas parallellt med de nya,

2. att de nya värderingsreglerna skulle gälla även vid gåvobeskattningen,

3. att för jordbruksfastighet en reducering av förmögenhetsvärdet motsvarande 10 procent av taxeringsvärdet skulle medges,

4. att hos Kungl. Maj:t hemställa om förslag till sådana justeringar av förmögenhetsskatteskalen så att 1975 års fastighetstaxering ej ledde till en skärpning av förmögenhetsbeskattningen,

1974:1843 av herr Åsling (c) vari hemställdes att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1974:98 beslutade

1. att förordningen om statlig förmögenhetsskatt (1947:577) 11 §, 1 mom. skulle ha av motionären föreslagen lydelse, innebärande en lättning i skatteskalorna för förmögenhetsskatten så till vida att 1 %-skiktet breddades från sin nuvarande högsta gräns 250 000 kronor till 300 000 kronor,

2. att de i propositionen föreslagna värderingsreglerna för lager och inventarier i rörelse och jordbruksfastighet skulle tillämpas såväl vid arvs- och förmögenhetsbeskattningen som vid gåvobeskattningen samt

3. att hos Kungl. Maj:t anhålla om tilläggsdirektiv till företagsskatteberedningen beträffande ändrade regler för beskattningen av familjeföretag i syfte att underlätta generationsskiftena i sådana företag i enlighet med vad som anförts i motionen,

dels de vid riksdagens början väckta motionerna

1974:13 av herr Helén m. fl. (fp) såvitt nu var i fråga,

1974:190 av herr Helén m. fl. (fp) vari bl. a. hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde

A. att företagsskatteberedningen gavs i uppdrag att

1. lägga fram förslag om åtgärder för att underlätta generationsväxlingarna i mindre och medelstora företag,

2. lägga fram förslag om åtgärder för att underlätta för anställda att bli del- eller ensamägare i sådana företag,

3. se över reglerna för värdering av aktier i familjeföretag vid förmögenhetsbeskattning,

B. att förslag om lättnader i kapitalbeskattningen, byggt på en uppdelning av det beskattningsbara kapitalet i en s. k. aktiv och passiv del, förelades riksdagen,

1974:193 av herr Nilsson i Agnäs m. fl. (m),

1974:939 av herr Bohman m. fl. (m) vari bl. a. hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till sådana ändringar i nuvarande skattelagstiftning gällande mindre och medelstora företag att generationsväxlingarna underlättades,

1974:948 av herr Magnusson i Borås (m) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att förslag till omedelbara och omfattande sänkningar av kapitalskatterna för framför allt substansvärderade familjeföretag förelades vårriksdagen,

1974:961 av fru Troedsson (m),

Måndagen den
27 maj 1974

*Kapitalbeskatt-
ningen av familje-
företag, m. m.*

1974:1201 av herr Adolfsson m. fl. (m) vari hemställt att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om översyn av värderingsreglerna för fåmansbolagens förmögenhetsbeskattning, syftande till att mer realistiska värden, grundade på företagens avkastning, lades till grund för beskattning,

1974:1215 av herr Fälldin m. fl. (c) vari hemställt att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till en skyndsam omläggning av kapitalbeskattningen, i syfte att underlätta generationsskiftena inom familjeföretagen i enlighet med vad som anförts i motionen,

1974:1245 av fru Sundberg m. fl. (m) samt

1974:1248 av herr Träff m. fl. (m, c, fp) vari hemställt att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om skyndsamma åtgärder för att anpassa den diskriminerande arvs- och förmögenhetsskatten på familjeföretag till en lägre, genomsnittlig europeisk nivå.

Utskottet hemställde

A. att riksdagen med anledning av propositionen 1974:98 och motionen 1974:1843 samt med avslag på motionerna 1974:961, 1974:1835, 1974:1837 såvitt avsåg skattepliktsgränserna vid förmögenhetsbeskattningen, 1974:1838 och 1974:1839 skulle anta de vid propositionen fogade förslaget till

1. förordning om ändring i förordningen (1947:577) om statlig förmögenhetsskatt med de ändringar att 5 § och 11 § 1 mom. erhöll av utskottet föreslagen lydelse, innebärande

dels beträffande den statliga förmögenhetsbeskattningen att den övre gränsen i det lägsta skiktet i skatteskalen höjdes till 275 000 kronor,

dels viss jämkning av redaktionell natur i vad avsåg garantiavsättningar samt till följd av att de i propositionen föreslagna ändringarna i övergångsbestämmelserna till tullförordningen skulle utgå,

2. förordning om ändring i förordningen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt med de tillägg, att ingressen, 22 § 1 mom. och 43 § erhöll av utskottet föreslagen lydelse, innebärande att lager – oavsett om tillgångarna utgjorde fast eller lös egendom – kunde behandlas efter enhetliga regler,

3. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),

4. förordning om ändring i förordningen (1947:576) om statlig inkomstskatt,

5. lag om ändring i taxeringsförordningen (1956:623),

6. förordning om ändring i vägtrafikskatteförordningen (1973:601),

7. förordning om ändring i förordningen (1960:603) om bidrag till vissa handikappade ägare av motorfordon,

8. förordning om upphävande av förordningen (1970:171) om beräkning i vissa fall av beskattningsbar förmögenhet som var att hänföra till företag,

9. förordning om ändring i tullförordningen (1973:979) med den ändringen att den i propositionen föreslagna nya lydelsen av övergångsbestämmelserna till förordningen skulle utgå,

B. att riksdagen med anledning av motionerna 1974:1841, 1974:1842 och 1974:1843 hos Kungl. Maj:t begärde förslag till 1974 års höstriksdag i syfte att låta de i propositionen 1974:98 föreslagna lättnaderna i kapitalbeskattningen för förmögenhet i familjeföretag omfatta även beskattningen av gåva av företag,

C. att riksdagen med bifall till motionerna 1974:1841 och 1974:1843 i vad de avsåg tilläggsdirektiv till företagsskatteberedningen (Fi 1970:77) samt med anledning av motionerna 1974:190, 1974:939, 1974:948, 1974:1201, 1974:1215, 1974:1248, 1974:1840 och 1974:1842 hos Kungl. Maj:t begärde att företagsskatteberedningen fick tilläggsdirektiv att i sitt större sammanhang utreda möjligheterna till ändringar i kapitalbeskattningen i syfte att underlätta små och medelstora företags problem med avseende på kapitalbeskattningen i samband med generationsväxlingar i företagen,

D. att riksdagen skulle avslå följande motioner i den mån de icke tillgodosetts genom vad utskottet i betänkandet anfört och hemställt, nämligen

1. motionen 1974:13
2. motionen 1974:190
3. motionen 1974:193
4. motionen 1974:939
5. motionen 1974:948
6. motionen 1974:1108
7. motionen 1974:1201
8. motionen 1974:1215
9. motionen 1974:1245
10. motionen 1974:1248
11. motionen 1974:1837 såvitt avsåg lösöre vid förmögenhetsbeskattningen
12. motionen 1974:1840
13. motionen 1974:1841
14. motionen 1974:1842
15. motionen 1974:1843.

Reservation hade avgivits av herr Magnusson i Borås (m) och fru Troedsson (m) som ansett att utskottet under punkten A bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionen 1974:1838 skulle avslå Kungl. Maj:ts proposition 1974:98 såvitt avsåg ändrade regler för kungahusets skatte- och tullförmåner.

Till betänkandet hade fogats särskilda yttranden

1. av herr Magnusson i Borås (m) och fru Troedsson (m),
2. av herr Hörberg (fp) samt
3. av herr Hörberg (fp).

Måndagen den
27 maj 1974

*Kapitalbeskatt-
ningen av familje-
företag, m. m.*

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Vi har en mycket hård beskattning i vårt land, och det torde t. o. m. för finansministern stå klart att den drabbar stora delar av näringslivet på ett sätt som icke är förenligt med upprätthållandet av en säker och full sysselsättning. Ingen torde nu kunna förneka att den hårda kapitalbeskattningen menligt inverkat på vårt kostnadsläge och bidragit till att öka arbetslösheten.

I särskilt hög grad har de s. k. familjeföretagen drabbats genom erläggande av den höga förmögenhetsskatten. När de i företagen hårt bundna tillgångarna i form av fastigheter, maskiner, varulager, fordringar m. m. är föremål för en hård beskattning bara på grund av sin blotta existens tvingas inte sällan företagaren till för stora kontanta uttag ur sin rörelse för att med de nuvarande höga marginalsatserna kunna betala den inkomstskatt och det belopp som erfordras för att erlagga förmögenhetsskatten. Denna är ju inte avdragsgill.

Vidare uppstår stora svårigheter vid generationsväxlingar. Det stora problemet för denna typ av företagsamhet är ju att tillgångarna i sin helhet ligger hårt bundna i fasta värden i företaget. Hela förmögenheten utgör nämligen riskkapital. Därför finns det inga möjligheter att få fram kontanter till skatterna. Det är här vi har skillnaden mellan ägande i kontanter och aktier i börsnoterade bolag, där viss del av förmögenheten kan lösgröras till likvida medel.

För de flesta torde det väl nu stå klart att familjeföretagsformen är av stor betydelse för vårt land. Den är lika nödvändig för såväl jordbruk, skogsbruk, handel och fabrikation som för serviceverksamheten. Det är inom denna företagsform som vi under tidernas lopp haft den stora nybildningsverksamheten. Det är här som nya uppfinningar i allmänhet har exploaterats. Det är här som vi har ursprunget till våra stora världsföretag. För nationen är det därför ett livsvillkor att denna företagsform kan fortleva.

Nu ser det emellertid mörkt ut för familjeföretagarna. Under den senare tiden har ett mycket stort antal sådana företag försvunnit, antingen genom att de har tvingats till nedläggelse eller försålts till utländska företag eller till stora svenska företag. Detta har medfört en onödig osäkerhet för de anställda och risk för friställning. Det har även inneburit en stor kapitalförstöring. Det är därför som vi moderater så kraftigt reagerat mot de rådande förhållandena. Det kan inte vara riktigt att tvinga fram så stora förmögenhetsskatter att företagen icke orkar betala. Det kan inte heller vara rimligt att framtvunga en så hög arvsskatt vid generationsväxlingar att företaget därför måste upplösas.

Om ett familjeföretags tillgångar uppgår till 1 miljon kronor blir den arvsskatt som skall betalas över 400 000 kronor, om det är ett barn som ärver, över 600 000 kronor om det är syskonbarn som ärver. Det torde stå klart för de flesta att ett sådant företag inte gärna kan ha möjlighet att överleva.

Grunden till den höga beskattningen ligger bl. a. däri att företagens bundna tillgångar värderas för högt, och därvid skapas underlag för en för hög förmögenhets- och arvsskatt. Rättelse borde kunna ske antingen genom reducering av värderingen, uppskov med betalning, sänkning av

skatterna eller en kombination av dessa ting. Uppskovet kan låta enkelt, men blir säkerligen svårt att tillämpa i praktiken då det inte torde bli så många som vågar taga på sig det personliga ansvaret för skatteskulden för att därmed fortsätta företagens drift. De kostnads- och avgiftsökningar som i dag kännetecknar vårt näringsliv gör att många måste känna sig ohågade för denna uppgift. Avgiftshöjningarna synes nu också bli ännu värre. Och inte hjälper det om man kallar arbetsgivaravgifterna i framtiden för socialavgifter.

Det är helt klart att de ändringar som föreslås i den proposition som vi nu behandlar ingalunda löser problemen för familjeföretagen. Bristen på analyser över verkningarna av de föreslagna åtgärderna innebär också att det är svårt att bedöma om det blir några lättnader för de företag som nu har en viss nytta av det s. k. provisoriet.

Mot den bakgrunden har vi moderater väckt en motion där vi kräver att de nuvarande reglerna skall få gälla vid sidan om de nya för att alternativt kunna komma till användning. Det skulle även ha kunnat överensstämman med andan i den avgivna propositionen där det är meningen att åstadkomma lättnader och icke höjningar, vilket nu möjligen kan bli följden. Det gäller därför att verkningarna av de nya reglerna följs med noggrannhet. Vi vann tyvärr icke någon anslutning från något håll för vår motion. I utskottet har emellertid gjorts en kompromiss som innebär att samtliga motioner överlämnas till företagskatteberedningen för beaktande. Ärendet brådskar emellertid, varför det är av vikt att förslag till en lindrigare beskattning kommer med det snaraste. Kompromissen innebär också att riksdagen gör en beställning hos Kungl. Maj:t att till höstriksdagen få förslag som innebär att även gåvoskatten skall omfattas av de i propositionen 98 föreslagna ändringarna.

Det gamla kravet från borgerligt håll om arvsskattebefrielse för de kristna och ideella organisationerna synes nu ha fått en liten puff framåt mot sin lösning genom att utskottet förutsätter att en prövning kommer till stånd och att proposition eventuellt framlägges om åtgärder sedan föreningsskatteutredningen har lagt sitt betänkande i höst.

Herr talman! Jag har på den här punkten sålunda inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Men jag skall be att få beröra en annan fråga.

Propositionen 98 innehåller i huvudsak ändrade bestämmelser av kapitalbeskattningen för de s. k. familjeföretagen. Denna proposition innehåller emellertid ändrade bestämmelser i ett annat sammanhang som verkligen kan förvåna. Jag avser regeringens förslag till beskattning av Konungen och hans hus. Sedan gammalt har Hans Majestät Konungen icke beskattats för vare sig inkomst eller förmögenhet, medan en lägre arvsskatt har erlagts. Vidare har Konungen icke erlagt tull eller fordonsskatter. Nu avser man att beskatta inkomst utöver apanaget, kräva förmögenhetsskatt och full arvsskatt samt bortta rätten till frihet från tull och fordonsskatter.

Det är helt naturligt att skattefrihet tidigare har åtnjutits, då det är praxis i de andra västerländska monarkierna, Skattefriheten kan också motiveras med Konungens särställning. Han är rikets högste styresman

Måndagen den
27 maj 1974

*Kapitalbeskatt-
ningen av familje-
företag, m. m.*

och står helt över partier och enskilda intressen och är därmed företrädare för hela nationen. Kungahusets medlemmar är på grund av sina plikter mot landet förhindrade att förskaffa sig privata inkomster och blir därför hänvisade till det apanage som statsmakterna fastställer. Konungens rättsliga immunitet gör också att det är naturligt att han icke skall erlägga skatt eller ställas under skattelagarna, liksom inte heller under andra lagar, utöver vad som föreskrivs i grundlag. Det torde stå helt klart att ett införande av denna beskattning kommer att menligt inverka på Konungens möjligheter att fullgöra sina plikter mot landet. Delar av Konungens privata förmögenhet måste givetvis stå till nationens förfogande och det är naturligt för att Konungen på önskat sätt skall kunna fullgöra sin ansvarsfulla gärning. Inte minst gäller detta vid den för landet så viktiga representationen mot andra länders företrädare. Det är då egendomligt att förmögenheten skall beskattas.

Kapitalskatteberedningen ansåg också att Konungens skattefrihet alltjämt bör bestå och yttrade sig bl. a. på följande sätt: "Det rör sig här inte i första hand om ett skatteproblem utan om en fråga som hör hemma i andra och större sammanhang. Frågan har självfallet samband med statschefens ställning i statsrättsligt avseende." Beredningens förslag blev också att ingen ändring skulle ske. Samma uppfattning har remissmyndigheterna hävdad.

Man kan nu inte underlåta att ställa sig frågan vad det är som föranlett regeringen att komma med detta uppseendeväckande förslag. Inga som helst motiv har kunnat redovisas av vare sig utredning, remissmyndigheter, regering eller utskott för att nu göra detta ingrepp i Konungens hävdvunna rättigheter. Av propositionen framgår att förslaget icke har vare sig skattepolitisk eller statsfinansiell betydelse – inga motiv sålunda.

Vad är det då som föranlett regeringen att nu lägga detta förslag? Utskottet skyller på principiella skäl. Dessa är dock obefintliga med hänsyn till att Konungen står över alla andra i egenskap av rikets högste företrädare. Jämlikhetskrav äger sålunda icke någon som helst relevans i detta sammanhang. Motivet synes därför helt enkelt vara att genom detta nålsting, riktat mot kungahuset, försöka tillfredsställa de vänsterradikala krafter som kräver att Konungen inte bara skall beskattas utan också avskaffas. Men det steget vågar man inte ta, för var väljarna står i den frågan det vet även regeringen.

Vid det tronskifte som ägde rum under föregående år visade Sveriges folk sin verkligt stora uppslutning kring vårt kungahus, och det går icke att ta miste på att Konungens ställning som företrädare för hela nationen är synnerligen fast grundad. Därför är det naturligt att det ute i vårt land väckt allmän bestörtning, när nu dessa åtgärder vidtages mot Konungen och hans hus. Det är förvånansvärt att en liknande uppslutning icke gjort sig märkbar här i riksdagen utan att moderata samlingspartiet ensamt har yrkat avslag på regeringens förslag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den av fru Troedsson och mig själv avgivna reservationen.

I detta anförande instämde herrar Nordgren, Nyhage, Nisser, Nilsson i Trobro och Strindberg, fru Troedsson samt herr Hovhammar (samtliga m).

Herr JOSEFSON (c):

Herr talman! När riksdagen i dag har att ta ställning till Kungl. Maj:ts proposition nr 98 med förslag till förordning om ändring i förordningen om statlig förmögenhetsskatt, så kommer därmed en mycket omdiskuterad fråga att bli föremål för beslut. Kapitalproblemen för de mindre och medelstora företagen är besvärliga, och ännu svårare framstår dessa problem i samband med generationsväxlingar. Ofta framstår försäljning till något storföretag som enda utvägen inför en generationsväxling, om företaget skall fortsätta sin verksamhet.

De mindre och medelstora företagen har stor betydelse i vårt näringsliv både ur sysselsättnings- och produktionssynpunkt, samtidigt som denna del av näringslivet ofta också är betydelsefull som initiativtagare och nyskapare. Med utgångspunkt härifrån är det förstäligt att riksdagen och regeringen haft uppmärksamheten riktad på dessa problem. Från centern liksom från folkpartiet och moderata samlingspartiet har dessa frågor aktualiserats år från år. Också finansministern har i tal framhållit denna företagsgrupps betydelsefulla insats i vår produktion och även uttalat som sin uppfattning – i överensstämmelse med uttalanden från bl. a. centern – att i företagen arbetande kapital skulle under den tid som kapitalet är bundet i företaget ha en lindrigare beskattning. Från centern har därjämte med skärpa framhållits att utöver vad jag tidigare berört så bör vid kapitalbeskattningen hänsyn också tagas till den s. k. latent skatteskulden.

Enligt nuvarande kapitalbeskattningsregler har kapitalskatt fått erläggas på inläggande lager till dess fulla värde. Genom att lagret vid försäljningen blir inkomstbeskattat försvinner ju i regel mer än halva värdet. Följaktligen har enligt nuvarande regler kapitalbeskattningen utgått på ett värde som vederbörande inte har varit och aldrig blir ägare till. Vi ser därför med tillfredsställelse förslaget i propositionen att man som värde å inventarier och lager vid kapitalbeskattningen får ta upp det lägsta värde som enligt gällande regler vid inkomstbeskattningen får utnyttjas vid av- och nedskrivningar. Detta innebär i flertalet fall att lager vid kapitalbeskattning får tas upp till 40 procent av värdet. Även beträffande skogskontona är det ett berättigat krav som nu tillgodoses att värdet av inestående belopp vid kapitalbeskattningen endast skall tagas upp till 50 procent.

Utan tvivel innebär propositionens förslag på vissa avsnitt ett tillmötesgående av krav som tidigare ställts, inte minst från centern. Särskilt framträder lättnader i beskattningen för företag med stort kapital bundet i inläggande lager. För företagare med större delen av kapitalet bundet i fastigheter, byggnader och mark, innebär förslaget inte någon nämnvärd lindring i beskattningen. Detta gör att man inte kan anse att här föreslagna åtgärder är tillräckliga, därest man verkligen vill bevara och skapa förutsättningar för vidareutveckling av de mindre och medelstora företagens verksamhet.

Från centern har i motion krävts att riksdagen hos Kungl. Maj:tt begär tilläggsdirektiv till företagsskatteberedningen beträffande ändrade regler för beskattningen av familjeföretag i syfte att underlätta generationsväxlingen i sådana företag. Liknande motioner har väckts från andra

Nr 89

Måndagen den
27 maj 1974

Kapitalbeskattningen av familjeföretag, m. m.

Nr 89

Måndagen den
27 maj 1974

*Kapitalbeskatt-
ningen av familje-
företag, m. m.*

partier. Och som jag nyss sade har också finansministern vid skilda tillfällen uttalat sin uppskattning av vad dessa företag utråder även om man skulle önskat att denna uppfattning mera framträtt i propositionen.

Utskottet har också, och det ser jag med särskild tillfredsställelse, enhälligt instämt i nyss nämnda motionsyrkande och begärt att frågan om kapitalbeskattningen för mindre och medelstora företagare blir föremål för förnyat utredningsarbete i syfte att underlätta generationsväxlingar.

En annan fråga som också tagits upp i centermotion är kravet på att de nya reglerna om lagervärderingar skall gälla inte bara vid arvs- och förmögenhetsbeskattningen utan också vid gåvobeskattningen. Enligt centerns uppfattning, som också vunnit utskottets bifall, bör de nya reglerna gälla också vid gåvobeskattningen, därest gåvan omfattar hel förvärvskälla. För många företagare framstår det som angeläget att själva bidra till att genomföra en generationsväxling. Därför anser vi att samma regler bör gälla vid gåvo- som vid arvsbeskattningen när det gäller hel förvärvskälla, och utskottet begär nu att Kungl. Maj:t framlägger förslag härom till årets höstriktsdag.

Inflationen gör att det ständigt automatiskt sker en skärpning av kapitalbeskattningen. För att något motverka denna så föreslås en höjning av det fria grundbeloppet och även en viss ändring i de olika beskattningsskikten.

Herr talman! Jag vill avsluta detta mitt anförande med att uttala min tillfredsställelse över att utskottet kunnat enas i så väsentliga frågor som här behandlats, och jag tar det som ett uttryck för att vi både uppskattar den verksamhet som bedrivs i de mindre och medelstora företagen och är angelägna om att behålla och skapa förutsättningar för deras verksamhet också i fortsättningen. Därför är det angeläget att frågan om kapitalbeskattningen och generationsväxlingen i familjeföretag blir föremål för ny utredning och att ett nytt förslag framläggs i enlighet med de riktlinjer som utskottet dragit upp.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HÖRBERG (fp):

Herr talman! Det är glädjande att utskottets samtliga ledamöter kunnat enas om en positiv skrivning när det gäller problemen vid generationsväxlingar inom mindre och medelstora företag. Företagskatteberedningen skall nu få tilläggsdirektiv att försöka underlätta dessa övergångar, som ofta är av stor betydelse för företagets fortsatta verksamhet såsom självständiga enheter och ofta också för anställningstryggheten för de många som arbetar i företag av denna storleksordning.

Såsom en dellösning i sammanhanget har folkpartiet föreslagit att den arvsskatt som enligt nuvarande lag skall uttagas i stället avsättes med äganderätt till de anställda i form av aktier, arbetstagarfond eller liknande och att staten alltså avstår ifrågakvarande arvsskatt.

Utöver att underlätta generationsväxlingar i mindre och medelstora företag och utöver att trygga sysselsättningen för de anställda skulle folkpartiförslaget medföra en rimligare ägarfördelning med den efterskänkta arvsskatten till de anställda samt en spridning av realförmögen-

Måndagen den
27 maj 1974

*Kapitalbeskatt-
ningen av familje-
företag, m. m.*

heten i vårt land, vilken som bekant är koncentrerad till ett fåtal.

Det hade funnits anledning för utskottet att särskilt understryka denna metod, såsom jag säger i särskilda yttrandet nr 2, men jag utgår ifrån att företagsskatteberedningen beaktar den berörda tankegången i sin prövning av olika alternativ.

I skatteutskottets betänkande 1974:38 behandlas också de olika arvsskatteförhållanden som råder för svenska kyrkan och de fria trossamfunden.

En person testamenterar till svenska kyrkan och till Svenska missionsförbundet vardera 25 000 kronor att användas inom respektive samfunds mission i ett av Afrikas länder. De båda kyrkorna arbetar där med ungefär samma metoder: mission, skola, barna- och mödravård osv. Svenska kyrkan, som är ett statligt centralorgan, är befriad från arvsskatt på beloppet, medan Svenska missionsförbundet får betala arvsskatt. Exemplet kan räcka såsom illustration till hur orimligt förhållandet är.

Det är glädjande att folkpartiet – förutom tidigare av centerpartiet och moderata samlingspartiet – nu även rönt förståelse för sin inställning till problemet från socialdemokraternas sida. Utskottets samtliga ledamöter har enats om att frågan bör bli ”föremål för prövning antingen hos utredningen eller hos Kungl. Maj:t när föreningsskatteutredningens resultat föreligger”. Man kanske inte skall begära mera i dagens läge av socialdemokraterna än ett uttalande att frågan skall prövas, men det borde varit möjligt för utskottets ledamöter att tillägga att en mera jämlik avvägning i arvsskattesammanhang ter sig rimlig. Så har nu inte blivit fallet, men i avvaktan på att den prövning som utskottet förordar kommer till stånd har jag nöjt mig med ett särskilt yttrande.

Fru talman! Med det sagda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande övertog fru tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr ISRAELSSON (vpk):

Fru talman! I anledning av propositionen 1974:98 har avlämnats vpk-motionen 1974:1839 vilken behandlas i nu förevarande betänkande från skatteutskottet. I motionen har vi två yrkanden. I yrkande nr 1 går vi emot höjningen av gränserna för uttag av förmögenhetsskatt från fysiska och juridiska personer och kräver att dessa skall ligga kvar på nuvarande nivå. I yrkande nr 2, som gäller beskattningen av kungahuset, kräver vi mera långtgående förändringar än vad propositionen föreslår. Vi kräver där att samma regler skall gälla för alla medborgare i fråga om såväl inkomst- som förmögenhetsskatt, vilket betyder att dessa regler också skall gälla för kungahuset.

Vad först gäller gränserna för uttag av statlig förmögenhetsskatt så anförs i propositionen att en höjning av gränserna är motiverad med hänsyn till förändringen i penningvärdet och att hänsyn skall tas till förväntade höjningar av fastigheternas taxeringsvärden i samband med 1975 års allmänna fastighetstaxering. I vad gäller fysiska personer föreslås gränsen för uttag av statlig förmögenhetsskatt höjd från nuvarande

Måndagen den
27 maj 1974

*Kapitalbeskatt-
ningen av familje-
företag, m. m.*

150 000 till 200 000 kronor och i vad gäller juridiska personer från nuvarande 5 000 till 15 000 kronor.

I motionen 1839 anför vi att vi inte för vår del kan godtaga de i propositionen anförda skälen till höjning av gränserna för uttag av statlig förmögenhetsskatt. Vänsterpartiet kommunisterna har vid ett flertal tillfällen, som ett led i finansieringen av viktiga fördelningspolitiska reformer, föreslagit en skärpning av förmögenhetsbeskattningen med särskild betoning på de stora förmögenheterna. Vi menar att förmögenhetsbeskattningen måste tas upp i sin helhet med inriktning på en sådan skärpning. Mot bakgrund av denna allmänna inställning finner vi inte att bärande skäl föreligger för att nu vidtaga denna begränsade ändring, som innebär ett skattebortfall, i stället för en motiverad inkomstförstärkning från beskattning av kapital.

Vad sedan gäller skattereglerna för kungahuset så kan vi med tillfredsställelse konstatera att propositionen här har anslutit sig till den socialdemokratiska reservantens mening i kapitalskatteberedningen och föreslår att kungahusets befrielse från skatt på inkomst av kapital samt dess tullförmåner slopas. Detta är, som vi ser det, ett steg i rätt riktning. Har man den grundinställningen att medlemmarna av kungahuset – så länge som detta hus finns kvar – skall behandlas lika som alla andra medborgare i ekonomiskt hänseende är emellertid den i propositionen föreslagna förändringen endast en dellösning. Det är en dellösning därför att man inte också föreslår inkomstbeskattning av kungahusets inkomster i form av anslag från staten. I motionen föreslår vi att kungahusets skattefrihet i fråga om också anslaget från staten skall avskaffas och således all särbehandling av kungahuset – särbehandling som har formen av privilegier – skall upphöra.

Som skäl för att kungahusets anslag från staten fortfarande skall vara skattefritt anförs att dess storlek är beräknat med hänsyn till denna skattefrihet. I propositionen 98 anför föredragande statsrådet på s. 65: ”Av praktiska skäl bör detta anslag inte beskattas. Vid bestämmande av anslaget storlek bör prövas i vad mån kompensation bör lämnas för den ekonomiska försämring för kungahusets medlemmar som blir följden av att skatte- och tullförmånerna avskaffas.” Detta sätt att resonera förefaller mig ologiskt. Man är i ena fallet beredd att göra en förändring och kompensera dess konsekvenser, men inte i det andra fallet.

Fru talman! Vänsterpartiet kommunisterna är, i likhet med vad socialdemokratiska partiet säger sig vara, ett parti som av principiella skäl vill avskaffa monarkin och införa republik. I konsekvens härmed brukar också partiet till varje års vårriksdag motionera om övergång till republik. Nu har vi ännu så länge monarki. Men att vi har det behöver enligt vår mening inte innebära att kungahuset skall särbehandlas i skattemässigt eller annat hänseende. Tvärtom talar jämlikhetsskäl för att någon sådan särbehandling inte skall få förekomma.

I konsekvens med denna vår inställning yrkar jag, fru talman, bifall till motionen 1839.

Herr WÄRNBERG (s):

Fru talman! Skatteutskottets betänkande nr 38 är, som redan förut

har påpekats här, en kompromissprodukt, där jag hävdar att ingen har behövt göra våld på sina principiella åsikter.

Socialdemokraterna tyckte nog att propositionen 98 var rätt väl avvägd och man hade utan vidare kunnat tillstyrka propositionen med endast några små formella ändringar.

Å andra sidan har utskottsmajoriteten alltid uttalat sin välvilja mot landets näringsliv, och man har också uttalat sin vilja att ha kvar den företagsamhet som bedrivs av landets familjeföretagare. Man har velat hjälpa till så länge inte priset härför har varit skatteflykt eller opåkallade lättnader i förhållande till andra grupper skattskyldiga.

Mot denna bakgrund har det således inte varit särskilt svårt för skatteutskottets socialdemokrater att gå med på vissa justeringar av propositionen beträffande de mindre och medelstora familjeföretagens skatteproblem vid generationsväxlingar.

Skatteutskottet föreslår normalt inte att riksdagen skriver till Kungl. Maj:t och ger till kända saker och ting utan att en klar viljeyttring föreligger. Och det anser utskottet att det gör i detta fall. Därför begär man hos Kungl. Maj:t förslag till sådana bestämmelser beträffande gåvoskatten att generationsväxlingar bör kunna ske medan den äldre generationen är i livet, dvs. att förmögenhetsvärderingen vid gåva bör vara densamma som vid beräkningen av arvsskatt. Utskottet är dock medvetet om att skatteflyktsrisker föreligger och förutsätter därför att vissa spärrar måste finnas, och bl. a. har utskottet pekat på att en begränsning kan ske på så sätt att en förutsättning för den lindrigare förmögenhetsberäkningen endast bör föreligga om gåvan avser hela den aktuella förvärvskällan.

De begärda tilläggsdirektiven till företagsskatteberedningen, som utskottet också vill ha en skrivelse till Kungl. Maj:t om, ansåg en del av oss vara helt onödiga, enär en utredning med så vittgående uppgifter på företagsbeskattningsens område som det här är fråga om knappast kan gå förbi generationsväxlingsproblemen. Men när man från motionärernas sida har velat ge utredningen en kanske något mera formell grund att stå på, och motionärerna också fick stöd av många ledamöter i utskottet, finns det knappast något skäl för utskottet att motsätta sig den beställning som nu är föreslagen.

Jag tror inte man kan säga att det uttalande som utskottet gjort i fråga om målsättningen, nämligen att underlätta generationsväxlingarna inom familjeföretagen, på något sätt strider mot de intentioner som finns inom företagsskatteberedningen.

Utskottet har vidare, som här i dag påpekats, också ändrat något på propositionens förslag till omfattningen av enprocentsskiktet för förmögenhetsbesattningen. Det kan givetvis vara en bedömningsfråga huruvida penningvärdesförändringarna och den därmed sammanhängande höjningen av taxeringsvärdena skall anses vara kompenserade genom att skattepliktsgränsen höjs från 150 000 till 200 000 kronor eller om också vissa justeringar behövs längre upp i skalan för att förhindra skatteskäpningar ytterligare ett stycke upp bland förmögenheterna.

Utskottet har vid sin bedömning stannat för att en ytterligare justering varit påkallad och utökat enprocentsskiktet från en övre gräns på

Nr 89

Måndagen den
27 maj 1974

Kapitalbeskattningen av familjeföretag, m. m.

250 000 kronor, som propositionen föreslagit, upp till 275 000 kronor. Detta är ett mellanting mellan propositionens förslag och förslag i olika motioner. På detta sätt inträffar den reella skatteskärpningen på grund av penningvärdesförändringen och höjningen av fastighetstaxeringsvärdena något längre upp på förmögenhetsskalan.

De punkter som jag hittills berört avser de reella ändringar som företagits i propositionens förslag. Utskottet som helhet har inte kunnat acceptera några längre gående ändringar som ett flertal motionärer yrkat på. Jag uppfattar denna enighet som ett ansvarstagande från oppositionens sida, och jag vill uttala min uppskattning därav.

Jag kan till nöds förstå de särskilda yttranden som avgivits, men jag är mån om att understryka, att i den mån tolkningar gjorts utöver vad som står i betänkandet så får det stå för författarnas egen del. I det avseendet vänder jag mig mot både herr Hörberg och herr Magnusson i Borås, som lägger in mera i detta betänkande än vad som står i det.

Herr Magnusson säger att alla motioner med beaktande skall överlämnas till företagsskatteberedningen. Det tror jag inte står någonstans i betänkandet. Jag tror inte heller att det står att man gjort någon viljeyttring när det gäller arvsskatterna för de religiösa samfunden, utan det är bara fråga om en prövning. Vad den skall resultera i överlämnar man med varm hand åt Kungl. Maj:t eller någon utredning att bedöma. Utskottet som sådant har inte haft någon åsikt om vad den prövningen skall leda till.

Herr Magnusson tog i sitt inlägg upp frågan om anledningen till att så många små och medelstora familjeföretag nedlagts eller försålts till större företag inom eller utom landet. Han ansåg att det skett i en icke acceptabel omfattning. Jag tror att herr Magnusson drog den något förhastade slutsatsen att kapitalskatterna är den allt överskuggande orsaken till dessa försäljningar eller nedläggningar.

Jag har försökt skapa mig en någorlunda klar föreställning om detta problem, men jag har inte alls blivit lika övertygad som herr Magnusson om att detta är orsaken till nedläggningarna eller försäljningarna. Lika ofta och kanske t. o. m. oftare kan orsaken vara något annat. Kanske har man exempelvis på grund av den hyggliga företagsbeskattning som vi har inte varit villig att betala de kraftigt upplagrade skatteskulder som man ådragit sig utan funnit det bättre att sälja företaget och med det skatteskulderna. Ett annat skäl kan vara att man fått så höga bud från något företag, som vill köpa undan en besvärlig konkurrent, att man knappast kunnat motstå detta. Ett tredje skäl kan vara att det inte finns någon succession inom familjen. Ett fjärde skäl kan vara att andra arvtagare försöker få ut sin del i företaget, vilket gör detta mindre likviditetskraftigt.

Det finns alltså en hel serie av skäl till sådana försäljningar, och jag tror knappast att man kan säga att företagsskatterna är den enda eller ens den stora orsaken till att dessa försäljningar sker. I den mån de beror på alltför ogynnsamma kapitalskatter har herr Magnusson redan fått löfte om att ansträngningar skall göras för att undanröja problemen så långt det nu går för att inte skapa nya, som exempelvis kan vara skatteflykt eller ojämnheter i förhållande till andra skattskyldiga.

Det är självklart att utfallet av dessa nya regler nu måste följas, men att ha två parallella system, som herr Magnusson önskar, för att någon skulle undgå en eventuell liten skatteskärpning kan väl knappast vara ändamålsenligt, allra helst som det gamla systemet ju också starkt har kritiserats.

På en punkt föreligger en reservation, nämligen när det gäller kungahusets beskattning. Med den starka känsla som moderaterna hyser för kungahusets privilegier är det begripligt, att man inte kunnat offra sin ståndpunkt i denna fråga i något kompromisspaket. Och ingen har begärt det heller.

För den som har läst skatteutskottets betänkanden och likaså hört utskottets ordförandes uttalande i kammaren tidigare år framstår emellertid propositionen på denna punkt närmast som en beställning från skatteutskottets majoritet.

Årets utskottsmajoritet, som består av alla ledamöter utom moderaterna, delar inte reservanternas farhågor för att kungahuset inte skall kunna sköta sina statsrättsliga uppdrag, om privata förmögenheter beläggs med vanliga skatter av olika slag liksom om tullfriheten avskaffas. Ersättningen för att vara Sveriges statsöverhuvud betalas ju i stället med det s. k. apanaget, och såväl i propositionen som i utskottsbetänkandet har understrukits att detta skall ligga på en sådan nivå att det motsvarar de utgifter som är förknippade med uppdrag som åvilar kungahuset. I den delen tycker utskottet, att det är praktiskt att apanaget fortfarande ligger utanför beskattningen. Huvuddelen av detta anslag används till omkostnader, och utskottet anser därför att det är tämligen likgiltigt om det betraktas som ett omkostnadsanslag eller som en löneförmån, då det under alla omständigheter måste ligga på en sådan nettonivå att det täcker kostnaderna. Apanagets storlek bestäms ju också av riksdagen efter prövning.

Utskottsmajoriteten anser det dock principiellt stötande att privata inkomster av kapital – och det kan vara fråga om betydande inkomster – skall beskattas på annat sätt för kungahusets medlemmar än för alla andra medborgare i ett demokratiskt land. Så långt trodde jag att vi hade kommit i fråga om jämlikhet, att kungen inte är något annat än en vanlig människa, som i ett demokratiskt land sköter ett uppdrag som statsöverhuvud.

Samma principiella resonemang som utskottet här har fört gäller naturligtvis också förmögenhets-, arvs- och gåvoskatter liksom tullar och punktskatter. Det har inget att göra med vilken form av statsskick vi har här i landet utan är en anpassning till det demokratiska samhället med avskaffande av ekonomiska privilegier.

I vpk:s motion fanns, som herr Israelsson sade, två förslag: dels att skattepliktsgränsen skall ligga kvar på den nuvarande nivån, dels att också kungahusets apanage skall beskattas. De här två tankarna tror jag att jag redan har bemött, men låt mig därutöver säga att vänsterpartiet kommunisterna räknar in idrottsföreningar, nykterhetsloger, politiska föreningar och ideella organisationer i stort bland storkapitalet, som inte skall få någon sänkt förmögenhetsskatt utan skall behålla skattepliktsgränsen vid 5 000 kronor, en gräns som fastställdes 1947. Det är ju

huvudsakligen det som vänsterpartiet kommunisternas motion i den delen innebär: ideella organisationer skall icke få skattepliktsgränsen höjd.

Rent principiellt skulle jag vidare vilja säga, att kapitalskatter som är större än tillväxten inte får användas till löpande konsumtion. Jag har en känsla av att vänsterpartiet kommunisterna just är ute efter det, och det betyder inte bara att man vill minska de rikas förmögenhet, utan man vill också underminera landets framtida välförstånd.

Konfiskatoriska kapitalskatter som används till investeringar i samhällets regi innebär i regel ingen fara för landets välförstånd – möjligen kan man tvingas att bygga upp en Berlinmur för att få de förmögna kvar – men om man äter upp dessa skatter, då är jag allvarligt oroad för landets framtid. Och det är ju det som vänsterpartiet kommunisterna föreslår.

Fru talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till skatteutskottets hemställan i dess helhet.

Herr MAGNUSSON i Borås (m) kort genmäle:

Fru talman! Herr Wärnberg sade att förslaget beträffande Konungens beskattning skulle vara en beställning från riksdagen. Det är ju helt felaktigt att påstå detta. Varje gång som denna fråga har varit uppe till behandling har riksdagen beslutat ett rent avslag på de föreliggande motionerna. Så sent som under föregående års riksdag var en liknande motion uppe, och den avlogs på utskottets förslag. Motionären begärde t. o. m. votering, och visserligen gav den ett utslag som innebar att motionen – förvånansvärt nog – stöddes av många ledamöter av kammaren, men att påstå att riksdagen har beställt ett sådant här förslag är helt felaktigt.

Det lönar sig väl inte att diskutera mer om det här, utan jag ber att få hänvisa till min motivering i huvudförändringen, där jag sade att Konungen har en särställning och därför bör vara skattefri. Fördenskull kan jag inte för min del godta de jämlikhetskrav som herr Wärnberg har gjort sig till tolk för.

Herr ISRAELSSON (vpk) kort genmäle:

Fru talman! Herr Wärnberg tog upp våra förslag om kapitalbeskattningen och menade att vi i fortsättningen vill beskatta också idrottsföreningar, ideella föreningar osv., om de har litet pengar. Det kanske kan bli så i vissa, speciella fall, men vad vi främst har velat peka på i det här sammanhanget är att vi inte vill ha en sådan begränsad ändring av kapitalbeskattningen. Vi tycker att den gamla skattepliktsgränsen kan ligga kvar i avvaktan på att vi får en stor reglering av hela kapitalbeskattningen; det är alltså det som vi är ute efter. De absoluta tal som förmögenhetsskatten för dessa föreningar i dag uppgår till torde vara obetydliga.

Sedan talar herr Wärnberg om att vi måste vara försiktiga så att vi inte får en så hård kapitalbeskattning här i landet att kapitalägarna ger sig i väg och vi kanske måste bygga en mur för att ha dem kvar här. Jag tror att det är överdrivna farhågor. Det har visat sig att klimatet för kapitalägarna här i landet ännu så länge i alla fall varit så pass

företagsvänligt att det har gjorts mycket goda vinster på senare år. Det finns för resten ännu inget nytt förslag om en genomgripande förändring av kapitalbeskattningen. Det är ett sådant som vi vill ha för att komma åt de stora förmögenheterna och få in litet mera skatt av dem.

Herr WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Fru talman! Jag kan inte erinra mig att jag har sagt att riksdagen har gjort någon beställning. Jag har sagt att skatteutskottets majoritet har uttalat sig på sådant sätt att det måste tolkas som en beställning. Även om skatteutskottet har avstyrkt motionerna tidigare år, har det ändå uttalat sitt principiella gillande av dem – det kan man inte komma ifrån.

När det gäller beskattningen av idrottsföreningarna så är det just den typen av föreningar som drabbas om man, som herr Israelsson vill, vägrar att höja skattepliktsgränsen. Det är nämligen de ideella organisationerna som har den låga gränsen. Sedan finns det några stiftelser som kan ha den, men för dem spelar detta ingen som helst roll, medan det för landets tusentals föreningar har mycket stor betydelse om skattepliktsgränsen är 5 000 eller 15 000 kronor.

Sedan har jag inte haft några särskilt stora farhågor för att vi skulle behöva bygga någon mur – det sade jag mera som en liten inskjuten sats. Däremot vågar jag påstå att om man äter upp kapitalskatter, om man använder dem till konsumtion, då är det allvarligt. Och det är det som vänsterpartiet kommunisterna har velat göra ett flertal gånger. Man vill ha så pass kraftiga kapitalskatter att det innebär att man minskar kapitalet, och pengarna skall man i stället använda till sådana saker som i huvudsak är konsumtion.

Fru TROEDSSON (m):

Fru talman! Det råder inget tvivel om att den för landet viktigaste frågan när det gäller kapitalbeskattningen är familjeföretagens arvs- och förmögenhetsbeskattning. Den frågan har nu förhoppningsvis genom utskottets i det avseendet enhälliga betänkande förts ett steg närmare en tillfredsställande lösning. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i detta avseende, och jag hoppas att frågan snart skall lösas.

Men en fråga som inte har blivit tillfredsställande löst genom propositionen 98 eller genom utskottsbetänkandet är sambeskattningen av äkta makar vid förmögenhetsbeskattning. I motsats till den gamla sambeskattningen av inkomster, som ju innebar både dubbelt ortsavdrag för makar och en gynnsammare skatteskala vid beräkningen av den sammanlagda inkomsten, så tar ju beskattningen ingen som helst hänsyn till skatteförmågan vid beräkning av förmögenhetsskatt. Skatten på en viss förmögenhet är – och avses förbli – densamma vare sig förmögenheten innehas av en ensamstående eller av två äkta makar med eller utan barn. Kravet på likformighet och rättvisa vid beskattningen blir därigenom inte tillgodosett.

En rörelse kan vara värd 400 000 kronor. Är det två syskon eller två sammanboende som innehar den, så behöver ingen av dem erlagga förmögenhetsskatt. Men är det i stället två äkta makar som har denna rörelse, så har de att betala en förmögenhetsskatt på 2 625 kronor. Det är

Måndagen den
27 maj 1974

*Kapitalbeskatt-
ningen av familje-
företag, m. m.*

inte bara rättviseskäl utan också kravet på neutralitet från samhällets sida som talar för att även förmögenhetsbeskattningen så långt möjligt utformas så att man inte missgynnar äktenskapet.

Utskottet anför att yrkandet i motionen 1835 av mig m. fl., som gick ut på att äkta makar skulle ha dubbelt så hög skattepliktsgräns som en ensamstående, inte är "av sådan karaktär att 1972 års skatteutrednings pågående utredningsarbete med dessa frågor bör föregripas". Herr Magnusson i Borås och jag har dock i ett särskilt yttrande velat understryka vikten av att också den här frågan får en tillfredsställande lösning i samband med skatteutredningens pågående arbete.

Utskottet har också haft att behandla en motion av fru Sundberg m. fl., där det bl. a. yrkas att fosterbarn inte skall sambeskattas med föräldrar i vad gäller förmögenhet. Om ett fosterbarn är mantalsskrivet hos sina fosterföräldrar sker genom de år 1970 införda reglerna en sambeskattning också av eventuella förmögenheter. Jag skall bara nämna ett enda exempel på de orimliga konsekvenser som detta kan medföra.

En åtta års pojke blev föräldralös genom en trafikolycka, och han placerades i fosterhem hos en jordbrukarfamilj som var avlägsna släktingar till honom. Genom försäljning av de avlidna föräldrarnas egna hem, utfallande försäkringar osv. fick den här lille grabben en förmögenhet på ungefär 100 000 kronor. Detta medförde att fosterföräldrarnas förmögenhetsskatt för den gård de innehar steg med över 1 000 kronor, och även pojken fick en förmögenhetsskatt på drygt 1 000 kronor.

Utskottet anför att även om utskottet är medvetet om att en sambeskattning med fosterbarn endast i sällsynta fall kan anses motiverad, så har motionärerna inte påvisat sådana olägenheter att denna begränsade fråga bör specialregleras. Men jag hoppas, fru talman, att utskottets skrivning skall medföra att också den här frågan får en snabb och tillfredsställande lösning.

Herr BERGQVIST (s):

Fru talman! Internationellt sett har vi en gedigen kapitalbeskattning – de flesta andra länder ligger långt efter i rättvisa och effektivitet. Ändå bör vi fråga oss: Går det verkligen inte att utnyttja kapitalskatterna bättre för att åstadkomma ekonomisk och social utjämning?

Rent tekniskt kan kapitalskatter bli knivskarpa jämlikhetsinstrument, om man bara är beredd att begagna sig av deras verkningskraft. Jag vill föra fram ett par exempel där jag tycker att vi låtit kapitalskatterna bli onödigt trubbiga och där det från rättvisesynpunkt vore rimligt med en skärpning.

Det första exemplet gäller skattepliktsgränsen. År 1945 var gränsen för skattepliktig förmögenhet 20 000 kronor. 1948 höjdes gränsen till 30 000, 1953 till 50 000, 1957 till 80 000, 1965 till 100 000 och 1970 till 150 000, nu föreslås en höjning till 200 000 kronor. Detta är en tiodubbling sedan 1945. Det innebär att det skattefria beloppet för förmögenheterna ökat mer än tre gånger så snabbt som konsumentpriserna.

Under efterkrigstiden har vi haft en allmän tillväxt av de privata

förmögenheterna, men trots detta har antalet skattepliktiga förmögenheter minskat. År 1945 träffades 281 000 förmögenheter av förmögenhetsskatt. År 1952 nåddes en höjdpunkt på 330 000 skattepliktiga förmögenheter. Efter den nya uppräknningen av skattegränsen kommer antalet knappast att nå över 200 000. Det är kanske 10 procent av landets inkomsttagare som har förmögenhet av någon storleksordning, men förmögenhetsskatt utgår för mindre än 5 procent av inkomsttagarna.

Under de senaste decennierna har vi fått uppleva en kraftig tillväxt av den indirekta beskattningen och av kommunalskatten. De flesta medborgarna har mött allt högre procentsatser i den statliga inkomstskatten. Det har i och för sig funnits goda skäl för den utvecklingen. Men är det mot den bakgrunden rimligt att man samtidigt har undantagit allt fler förmögenheter från beskattning? Hur stämmer det med principen om skatt efter bärkraft? Och blir det några egentliga olägenheter om man behåller den nuvarande skattepliktsgränsen 150 000 kronor i stället för att höja den till 200 000 kronor? Merskatten är högst 41:65 kronor per månad, och då måste man ha skattepliktiga tillgångar på minst 200 000 kronor netto.

Ett annat exempel på att kapitalskatterna är onödigt trubbiga är underlaget för förmögenhetsbeskattningen. I dag räknar man inte med stora kapitalförsäkringar och pensionsförsäkringar som tecknas på en halv miljon kronor och däröver. Jag vill erinra om låginkomstutredningens bedömning att tillgångarna i försäkringsfonder 1966 uppgick till drygt 17 miljarder och att ett utelämnande av dessa tillgångar innebär en undervärdering av förmögenheterna främst i hushåll i de högre förmögenhetsklasserna. Inte heller konstskatter eller det värdefullaste privata lösöret räknas in i förmögenhetsskatten. Om detta uttalade sig kapitalskatteberedningen 1971 på följande sätt:

”Den gällande kapitalbeskattningen av inre lösöre kan kritiseras från skilda utgångspunkter. Onekligen talar starka rättviseskäl för att förmögenhet som är nedlagd i dylika föremål blir förmögenhetsbeskattad. Det är känt att många förmögenhetsägare under senare år nedlagt betydande belopp på konst och dylikt, varvid ett verksamt motiv på många håll varit att nedbringa förmögenhetsskatten. Spekulationsinslag har inte saknats; möjligheten att skattefritt hemföra vinster efter fem års innehav har utnyttjats. Enligt vår mening är det stötande, att den som väsentligen med ledning av ekonomiska synpunkter lägger ned sin förmögenhet i konst, antikviteter och dylikt skall undgå att betala förmögenhetsskatt, medan den som har förmögenheten placerad i produktiva anläggningar skattar fullt ut för dessa.”

Med hänvisning till tekniska svårigheter vid beskattningen och kontrollen avstod utredningen från att lägga fram förslag i den här frågan.

Vad har då skatteutskottet att säga om detta problem? Jo, för det första att skatteintäkterna kanske inte står i rimlig proportion till de administrativa och andra svårigheterna. För det andra att frågan inte är av sådan vikt att den behöver tas upp igen. Men får jag då börja med att erinra om att kapitalskatteberedningen inte har gjort någon ingående utredning av detta problem. I slutbetänkandet på över 200 sidor redovisar man på två sidor gällande regler för förmögenhetsbeskattningen

Måndagen den
27 maj 1974

*Kapitalbeskatt-
ningen av familje-
företag, m. m.*

av inre lösöre, och så kommer det en sida med utredningens övervägan-
den.

Det avgavs också en reservation på denna punkt. Ledamoten Stig
Alemyr anförde bl. a. följande:

”Förvisso möter praktiska problem vid en förmögenhetsbeskattning av
det inre lösöret. Praktiska svårigheter får dock inte lägga hinder i vägen
för angelägna reformer. Det framstår som väsentligt att man fångar in de
fall där det inte är fråga om sedvanligt konstsamlande, utan där innehavet
klart pekar på konstinvesteringar. Meningen är således icke att lägga
förmögenhetsskatt på vanliga hem, inte ens de välutrustade. En för-
mögenhetsbeskattning måste därför kompletteras med frikostigt tilltagna
grundavdrag, förslagsvis 200 000 kr. Endast den som har konst, fri-
märken, antikviteter osv. med ett värde som överstiger nämnda belopp,
bör förmögenhetsbeskattas för överskjutande värde. Vidare bör det
finnas möjligheter för Kungl. Maj:t, eventuellt riksskatteverket, att fritaga
kulturhistoriskt värdefulla samlingar eller andra fall där synnerliga skäl
för skattefrihet kan föreligga.

De praktiska kontrollsvårigheterna skall givetvis inte förringas, men de
får inte heller överdrivas. Man bör ej förbise det principiellt riktiga och
värdefulla i en uttrycklig lagregel om skatteplikt. Den som ej uppger
exempelvis ett betydande konstinnehav kan då komma att straffas enligt
reglerna i skattebrottslagen. En någorlunda tillfredsställande kontroll kan
även ske via försäkringsbolagen, vilka i lämplig omfattning kan åläggas
uppgiftsplikt beträffande särskilda försäkringar för värdefullt lösöre. En
tänkbar åtgärd är likaså att i begränsad omfattning föreskriva uppgifts-
skyldighet vid försäljning av mycket värdefulla objekt. Även andra
åtgärder kan tänkas.”

Det finns inget ordentligt underlag för påståendet att skatteintäkterna
inte skulle komma att stå i rimlig proportion till de administrativa
svårigheterna och eventuellt andra olägenheter. Skatteutskottets med-
lemmar är tydligen medvetna om osäkerheten i det här påståendet för de
skriver att de ökade skatteintäkterna ”torde — — — inte antas stå i rimlig
proportion”. Vill man ange osäkerhet brukar man använda antingen
”torde” eller ”antas”. Skatteutskottet har i det här fallet gjort en
dubbelgardering genom att använda båda uttrycken på samma gång. Det
kan vara klokt med en tvåfaldig gardering. Om man tar hänsyn till att en
förmögenhetsbeskattning på det här området kan effektivisera realisa-
tionsvinstbeskattningen tror jag att det bör stå klart att dessa skatte-
intäkter kommer att stå i rimlig proportion till de administrativa
svårigheterna. Jag tycker att det vore värt att göra den utredning som vi
ändå får erkänna att kapitalskätteberedningen inte hann med eftersom de
hade många problem att syssla med. De sysslade med detta problem på
ett mycket begränsat sätt eftersom deras uppgifter spände över stora
områden.

Ser vi på de senaste kapitalskattereformerna finner vi i motiven att
skatten helst inte bör vara större än att avkastningen räcker till att betala
skatt och vidmakthålla realvärdet på förmögenheten. Men det innebär
naturligtvis också att man i beskattningssystemet byggt in en princip som
säger att beskattningen inte får leda till någon egentlig förmögenhets-

utjämning. Därmed är vi inne på de negativa verkningar som man ofta brukar förbinda med en vingklippning av de stora förmögenheterna. Man talar om nedgång i sparande och kapitalbildning, produktionsstörningar, lägre effektivitet, kapitalflykt osv. Att det vid en långtgående och snabb utjämning kan uppstå negativa verkningar av det här slaget bör understryka att just den starka kopplingen mellan personliga förmögenhetsinnehav och fullgörandet av betydelsefulla funktioner i ekonomin utgör ett hinder för utjämning. Till stor del förutsätter en framgångsrik förmögenhetsutjämning att man försvagar sambandet mellan de stora privatförmögenheterna och utövandet av viktiga samhällsfunktioner. Hur långt kapitalbeskattningen kan drivas beror till sist på hur vi lyckas med näringspolitiken, med demokratiseringen av det ekonomiska livet och med uppbyggandet av det kollektiva sparandet.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen 1837.

Herr finansministern STRÄNG:

Fru talman! Jag hade faktiskt inte för avsikt att gå in i debatten; jag tycker att skatteutskottets ordförande klarade ut problemen så utförligt som man kan begära. Jag skulle ändå vilja göra några reflexioner.

Det här förslaget om förändringar i förmögenhetsbeskattningen och realisationsvinstbeskattningen med huvudinriktning på småföretagen innebär faktiskt en djupt gående revision av de gamla beskattningsreglerna. Det är i och för sig inte nytt för dagen att vi har velat göra en liberalisering; vi har försökt göra det år 1970, då det gjordes ett ingrepp som siktade på att dela upp kapitalet i vad vi kallade passivt och arbetande kapital. Då godtogs själva principen att det finns skäl för att göra vissa liberaliseringar i förmögenhets- och arvsbeskattningen för de företagare vilkas förmögenhet och tillgångar ligger i deras maskiner och annan utrustning, deras industrier och företag. Det har sagts tidigare i dag.

Vi misslyckades – det kan jag gott erkänna. Det blev en komplicerad lagstiftning, som mer blev medgivande på papperet och som inte fick den effekt i praktiken som man skulle ha önskat. Det nuvarande förslaget – det som jag hoppas att riksdagen nu snart kommer att fatta beslut om – innebär ett djärvare och riktigare grepp.

Den alldeles påfallande tystnad i den offentliga debatten som detta förslag har resulterat i gör att man också kan dra sina speciella slutsatser. Småföretagarnas skattediskussion är någonting som man annars inte sätter under ena skäppa utan gärna för till togs, och framför allt de här frågorna har varit de ständigt återkommande debattämnen. Sedan propositionen lades på riksdagens bord har det varit förvånansvärt tyst. Ingenting har sagts om den i pressen, och småföretagarna har också varit mycket tystlåtna. Jag tar det som en accept, ett godkännande, en välsignelse av det förslag som lagts fram. Det manifesterar sig ytterligare i att skatteutskottet enhälligt kunnat acceptera huvuddelen av förslaget och ansett det vara riktigt och dessutom rätt avvägt. Vi kan gå till ett beslut i en gammal kontroversiell skattefråga i den allra största enighet, och det kan man välkomna.

Jag vill göra en annan liten reflexion, och den gäller kungahusets

Måndagen den
27 maj 1974

*Kapitalbeskatt-
ningen av familje-
företag, m. m.*

beskattning. Det har växlats några repliker mellan herr Magnusson i Borås och herr Wärnberg om huruvida regeringen hade att uppfatta den föregående höstriksdagens diskussion som en beställning i den här riktningen eller inte. Jag vill för min del gärna erkänna att jag betraktade det såsom en beställning och att det här förslaget följaktligen är ett effektuerande av den beställningen.

Om herr Magnusson gör sig besväret att läsa igenom protokollet från riksdagsdebatten, som då i rätt långa stycken fördes mellan herr Bergqvist och utskottets dåvarande ordförande, herr Brandt, skall han finna att herr Bergqvist ville ha ett beslut omedelbart i den här riktningen. Herr Brandt avvärfade den önskan genom att utlova ett förslag från regeringens sida, och jag sticker inte under stol med att det löftet hade föregåtts av ett resonemang mellan herr Brandt och mig.

Riksdagen var följaktligen i princip enig om att det skulle läggas fram ett förslag. Diskussionen gällde huruvida riksdagen skulle fatta ett beslut omedelbart eller lugna sig till dess regeringen fått tillfälle att i vederbörlig ordning se på frågan och därefter lägga fram sitt förslag. Jag fattade det som en klar beställning; när nu också utskottsmajoriteten representerar en mycket bred enighet på denna punkt — endast med undantag av moderata samlingspartiets representanter — och riksdagen förmodligen kommer att följa sina representanter i utskottet, talar väl också det mesta för att denna min uppfattning var den riktiga. Vad den här riksdagen kommer att tycka när vi om en stund skall rösta blir nog ändå i stort sett vad riksdagen tyckte då frågan diskuterades föregående höst. — Jag ville klara ut detta och göra den bekännelsen för min egen del.

Jag har sagt i propositionen, och utskottet har understrukt detta, att statschefen självfallet har vissa representativa förpliktelser som kostar pengar, och att han då i vederbörlig ordning skall soulageras för detta i fråga om tillmätningen av apanage, apanagens storlek och bedömningen därav. Detta är saker och ting som riksdagen i vederbörlig ordning kommer att få ta ställning till, vilket ju också herr Wärnberg har understrukt. — Nog sagt om detta.

Jag vill också — eftersom jag emot min egen uppfattning ändå har rest mig upp här i bänken för att säga några ord — kommentera herr Bergqvists inlägg, där han gör gällande att det vore önskvärt att man även gick in och beskattade konst, antikviteter och privata samlingar av ett visst värde. Det fanns i kapitalskatteberedningens betänkande en reservation på den punkten — en reservation som emellertid har vunnit mycken liten förståelse under den remissbehandling som följde på utredningens betänkande och som dessutom har rönt föga förståelse vid behandlingen i skatteutskottet. Jag förstår det synnerligen väl. Det finns ju någonting som heter hemmets helgd, och vi är i allmänhet inte tilltalade av att ha fiskalerna innanför vår köksdörr eller rumsdörr för att värdera vad som hänger på väggarna eller som står på golvet i form av antika möbler. Dessutom är detta i praktiken en omöjlig uppgift — jag har i varje fall kommit fram till den slutsatsen när jag tänkt igenom det. Värdet på en konstprodukt kan variera från tid till annan: det kan vara betingat av hur människorna uppfattar inflationen i framtidsperspektivet och av deras önskan att söka sig till värden som de tror är realvärden — men som

kanske kan vara mycket tillfälliga. Det är svårt att bygga upp en skattepolitik på någonting som värdemässigt skiftar så starkt som en konstsamling kan göra. Dessutom är det i praktiken omöjligt för de fiskala tjänstemännen att besitta den rimliga sakkunskap som ger en rimlig objektivitet vid sådana värderingar. Jag tror inte heller att man i besvärssärenden hittar den sakkunskapen och den objektiviteten i skatteminstolarna, inte ens om man går allra högst upp i kammarrätt och regeringsrätt.

Sedan är det en sak till: Så länge den antika möbeln står vid väggen eller tavlan hänger på väggen ger den ju ingen annan avkastning än den värdestegring den representerar för den händelse att det är en äkta antik möbel som står där och gedigen konst som hänger på väggen. När denna konstprodukt sedermera försäljes eller realiseras och omsätts i pengar får man ju ett annat och mera sakligt uttryck för om den har representerat en förmögenhet eller inte. Och då blir ju de pengarna förmögenhetsbeskattade i vanlig ordning – såvida de inte omsätts i en ”ny” tavla eller en ”ny” antik möbel som hängs på väggen eller ställs i rummet utan att ge någon annan avkastning än den personliga tillfredsställelsen för vederbörande ägare att han går omkring och tror sig ha en förmögenhet som stiger i värde år efter år. – Det är annorlunda med andra förmögenhetsvärden: aktier, kontanter eller vad det vara må. – Och när denna förmögenhetsmassa i möbler eller konst försäljs och omsätts i pengar blir den ju beskattad i sedvanlig ordning.

Det är funderingar av det här slaget som har gjort att jag betraktar en sådan beskattning som oförenlig med hur svenska folket i allmänhet ser på denna fråga. Man vill ha litet av hemmets helgd bevarad. Hur skulle de fiskala representanterna betraktas för den händelse de skulle börja värdera vad som finns i hemmen, om det understiger det belopp som skall förmögenhetstaxeras eller om det överstiger det belopp som är fritt? Två tre Olle Olsson Hagalund-tavlor skulle ha gått in under beloppet för ett halvt år sedan men ligger över beloppet enligt de senaste konstauktionerna – de kan naturligtvis ligga under beloppet längre fram igen.

Det här är ett för osäkert underlag för att bygga en skattepolitik på. Ett försök att beskatta dessa varor tror jag dessutom står i dålig överensstämmelse med hur folk i allmänhet uppfattar att förmögenhetsskatten skall hanteras.

Fru talman! Jag lockades att göra dessa små erinringar när jag lyssnade på debatten.

Herr MAGNUSSON i Borås (m) kort genmäle:

Fru talman! När finansministern försöker göra en historiebeteckning om motiven för att han har lagt den här propositionen griper han efter ett halmstrå. Jag förstår honom; naturligtvis är det inte lätt att erkänna det verkliga motivet till förslaget om skatteplikt för Konungen.

I utskottets betänkande förra året, som stöddes av samtliga partier, finns inte ett ens av beställning av ett sådant förslag. Finansministern är skicklig och hänvisar till den debatt som fördes i kammaren mellan herr Brandt och herr Bergqvist. Finansministern må utläsa vad han vill av den debatten, men ur det betänkande som förelåg finns det inga som helst

Måndagen den
27 maj 1974

*Kapitalbeskatt-
ningen av familje-
företag, m. m.*

möjligheter att få fram ett motiv för den här propositionen. Men jag förstår att det inte går att ange det verkliga motivet.

Herr BERGQVIST (s) kort genmäle:

Fru talman! Kapitalskatteberedningen lyckades inte lägga fram ett förslag som den var nöjd med, och det berodde bl. a. på att den inte använde särskilt mycket utredningsresurser för att försöka lösa problemet om beskattning av konstsamlingar o. d. Men vid en diskussion om denna fråga tycker jag det är rimligt att dra fram vilken utgångspunkt kapitalskatteberedningen hade. Den säger att onekligen talar starka rättviseskäl för att förmögenhet som är nedlagd i konstsamlingar o. d. blir förmögenhetsbeskattad och att det är stötande att den som väsentligen med ledning av ekonomiska synpunkter lägger ned en förmögenhet i konst, antikviteter o. d. skall undgå att betala förmögenhetsskatt medan den som har förmögenheten placerad i produktiva tillgångar skattar fullt ut för denna.

Det är uppenbart att värderingsproblemen är svåra, men man får arbeta med schabloner. Om man har så generöst tilltagna bottenbelopp som här har nämnts, 200 000 kronor, bör det ovanpå det beloppet vara möjligt med vissa schablonmässiga uppskattningar. Mot bakgrund av att man har detta väl tilltagna bottenbelopp tycker jag inte man kan komma till slutsatsen att några enskilda människor behöver känna sig trampade på tårna.

Egentligen var herr Strängs argument ett argument mot ett inslag som vi redan har i vår beskattning, nämligen att smycken skall räknas som förmögenhetstillgång, vilket i dag sker om de överstiger ett värde av 1 000 kronor. Är det så att invändningarna mot beskattningen av konst är viktiga att föra fram bör också slutsatsen bli att detsamma gäller vid värdering och beskattning av smycken. Då är frågan om man inte borde ha en ordentligt tilltagen schablon som är långt över 1 000 kronor. Egentligen borde det ske en utredning där man tar med både smycken, som är beskattade i dag, och konst och andra dyrbarheter som inte är beskattade.

Jag är för min del övertygad om att ifall man bara arbetar igenom det hela tekniskt med ordentliga generösa gränser i botten skulle man kunna få fram ett användbart och godtagbart förslag.

Herr JOSEFSON (c) kort genmäle:

Fru talman! När finansministern säger att debatten har tystnat bland småföretagarna då det gäller kapitalbeskattningsfrågorna, och detta tas som ett tecken på att man skulle vara tillfredsställd, vill jag endast här säga att man uppfattar propositionen som ett förslag i rätt riktning. Att debatten något har dämpats anser jag också bero på att vi tolkat det som om socialdemokraterna och därmed regeringen är beredda att gå vidare på den inslagna vägen.

Vi har på två väsentliga punkter i utskottet enat oss om att gå ett steg längre än propositionens förslag och det gäller gåvobeskattningen och den fortsatta utredningen om familjeföretagens kapitalskatteproblem. Enligt propositionen åstadkoms i vissa fall rätt betydande lättnader, men för de

grupper där kapitalet är bundet till byggnader och mark blir det ingen nämnvärd lättnad.

Det enhälliga uttalandet från utskottet tyder emellertid på att man kommer att ha en positiv inställning till dessa frågor också i framtiden och att man är beredd att åstadkomma ytterligare lättnader i kapitalbeskattningen för nämnda grupper vid generationsväxling. Jag anser att detta har bidragit till att debatten just nu något har dämpats.

Nr 89

Måndagen den
27 maj 1974

Kapitalbeskattningen av familjeföretag, m. m.

Herr finansministern STRÄNG:

Fru talman! Jag är litet överraskad över herr Tage Magnussons rojalistiska indignation när vi talar om kungahusets beskattning. Men hela frågan huruvida jag eller herr Magnusson tolkade höstriksdagen riktigt löser sig ju om 15 eller 20 minuter, för då kommer ju kammaren att votera på denna punkt. Jag tror inte kammaren nu reagerar annorlunda än under behandlingen föregående höst, då det inte blev någon votering.

Herr HOVHAMMAR (m):

Fru talman! Vi har från de tre icke socialistiska partierna väckt en motion nr 1840 som jag själv har undertecknat. I anledning därav skulle jag vilja lägga några synpunkter på de problem vi nu diskuterar och som berör många människor i det här landet.

Vi vet att familjeföretagens speciella problem uppmärksammats av riksdagen i många år, och det har också under dessa år skrivits ett stort antal motioner i ämnet. Orsakerna till detta är många.

De svenska arvs- och förmögenhetsskatterna har länge framstått som bland de högsta i världen, och det har lett till en mycket stark oro bland landets familjeföretagare. Trycket på regeringen att verkligen göra något åt detta har ökat undan för undan, inte minst därför att familjeföretagen spelar en viktig roll i vår sysselsättning. I dag räknar man med att inte mindre än 25 procent av samtliga löneanställda i vårt land arbetar i familjeföretag. Det finns också 140 000 jordbruk i landet.

Problemet för familjeföretagen med de höga arvs- och förmögenhetsskatterna har också lett till en stigande oro bland de anställda och bland de aktiva kommunalmännen. I flera kommuner är det på det sättet att familjeföretagen från sysselsättningssynpunkt är den viktigaste arbetsgivaren, och de här företagen är oftast väldigt starkt förankrade i bygden. De har ingen tanke på att förlägga sin verksamhet till annan ort. Om företagaren får problem med att betala förmögenhetsskatten, som erläggs för redan beskattade medel, eller vill överlåta företaget på sina söner eller döttrar och därmed drabbas av den höga arvs- och gåvoskatten, återstår bara att sälja företaget exempelvis till något investmentbolag eller till någon stor koncern. Den som tittar i dagstidningarna på handelssidorna kan varje dag se att sådant sker.

Jag tycker nog att herr Wårnbergs i debatten framförda synpunkter på att orsakerna till att många företag överlåts eller nedläggs inte säger hela sanningen. Investmentbolagen har ju av naturliga skäl inte samma bindning till kommunen med allt vad det kan innebära för företagets fortsatta verksamhet. Det tragiska i den här situationen är att familjeföretag överlåts till investmentbolag trots att man ofta har kompetenta söner

Måndagen den
27 maj 1974

*Kapitalbeskatt-
ningen av familje-
företag, m. m.*

eller döttrar som är villiga att ta över och fortsätta driften. Det finns självfallet undantag, men många gånger skulle folk på nära håll kunna fortsätta driva ett företag om skatterna var rimliga.

Det var väl därför vi med spännt intresse ifrån egenföretagarna såg fram emot Kungl. Maj:ts proposition om ändring i förordningen om statlig förmögenhetsskatt m. m. Detta inte minst som herr Sträng vid mötet i Nässjö lovade ängsliga familjeföretagare en *mycket* positiv lösning på familjeföretagarnas arvs- och förmögenhetsskatteproblem.

I dag har finansministern här i kammaren sagt att han tycker att propositionens förslag var, som han uttryckte det, ett "djärvt grepp". Så särskilt "djärvt" var väl inte detta. Jag är övertygad om att i varje fall inte majoriteten av företagen anser det.

Den här debatten om familjeföretagens problem har inte tystnat. Jag vet inte var herr Sträng fick det ifrån. Läser man de tidningar som står småföretagarnas organisationer nära, skall man finna att debatten pågår för fullt och att företagen i många stycken har blivit besvikna på propositionen.

Förslaget att den nuvarande provisoriska förordningen av 1970 helt skall slopas och att i stället inventarietillgångar och varulager får värderas vid förmögenhetstaxering till det lägsta värde som de kunnat åsättas vid inkomsttaxeringen är enligt vår uppfattning inte tillräckligt.

Man kan ju fråga sig hur det går för den som i dag kommer i åtnjutande av beskattning enligt den provisoriska förordningen. Jo, i stort sett kan sägas att lättnaden enligt finansministerns förslag i skiktet 500 000 till 2 miljoner kronor är lika stort som den nuvarande om varulagret har ett anskaffningsvärde som minst motsvarar den totala förmögenheten.

Men de företag som har ett litet varulager och ett litet inventarium, bl. a. åtskilliga jordbrukare, mängder av serviceföretag, konsultföretag och liknande, kan rent av få en sämre situation. Det kan också inträffa försämringar för den som har förhållandevis stora lager, nämligen om aktievärdena i familjeföretaget inte uppskattas till fulla substansvärdet. Som ett genomsnitt kan sägas att industriföretagen kommer i ungefär samma situation som i dag.

I vad gäller propositionens förslag för att underlätta generationsväxlingen i familjeföretagen skall jag strax be att något få kommentera den saken.

Hur kan nu finansministern säga att han är mycket nöjd med förslaget? Det ger ju endast mindre förbättringar från förmögenhetsskattsynpunkt och löser över huvud taget inte det verkligt stora problemet, nämligen generationsväxlingen i familjeföretagen. Det är mot den bakgrunden inte underligt att det i propositionen saknas analyser av förslagets effekter, vilket herr Magnusson i Borås för en stund sedan också påtalade.

Jag noterar med tillfredsställelse att den kritik som jag och mina medmotionärer riktat mot propositionen delvis har uppfattats positivt i skatteutskottet. Vi hemställer i motionen 1840 att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om utredning för att klarlägga effekterna av 1970 års provisoriska regler, vidare att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om

skyndsamma åtgärder för att anpassa familjeföretagens arvs- och förmögenhetsskatt till en lägre nivå.

Vad beträffar den första punkten får den anses som helt naturlig mot bakgrunden av att det i propositionen inte görs någon analys av förslagets effekter, och vi finner det underligt att finansministern inte åskådliggör hur förslaget kommer att utfalla i olika grupper av familjeföretag. Många hade väntat på det. Är det kanske så att man i departementet är litet osäker om förslagets effekter i förhållande till de provisoriska reglerna? Vi vidhåller att det är nödvändigt med en skyndsamt utredning för att klarlägga effekterna av 1970 års provisoriska regler, inte minst mot bakgrund av skatteutskottets förslag att överlämna frågan om familjeföretagens kapitalbeskattningsproblem till företagsskatteberedningen.

Fru talman! Skatteutskottets skrivning visar att utskottet inte helt delar finansministerns åsikt i vad gäller förslagets förträfflighet. Om det förslag som finansministern säger sig vara mycket nöjd med skriver utskottet att det instämmer i att "frågan om kapitalbeskattningens utformning med hänsyn till familjeföretagen inte kan anses ha fått sin slutgiltiga lösning genom de i propositionen nu föreslagna reglerna". Utskottets förslag att låta företagsskatteberedningen genom tilläggsdirektiv behandla frågan om kapitalbeskattningens utformning med hänsyn till familjeföretagen understryker bara hur viktigt det är att reella förbättringar kommer till stånd på det här området. I dag tvingas även ägaren av ett ganska blygsamt företag att plocka ut ett par hundra tusen kronor om året för egen räkning för att kunna få behålla normal ersättning för sin arbetsinsats. Det hade självfallet varit bättre om de pengarna hade fått arbeta inom företaget. Roten till detta onda är självfallet de höga marginalskatteeffekterna av inkomst- och förmögenhetsbeskattningen. Jag finner det som egenföretagare helt orimligt att företagen först skall skatta för den lön och/eller utdelning som de tar ut ur företagen och sedan betala förmögenhetsskatt på återstoden.

Jag vill påpeka, fru talman, att det i propositionen inte har föreslagits någon förändring i för familjeföretagen gynnsam riktning av förmögenhetsskatte- och arvsskattetablellerna. Fortfarande utgör skatten på en arvslott av 1 miljon kronor mellan förälder och barn något över 400 000 kronor, och det tycker vi är för mycket.

Fru talman! Familjeföretagen behövs i ett rikt differentierat näringsliv. Det har påpekats från olika håll, och jag tror att alla är ense härom. Dessa företag besitter inte sällan en mycket stor innovationskraft, och de spelar också, vilket jag tidigare sagt, från sysselsättningsynpunkt en utomordentligt stor roll. Därför innebär alltför höga kapitalskatter för företagen att de inte kan utvecklas i gynnsam riktning och leva vidare till gagn för både näringslivet och sysselsättningen totalt i vårt land.

Mot bakgrund av detta vill jag understryka det väsentliga i att vi får en snabb lösning på familjeföretagens kapitalbeskattningsproblem. Det är den önskan som hundratusentals företagare i det här landet i dag hyser. Vi anser att det inte kan vara riktigt att låta dessa företag arbeta med en, som vi brukar säga, extra skattesnara om halsen.

Fru tredje vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Måndagen den
27 maj 1974

*Kapitalbeskatt-
ningen av familje-
företag, m. m.*

Herr BOHMAN (m):

Fru talman! Bara några korta sammanfattande synpunkter på frågan om kungahusets beskattning.

Är efter år har ett antal riksdagsledamöter, representanter för vårt lands republikaner, motionerat i riksdagen om att de speciella skattereglerna för kungahuset skall avskaffas. De har tydligen känt ett starkt behov av att genom sådana nålsting mot kungahuset markera sin republikanska övertygelse. Men riksdagen har med klar majoritet regelbundet avvisat dessa förslag.

Frågan har som bekant också varit föremål för inte bara en utan flera utredningar. Senast var det kapitalskatteberedningen som konstaterade att kungens skattefråga helt saknar statsfinansiell betydelse men att den däremot har ett klart samband med statschefens ställning i statsrättsligt hänseende – med att han är statschef och samlande symbol för hela riket. Beredningen fann inga som helst skäl för att ändra gällande regler. Det gjorde inte heller remissinstanserna med några enstaka undantag.

Det är mot denna bakgrund som man skall bedöma de uttalanden som finansministern gjorde för en stund sedan – finansministern är inte här i kammaren nu – om att detta lagförslag har "beställts" av riksdagen. Det är sannolikt att riksdagens majoritet kommer att ta förslaget, och därför kunde kanske en fortsatt debatt om detta anses som rätt meningslös. Men rätt skall väl ändå vara rätt, och jag vill liksom herr Tage Magnusson påminna om att när riksdagen avvisade motionerna i höstas och hänvisade till den prövning av kapitalskatteberedningens förslag som skulle äga rum utgick riksdagen ifrån att den prövningen skulle vara förutsättningslös. Man visste då vad kapitalskatteberedningen hade föreslagit och vad remissinstanserna hade uttalat. Mot den bakgrunden är det nästan löjeväckande att tala om att det *då* förelåg en "beställning" från riksdagens sida. Det är en efterrationalisering att nu göra gällande att så var fallet. Det är väl tvärtom så att regeringen nu har beställt ett uttalande från skatteutskottet.

Genom att detta förslag nu ligger på riksdagens bord kommer republikanerna att få sitt. Det kan de kanske behöva sedan det har slagits fast att Sverige fortfarande skall vara en monarki. Särbestämmelserna i fråga om skatt för kungahuset skall alltså tas bort. Jag tycker att det är ett klåfingrigt förslag och ur praktiska synvinklar, som herr Wärnberg åberopade, ett besynnerligt förslag.

Statschefen skall nu upprätta självdeklaration varje år. Han skall kanske korrespondera per telefon eller per brev med någon taxeringsnämndsordförande angående avdrag för den ena eller andra utgiften eller det ena eller andra beloppets rimlighet. Här finns uppenbarligen plats för skattebryderi eller skattekineseri – hur man nu vill uttrycka sig. Det blir många besvärliga gränsfrågor som skall lösas. Den tidigare konungen var som bekant en mycket generös och välvillig donator. Och kungen ställer fortfarande sin personliga egendom till förfogande för åtskilliga av de uppgifter som faller inom ramen för hans roll som statschef. Hur de frågorna skall lösas av en taxeringsnämnd eller en taxeringsnämndsordförande lämnar jag därhän, men på något sätt ger det ett rätt löjeväckande intryck att man skall behöva syssla med sådant. Och sedan skall väl

kungen, förmodar jag, in i taxeringskalendern också.

En av mina vänner var häromdagen i Tokyo och fick där på en stor tidning studera den klippsamling man hade om Sverige. Det var en mycket liten klippsamling då det gällde politik. "Stora saker" i det förflutna hade föranlett "mycket små" klipp. Det mest omfattande klippet var alldeles nytt och gällde just det förhållandet att man i Sverige nu skall beskatta kungahuset. Det var en sensation för japanerna. Och det är naturligtvis många andra som ställer sig främmande till detta "småknäpper".

Sveriges konung skall dessutom vid inresa till det rike för vilket han är statschef kunna – i varje fall i teorin – stoppas och anmodas att tala om hur många limpör cigaretter han köpt och bär med sig. Detta skall alltså gälla en straffrättsligt immun statschef! Jämlikheten har fått sitt men däremot uppenbarligen inte logiken. Kungen skall vara straffrättsligt immun, men han skall deklarera på heder och samvete hur många ören han har lagt ned för det ena eller det andra ändamålet.

Herr Magnusson i Borås har påvisat att det tidigare i kammaren har funnits en majoritet *mot* sådana påfund. Den majoriteten är nu av någon anledning bortblåst när vi – mot utredningar och remissinstanser – har fått detta förslag på riksdagens bord. Några sakliga skäl har finansministern inte anfört för sitt förslag.

Man kan naturligtvis göra gällande – det skall jag gärna erkänna – att frågan inte är så stor, vare sig ur principiell eller ur saklig synvinkel. Jag tycker själv att den är ett uttryck för en socialdemokratisk regerings klåfingrighet. Men det är dessutom fråga om en taktlöshet riktad mot kungahuset, knappt ett år efter det att den konung avlidit mot vilken man aldrig skulle ha vågat sig på ett sådant här tilltag.

Det är intressant, fru talman, att samtidigt som ännu ett av vårt kungahus kvarstående privilegier avskaffas konstatera de former i vilka regeringschefen utövar sitt ämbete. Med mottagningar på f. d. kungliga slott, som ställts till regeringens förfogande för andra ändamål. Med "tal till nationen" i TV. Med överlämnande av svensk nationalegendom till främmande stat.

Låt mig därför, fru talman, påminna om att det är *kungen* som fortfarande är rikets statschef enligt den grundlag som riksdagen slutgiltigt fastställde för bara några månader sedan. Vissa särskilda regler måste gälla för en statschef. Sådana gäller i alla länder. Somliga regler inskränker statschefens rörelsefrihet. Han har ingen rösträtt, han kan inte välja yrke, han kan inte göra vad han vill. Den roll som han utövar har han inte sökt. Att vara konung, att vara statschef, att vara symbol för ett helt land över partierna, är något alldeles speciellt. Det gäller hos oss och det gäller i alla andra länder.

Jag yrkar bifall till reservationen av herr Magnusson i Borås och fru Troedsson.

Herr WÄRNBERG (s):

Fru talman! Herr Bohman menade att finansministern och skatteutskottet har gjort sig skyldiga till löjeväckande handlingar. Jag undrar vilket betyg man skall sätta på herr Bohmans uppträdande, när han talar

Måndagen den
27 maj 1974

*Kapitalbeskatt-
ningen av familje-
företag, m. m.*

om att statschefen skall börja hålla konferenser på telefon med taxeringsmyndigheter, att kungen måste upprätta en självdeklaration, att det kan tänkas att kungen måste förtulla sina varor osv. Är det inte löjeväckande att anföra sådant som motivering för att behålla ett privilegium för en person i vårt land, vilken liksom alla andra människor har att sköta ett arbete? Att han är statschef, alltså rikets chef, förändrar ingenting i sak. I en demokrati, i ett likställighetens samhälle, skall alla människor skatta för sina inkomster. Det är en praktisk angelägenhet att inte apanaget beskattas – det är ju fråga om ett omkostnadsanslag. Men här gäller det avkastningar av än den ena, än den andra privata förmögenheten – något som andra människor tvingas att skatta för. Skall då inte statschefen också kunna göra det?

Det är alltså inte att dra något löjets skimmer över situationen, om man vill upphöja statschefen till att vara en människa som alla vi andra, en medborgare i den här staten. Jag tycker däremot att herr Bohman har dragit ett löjets skimmer över sina argument när han talar om att finansministern är löjlig, därför att det kan förutsättas att Konungen måste ha konferenser med skattemyndigheter o. d. Han har en god utbildning, och jag tror att om han till äventyrs någon gång personligen skulle tala med någon skattemyndighet, så skulle han klara det. Det får ju alla andra medborgare i landet göra. Men jag är helt övertygad om att han har tillräckligt med medhjälpare, så att han över huvud taget aldrig kommer att ha några sådana samtal, och han kommer nog aldrig att visa upp en cigarrettlimpa i tullen.

Sedan säger herr Bohman att det troligen är så, att Kungl. Maj:t har beställt ett yttrande från skatteutskottet. Jag hoppas att jag hörde fel! Herr Bohman känner tydligen inte till hur vårt skatteutskott arbetar. Jag skall inte begära en ursäkt, men nog var det en oförsämdhet.

Jag vill bara tala om, att om det här är en direkt beställning eller inte har jag inte tagit ställning till. Men jag har tagit ställning till det förhållandet att utskottet år efter år har uttalat sin principiella sympati för förslag av samma typ som det som nu föreligger. Utskottet har uppskjutit sitt ståndpunktstagande år från år i avvaktan på att olika utredningar skulle komma med sina förslag – det var t. ex. författningsutredningen och nu senast kapitalskatteberedningen – men man har gång på gång sagt att man ville ha det på det här sättet. Detta om kungafrågan!

Låt mig sedan bemöta herr Hovhammar litet grand. Han menar att de skäl som jag räknade upp – och som jag sade nog var flera än de som fanns i herr Hovhammars motion – är felaktiga. Ja, är de det, herr Hovhammar? Har man kunnat bevisa att någon säljer sitt företag därför att kapitalskatterna är för höga i landet? Utan tvivel kan man göra det i ett och annat fall, men de skäl som jag räknade upp kan man förmodligen peka på i många, många flera fall. Vi har en så pass gynnsam företagsbeskattning på inkomstskattesidan att man kan lagra upp vinster undan för undan i ett företag. När man sedan skall plocka fram de där vinsterna till beskattning är det ganska naturligt att man säljer både vinsterna och skatteskulden för att försöka ta ut så mycket som möjligt utan att betala några skatter. Det är ett skäl, men jag vill inte påstå att

alla skäl är sådana. Det kan faktiskt finnas fall där kapitalskatterna är för tunga, så att man gör en försäljning för den sakens skull. Men just det har utskottet sagt att man nu skall be företagsskatteberedningen att titta på för att se om den kan hitta någon lösning. Så illa är det nog ändå inte ställt som herr Hovhammar vill påstå.

Dessutom ville herr Hovhammar nästan göra gällande att det gamla provisoriet i stort var bättre än det nya system för värderingen som nu skall tillämpas. Hur kan man säga det, när man förut i årtal bara har skällt på det gamla systemet och sagt att det inte går att tillämpa, eftersom det är för krångligt? Det har varit krångligt, och det har vi tagit fasta på och nu föreslagit ett mycket enkelt system, som t. o. m. ger opåkallade lättnader även när en del kapital plockas ut ur ett företag av sådana som inte är verksamma i det.

Herr Hovhammar invänder nu: Det händer kanske ändå att man tvingas plocka ut ett par hundra tusen kronor. Är det inte bättre om de pengarna får arbeta kvar i företaget än att man skall betala huvudparten av dem i skatt? Jo, visst är det det – för företaget. Det är inget tvivel om att det för företaget hade varit bättre om man inte hade betalt ett öre i skatt, och om man hade fått en massa pengar dessutom så är det klart att det hade varit ännu bättre. Ju mera pengar företaget kan få, desto bättre är det. Men det här är en avvägningsfråga. Vem i samhället skall betala kostnaderna? Vi ger rätt stora lättnader åt de familjeföretagare som har det besvärligt nu. De kommer alltså att betala en mindre förmögensskatt än de som har sina pengar placerade i kontanter, aktier eller någonting dylikt. Någonstans måste avvägningen göras, någonstans måste en gräns gå, där man inte kan ge företagare stora lättnader, som andra grupper i samhället får betala. Detta är en avvägningsfråga. Den skall nu utredas av företagsskatteberedningen, och jag hoppas att denna skall lägga fram ett förslag som kan vara acceptabelt även för herr Hovhammar.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Fru talman! Av herr Wärnbergs ordval förstår jag att han känt sig hårt drabbad av mitt inlägg.

Man kan naturligtvis diskutera om man skall ha ärfllig kungamakt eller inte - och det har vi ju gjort här i riksdagen under rätt lång tid – därför att det har väldigt litet med jämlikhetsbegrepp att göra. Men vi har inte desto mindre i riksdagen tagit ställning för att ha ärfllig monarki kvar i vårt land. Vi har funnit att det är bättre än att ha en president. Vi har funnit att starka skäl talar för att bibehålla de band med det förflutna som monarkin innebär – att monarken bättre än en president kan fungera som symbol för *hela* det svenska folket.

Vi har också gjort det avsteget från jämlikhetsprincipen att vi har gjort monarken straffrättsligt immun. Det är ett mycket långt avsteg från jämlikhetsprincipen. Mot den bakgrunden menar jag att det är ett utslag av klåfingrighet att nu göra kungahuset skattepliktigt. Det finns inga sakliga motiv för detta; det kan finnas andra motiv.

Dessutom är gränsen mellan vad som är kungens personliga egendom och den egendom som används när han utövar sina offentliga funktioner mycket besvärlig att dra.

Måndagen den
27 maj 1974

*Kapitalbeskatt-
ningen av familje-
företag, m. m.*

I sitt första inlägg förklarade herr Wärnberg att vad utskottsmajoriteten är ute efter är att avskaffa ekonomiska privilegier. Ja, visst kan det låta bra, om man nu bortser från den speciella ställning som en statschef intar. Syftet var inte att försämrå för Konungen, sade herr Wärnberg, hans ekonomi skall bibehållas oförändrad. Men om hans ekonomi blir oförändrad i förhållande till vad den är nu, då har man inte skapat ökad jämlikhet eller avskaffat några privilegier. Då är ju situationen precis densamma som förut.

Vad kan man då ha vunnit? Möjligen taktiska fördelar, men inte några praktiska fördelar. Man har tvärtom *skapat* praktiska svårigheter bl. a. då det gäller att lösa de gränsdragningsproblem som jag här har påpekat.

Slutligen är det väl alldeles klart att det i skatteutskottet under årens lopp har funnits både monarkister och republikaner, att det funnits de som har ansett att medlemmarna av kungahuset skall beskattas som alla andra människor och att det funnits de som har ansett att någon sådan beskattning inte skall komma i fråga. Men utskottet har uppskjutit ställningstagandet i den här frågan till dess att utredningar klarlagt problemen. Alla utredningar som slutförts har sagt att vi *inte* skall göra någon förändring. Den alldeles övervägande delen av de remissinstanser som uttalat sig över utredningarna har också sagt att vi inte bör göra någon ändring. Man frågar sig: Vad var då motivet för detta förslag annat än att tillfredsställa ett antal sårade republikaner?

Herr HOVHAMMAR (m) kort genmäle:

Fru talman! Jag vill helt kort svara herr Wärnberg. Vi har i vår motion sagt att vi anser det nödvändigt med en skyndsam utredning för att kartlägga effekterna av 1970 års provisoriska regler. Det har vi sagt inte minst därför att skatteutskottets förslag nu kommer att överlämnas till företagsskatteberedningen. Jag vill gärna bekräfta detta.

När ett företag inte kan fortsätta inom en familj, kan det självfallet finnas olika anledningar härtill. Det kan ibland vara som herr Wärnberg säger, att det inte finns några lämpliga arvtagare. Jag har den uppfattningen att om det inte finns sådana, skall man söka folk utifrån och pröva andra vägar. Men många gånger är det faktiskt inte möjligt för en familjeföretagare att överlämna företaget till sina barn på grund av de höga kapitalskatterna. Jag nämnde ett exempel ... på 1 miljon kronor blir det 400 000 kronor i skatt. Jag tycker att herr Wärnberg som före detta företagare måste förstå att det är ett alltför högt belopp som det här handlar om.

Till sist kan jag bara slå fast att det nya skatteförslaget *inte* löser familjeföretagens generationsväxlingsproblem. Jag kan försäkra herr Wärnberg att jag varje vecka får åtskilliga samtal från företagare som har varit framgångsrika och som nu vill lämna över sina företag till barnen men inte kan det. De frågar: Vad skall vi göra? De hade hoppats att propositionen skulle lösa dessa problem åtminstone i någon utsträckning. På den punkten har de blivit besvikna.

Herr MAGNUSSON i Borås (m) kort genmäle:

Fru talman! Herr Wärnberg säger att skatteutskottet tidigare skulle ha

uttalat sig för ett förslag precis sådant som det nu föreliggande. Men vi har i de gemensamma yttranden som förekommit aldrig uttalat oss för någonting sådant — vi har bara avstyrkt motionerna. Det är vad skatteutskottet har gjort, och då är herr Wärnbergs historieskrivning helt felaktig.

Jag förstår att när man inte kan ange det verkliga motivet för förslaget måste man tillgripa sådana här metoder i debatten. Det tycker jag är felaktigt. Motivet är ju — som jag sade i mitt tidigare inlägg — helt enkelt att man vill göra en eftergift åt de vänsterradikala krafterna i samhället. Och om det är så att Sveriges riksdag i dag i ännu större utsträckning kommer att sluta upp kring förslaget, så tycker jag det är beklämmande, för då svarar Sveriges riksdag inte mot stämningarna ute i landet. De är då mycket mer rojalistiska än vad riksdagen är.

Herr WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Fru talman! Motivet är ganska klart — motivet är att avskaffa ekonomiska privilegier för monarken och för kungahuset. Det står i utskottsbetänkandet, och det har sagts i kammaren, bl. a. av mig själv flera gånger. Motivet är att avskaffa de ekonomiska privilegierna som i dag icke är förenliga, tycker vi, ens med statschefen i en demokrati.

Herr Magnusson i Borås säger att utskottet aldrig tidigare har uttalat sig i detta avseende. Ja, utskottet har inte uttalat sig i någon kläm, men utskottet har på flera ställen uttalat sin principiella inställning och ansett att det är felaktigt att kungahuset skall vara fritaget från all beskattning. Utskottet har alltså principiellt tagit ställning, även om det avstyrkt alla motioner.

Sedan kan man säga att nu har dessa utredningar lagt fram sina förslag, ingen utredning har föreslagit någon ändring och ändå föreslår Kungl. Maj:t en sådan. Ja, det är inte alltid som Kungl. Maj:t följer utredningsförslag — det har åtskilliga av oss fått erfara. Och skatteutskottets majoritet anser att Kungl. Maj:t har gjort klokt som i detta fall inte följt utredningarnas förslag.

Till herr Hovhammar vill jag säga att generationsväxlingsproblemen finns där. Utskottet har understrukit det genom att begära tilläggsdirektiv till företagsskatteberedningen för att underlätta en lösning av generationsproblemen i skattehänseende. Vi har alltså uppmärksammat saken. Men det går inte att komma ifrån att det är en avvägningsfråga hur långt man skall gå. Jag tror aldrig att medlemmarna i herr Hovhammars förening till 100 procent kommer att bli nöjda, hur långt man än går. Men det är alltså en fråga som får bedömas av företagsskatteberedningen, hur långt man skall gå.

Herr ALEMYR (s):

Fru talman! Det här är första gången under mina 17 riksdagsår som jag går upp i en skattedebatt, men jag gör det därför att mitt namn har nämnts några gånger under dagens diskussion.

Jag var medlem av kapitalskatteberedningen och är den ende kvarvarande här i riksdagen av den skara som för rätt många år sedan sattes in i kapitalskatteberedningen. I dag har jag nämnts såsom reservant

Måndagen den
27 maj 1974

*Kapitalbeskatt-
ningen av familje-
företag, m. m.*

i beredningen. Jag reserverade mig ensam på två punkter. På den ena punkten ville jag att kungahusets kapital skulle förmögenhets- och arvsbeskattas, och där kommer riksdagen nu snart att följa mig. Men på den andra punkten är man ännu inte beredd att göra det, och det gäller frågan om att beskatta de stora konstsamlingarna.

Mina damer och herrar! Om människor under ett långt liv samlar ihop ett par hundra tusen kronor och har dem på banken, i ett eget hem, i aktier e. d., så kallas det för förmögenhet och beskattas. Men om människor har miljoner i konstsamlingar – det finns exempel på det här i landet – kallas det inte förmögenhet och blir inte förmögenhetsbeskattat. Det är en klar skatteflykt!

Kapitalskatteberedningen hade inte tid att fördjupa sig särskilt mycket i dessa problem och skrev därför bort frågan, framför allt med hänsyn till att värderingen tekniskt är så besvärlig. Och som reservant i beredningen hade jag samma svårigheter. Det är utomordentligt besvärligt att värdera konstsamlingar, och det kan skapa tekniska avvägningsfrågor som man särskilt måste se över. Jag har förstått att motionärerna i år – jag tillhör inte dem – har yrkat att man skall se över under vilka former man kan åstadkomma en rättvisa även på det området.

Finansministern sade för en stund sedan att han inte tror att svenska folket vill vara med om att vi går in i hemmen och ser efter vad familjen har för konstverk. Men i min reservation i kapitalskatteberedningen var det aldrig tal om att gå in i hemmen runt om i landet och se efter vad familjen hade för konst på väggarna. För de allra flesta människor i detta land saknar den frågan aktualitet, eftersom det är ytterst få personer som har dyrbara konstverk på väggarna. Om man sätter en minimigräns på flera hundra tusen kronor, så rör det sig om en mycket, mycket begränsad grupp människor här i landet som medvetet flyr undan kapitalbeskattningen genom att placera sina tillgångar i konstsamlingar. Och det är just de människorna som jag tycker att man på något sätt skall komma åt.

Finansministern sade också att remissinstanserna inte var särskilt entusiastiska för det här förslaget. Nej, de flesta av dem var inte det; av tekniska skäl tyckte de att det var för svårt. Men Landsorganisationen tillstyrkte och delade reservantens uppfattning att det är ett orimligt förhållande som för närvarande råder.

Fru talman! Jag uppskattar det arbete som skatteutskottet här har gjort genom att åstadkomma en i stort sett enig produkt när det gäller en svår materia. Det tycker jag är mycket skickligt. Men jag har en bestämd känsla av att det är nödvändigt att återkomma till denna fråga, och för min egen del kommer jag också att göra det.

Herr PALM (s):

Fru talman! Endast några ord med anledning av herr Bohmans anförande.

Herr Bohman sade att ett antal sårade republikaner hade blivit tillfredsställda genom denna proposition, och han staplade i sammanhanget ett stort antal invektiv på varandra. Det är ganska säregt att i riksdagens protokoll få läsa att högerledaren i anslutning till en proposition använt ord som nålsting, klåfingrighet, taktlöshet, påfund och tilltag.

Eftersom jag var en av de socialdemokratiska motionärer som tillsammans med fru Gertrud Sigurdsen tog upp denna fråga året innan herr Bergqvist gjorde det kan jag försäkra, att "republikanerna" inte var sårade rent allmänt, men vår *rättskänsla* var sårad då det är uppenbart att människor behandlades så olika i detta sammanhang. Vi anser att det handlar om principer, och det skrev vi i vår motion, i vilken vi kunde leda i bevis att kungahuset hade undantagits från de beskattningsregler som gäller för svenska folket i övrigt.

Debatten i dessa frågor kan naturligtvis blossa upp och bli långvarig, och det beror kanske framför allt på att ledamöterna i skatteutskottet tydligen är så finkänsliga att de inte har velat redovisa den obeskattade kapitaltillväxt som under många år ägt rum och som alltjämt sker inom kungahuset. Om ledamöterna haft tillfälle att studera det material som vi har tagit del av — bouppteckningar, aktieplaceringar på börsen för kungahusets räkning osv. — skulle kanske moderata samlingspartiets företrädare ha sett litet mera kallt på denna fråga än man nu tycks göra.

Det är också lätt att bli anklagad när man sysslar med dessa ting. När riksdagens revisorer för några år sedan hade anledning att se över de kungliga slottens förvaltning anklagades revisorerna i Svenska Dagbladet för att vara vänsterextremister. Vi ansåg då att det fanns många skäl att belysa hur tillgångarna förvaltades. De som förvaltade tillgångarna ansåg sig stå över svenska folket på det sättet att man ville utse sina egna revisorer. Man menade att man kunde placera förmögenheterna i enskild bank och ansåg sig inte på något sätt jämförbar med andra statliga organ. Jag skall emellertid inte nu förlänga den här debatten utan nöjer mig med att hänvisa till vad som tidigare har sagts i kammaren och vad som finns att läsa i det ganska omfattande offentliga trycket. Jag vill bara säga att när vi har givit oss in på dessa områden har vi gjort det från rent principiella utgångspunkter.

Fru talman! Min respekt för herr Bohmans sätt att argumentera har efter dagens debatt fått sig en allvarlig knäck.

Herr BOHMAN (m):

Fru talman! Jag skall inte förlänga debatten om vem som var först, herr Alemyr eller herr Palm, bland de många socialdemokrater som efter voteringen om en stund med säkerhet kommer att ha fått sin vilja fram och förverkligat jämlikhetens heliga principer på detta område. Om herr Palms förtroende för mig dessutom har fått sig en "allvarlig knäck" kan jag nog ta det med jämnmood.

Herr WÄRNBERG (s):

Fru talman! Jag skulle vilja säga några ord till herr Alemyr. Jag kan i princip hålla med honom — han har alltså rätt. Det är orimligt att förmögenheter skall kunna placeras i antikviteter, i konstsamlingar, i frimärkssamlingar eller vad det är fråga om och därmed undgå förmögenhetsbeskattning. Även om det är ett dött kapital — det har tidigare varit motiveringen för att inte beskatta det — tycker jag att det är orimligt. Det tycker också utskottet som sådant. Men man får faktiskt tumma på vad man tycker är rimligt, när det inte går att genomföra en förändring.

Måndagen den
27 maj 1974

*Kapitalbeskatt-
ningen av familje-
företag, m. m.*

Kapitalskatteutredningen har, säger herr Alemyr, inte haft tid att ta upp detta. Den har i alla fall haft tid att vädra några argument och avvisa tanken på en sådan beskattning, därför att den inte går att genomföra. Man har tagit fram försäkringsvärdena, och man har tagit fram andra värden, och man avvisar tanken på att använda sig av dem. Inte heller herr Alemyr har kunnat hitta någon lösning; det är inte möjligt att använda sig av försäkringsvärdena.

I detta fall har alltså utskottet givit tappt. Eftersom vi nyligen haft en utredning som slutfört sitt arbete på detta område tror vi inte att en ny utredning kan hitta några nya lösningar. Då det här rör sig om tämligen små belopp — allra helst om man som herr Alemyr säger i botten skall ha ett mycket stort schablonbelopp som är helt skattefritt — har saken inte någon som helst statsfinansiell betydelse. Frågan är då om detta också är en jämlikhetsfråga: Skall man tillåta att någon kommer undan med skatt även om det är omöjligt att kontrollera det? För det är just det faktum att det är omöjligt att kontrollera det som gör att utskottet har denna inställning.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten A

Fru TREDJE VICE TALMANNEN yttrade: Propositioner ställs först särskilt beträffande de frågor som behandlas i den till betänkandet fogade reservationen och de motioner, vartill yrkats bifall under överläggningen. Därefter företas punkten A i övrigt till avgörande i ett sammanhang.

Kungahusets skatte- och tullförmåner

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen av herr Magnusson i Borås och fru Troedsson samt 3:o) utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1839 av herr Hermansson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Magnusson i Borås begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Israelsson begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 38 punkten A såvitt avser kungahusets skatte- och tullförmåner antar reservationen av herr Magnusson i Borås och fru Troedsson röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1839 i motsvarande del.

Måndagen den
27 maj 1974*Kapitalbeskatt-
ningen av familje-
företag, m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Israelsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 49
Nej — 24
Avstår — 229

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 38 punkten A såvitt avser kungahusets skatte- och tullförmåner röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Magnusson i Borås och fru Troedsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Borås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 251
Nej — 48
Avstår — 2

Skattepliktsgränsen för fysiska personer vid förmögenhetsbeskattningen

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna nr 1837 av herr Bergqvist och nr 1839 av herr Hermansson m. fl. i motsvarande delar, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Bergqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 38 punkten A såvitt avser skattepliktsgränsen för fysiska personer vid förmögenhetsbeskattningen röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionerna nr 1837 och nr 1839 i motsvarande delar.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Bergqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 237
Nej — 46
Avstår — 16

Måndagen den
27 maj 1974

*Kapitalbeskatt-
ningen av familje-
företag, m. m.*

Skattepliktsgränsen för vissa juridiska personer vid förmögenhetsbeskattningen

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1839 av herr Hermansson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Israelsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 38 punkten A såvitt avser skattepliktsgränsen för vissa juridiska personer vid förmögenhetsbeskattningen röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1839 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Israelsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	285
Nej	—	16
Avstår	—	1

Punkten A i övrigt
Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna B och C samt D 1—D 10
Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten D 11
Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1837 av herr Bergqvist i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna D 12—D 15
Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

På förslag av fru tredje vice talmannen beslöt kammaren uppskjuta behandlingen av på föredragningslistan återstående ärenden till kl. 19.30.

§ 12 Anmäldes och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkanden

Nr 28 med anledning av framställningen 1974:18 från riksdagens förvaltningsstyrelse med förslag till ändrad beräkning av arvodet till riksdagens ledamöter jämte motion

Nr 29 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Försvarsutskottets betänkande

Nr 25 med anledning av propositionen 1974:50 angående vissa organisationsfrågor m. m. rörande försvaret jämte motioner

Socialutskottets betänkande

Nr 21 i anledning av propositionen 1974:70 med förslag till abortlag,
m. m. jämte motioner

Nr 89

Måndagen den
27 maj 1974

Jordbruksutskottets betänkanden

Nr 29 i anledning av propositionen 1974:122 angående reglering av
priserna på jordbruksprodukter, m. m., jämte motioner

Nr 30 i anledning av motioner angående sockerbetsodling

Nr 31 i anledning av motion om statligt stöd till minkuppfödningen

Näringsutskottets betänkande

Nr 39 i anledning av propositionen 1974:32 med förslag till gruvlag
m. m. jämte motioner

§ 13 Kammaren åtskildes kl. 17.53.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert